

მტირალას ეროვნული პარკის ეკოტურიზმის მდგრადი განვითარების გენერალური გეგმის პროექტი

*საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე ეკოტურიზმის მდგრადი
განვითარებისათვის გენერალური გეგმების პროექტები*

მტირალას ეროვნული პარკის ეკოტურიზმის მდგრადი განვითარების გენერალური გეგმის პროექტი

დამკვეთი: დაცული ტერიტორიების სააგენტო

ფინანსური მხარდაჭერა: შვედეთის საერთაშორისო განვითარების სააგენტო (SIDA)

შემსრულებელი: შპს „ჯეონიჩარ კორპორაცია“

პროექტი: საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე ეკოტურიზმის მდგრადი განვითარებისათვის
გენერალური გეგმების პროექტები

სარჩევი

1 წინასაპროექტო კვლევა.....	5
1.1 შესავალი.....	5
1.2 ფიზიკური გარემოს საველე კვლევა-დათვალიერება	5
1.3 დაცულ ტერიტორიასთან დაკავშირებით არსებული დოკუმენტაციის მოძიება/ გაცნობა და ანალიზი	6
2 გენერალური გეგმის შემუშავება	6
2.1 გენერალური გეგმის შემუშავება და აღწერილობითი ნაწილი	6
2.2 განმარტებითი ბარათი	6
2.2.1 გენერალური გეგმის შემუშავების საჭიროების ანალიზი.....	6
2.2.2 მარეგულირებელი საკანონმდებლო და ინსტიტუციური ჩარჩო	8
2.2.3 გენერალური გეგმის შემუშავების პროცესი	8
2.2.4 გენერალური გეგმის პროექტის მოქმედების არეალი	9
2.2.5 გენერალური გეგმის მიზნები და ამოცანები	10
2.2.6 საპროექტო არეალის განვითარების ხედვა.....	10
2.2.7 გენერალური გეგმის მოქმედების პერიოდი.....	12
2.2.8 გენერალურ გეგმაში ცვლილებების შეტანისა და განახლების პროცესი	12
2.2.9 გენერალური გეგმის შესრულების მონიტორინგი	12
3 დაცულ ტერიტორიაზე არსებული ზოგადი მდგომარეობის მიმოხილვა და ანალიზი	13
3.1 ზოგადი სიტუაციური ანალიზი.....	13
3.1.1 ადგილმდებარეობა და ფართობი	13
3.1.2 არსებული ზონირება.....	14
3.1.3 დაცული ტერიტორიის შექმნის ძირითადი მიზანი და მისი ისტორიული განვითარება	14
3.1.4 ლანდშაფტები.....	15
3.1.5 ბიომრავალფეროვნება.....	15
3.1.5.1 ფლორა და მცენარეული საფარი	15
3.1.5.2 ფაუნა.....	16
3.1.5.3 ზურმუხტის ქსელის ტერიტორიები	17
3.1.5.4 მტირალას ეროვნული პარკი, როგორც UNESCO-ს მსოფლიო ბუნებრივი მემკვიდრეობის უბანი	18
3.1.6 კლიმატური პირობები	18
3.1.7 ჰიდროლოგიური პირობები	18
3.1.8 ზოგადი გეომორფოლოგიურ-გეოლოგიური აღწერა	18
3.1.9 ზოგადი სეისმოლოგიური მდგომარეობის აღწერა.....	19
3.1.10 მიწათსარგებლობის არსებული პრაქტიკა	19
3.1.11 არსებული ტურისტული და ადმინისტრაციული ინფრასტრუქტურა.....	20
3.1.11.1 ეკოტურისტული ბილიკები.....	20
3.1.12 არსებული კომუნიკაციების ქსელი.....	23
3.1.13 მომიჯნავედ არსებული დასახლებები	24
3.2 ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალის აღწერა	25
3.2.1 ტურიზმის განვითარების არსებული მიმართულებები	25
3.2.2 ისტორიულ-კულტურული ობიექტები, ძირითადი დაინტერესებული მხარეები, განვითარების პერსპექტივები	26
3.2.3 ტურისტული და რეკრეაციული ობიექტები, განვითარების პერსპექტივები, არსებული მოსარგებლეები და სხვა დაინტერესებული მხარეები	27
3.2.4 ტრადიციული საქმიანობებით და ბუნებრივი რესურსებით მდგრადი სარგებლობის პოტენციალი, განვითარების პერსპექტივები, დაინტერესებული მხარეები.....	29
3.2.5 ეკოსისტემური სერვისები, დაინტერესებული მხარეები და განვითარების პერსპექტივები	29
3.2.6 ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალის განვითარების პერსპექტივები	31
3.3 დაინტერესებულ მხარეებთან დისკუსიის შედეგები.....	31

4	სარეკომენდაციო ნაწილი - პერსპექტიული (საპროექტო) ეკოტურისტული ლოკაციები	33
4.1	საპროექტო არეალის სტრატეგიული განვითარების კონცეფცია.....	33
4.2	შეთავაზებული ეკოტურისტული ლოკაციები.....	33
4.2.1	„მთა მტირალა“-ს ლოკაცია	37
4.2.1.1	ადგილმდებარეობის აღწერა.....	37
4.2.1.2	დადებითი და უარყოფითი ფაქტორების ანალიზი	41
4.2.1.3	საპროექტო არეალის რეკომენდირებული ტურისტულ-რეკრეაციული განვითარების ზონირება.....	43
4.2.1.4	შეთავაზებული ტურისტული მარშრუტები და სერვისები.....	53
4.2.1.5	გარემოს დაცვა და უსაფრთხოება	53
4.2.2	სხვა ალტერნატიული ლოკაციების მიმოხილვა და მათი პერსპექტიულობის შეფასება	54
4.3	ტურისტული გამტარუნარიანობის შეფასება	54
4.4	კონსერვაციის პრინციპების დაცვა და უსაფრთხოება	61
5	დასკვნები და რეკომენდაციები.....	63
6	გამოყენებული ლიტერატურა	65

1 წინასაპროექტო კვლევა

1.1 შესავალი

საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე განვითარებულია ეკოტურიზმი, როგორც სოციალური და ეკოლოგიური პასუხისმგებლობის მქონე მოგზაურობის ფორმა, რომელიც გვთავაზობს ბუნებისა და კულტურის ინტერპრეტაციასა და გამოცდილების მიღებას და გარემოზე დაბალი ზემოქმედებით ხასიათდება. ეკოტურიზმი ხელს უწყობს მოგზაურთა მიერ ბუნების აღქმასა და შემეცნებას და ამასთან ადგილობრივი მოსახლეობის მიერ საკუთარი ბუნებრივი და კულტურული ღირებულებების დაფასებას. ემსახურება ადგილობრივი მოსახლეობის ცხოვრების ხარისხის გაუმჯობესებას.

წინამდებარე დოკუმენტი წარმოადგენს მტირალას ეროვნული პარკის ეკოტურიზმის მდგრადი განვითარების გენერალური გეგმის პროექტს. გენერალური გეგმის პროექტი შემუშავებულია საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს და დაცული ტერიტორიების სააგენტოს მიერ, 2022 წელს დაწყებული საგრანტო პროგრამის საფუძველზე, რომელიც ხორციელდება შვედეთის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (SIDA) დაფინანსებით.

გენერალური გეგმის პროექტი განსაზღვრავს მიზნებს, რომელთა მიღწევას ცდილობს დაცული ტერიტორიების სააგენტო, ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია, მტირალას ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია და სხვა სახელმწიფო უწყებები ეკოტურიზმის მდგრადი განვითარების ხელშეწყობისთვის. წინამდებარე დოკუმენტი, ასევე, ასახავს შესაძლო მიდგომებს ამ მიზნების მისაღწევად. საერთაშორისოდ დანერგილი პრაქტიკის შესაბამისად გენერალური გეგმის პროექტის მოქმედების პერიოდი მოიცავს უახლოეს 10 წელს. დოკუმენტი განსაზღვრავს გრძელვადიან ზოგად ხედვას, ხოლო მასში მოცემული მიდგომების და რეკომენდაციების იმპლემენტაცია რეკომენდებულია ეფუძნებოდეს დეტალურ მართვის გეგმებს, რომელიც უფრო მოკლევადიან პერიოდზე იქნება გათვლილი.

1.2 ფიზიკური გარემოს საველე კვლევა-დათვალიერება

ფიზიკური გარემოს საველე კვლევა-დათვალიერების დაგეგმარების პირველ ეტაპზე განისაზღვრა საველე სამუშაოებში ჩართულ ექსპერტთა ჯგუფი. დისკუსიის შედეგად იდენტიფიცირებული იქნა საველე სამუშაოების ძირითადი მიზნები, დაიგეგმა ველზე მუშაობის გეგმა-გრაფიკი და გადაადგილების მარშრუტები და ა.შ. საველე კვლევა-დათვალიერების პროცესში ჩართულ ექსპერტთა ჯგუფი შედგებოდა სივრცითი დაგეგმარების სპეციალისტის, GIS-ის სპეციალისტისა და ეკოლოგისგან.

პერსპექტიული ლოკაციების კვლევამ მოიცვა არსებული ბუნებრივი პირობების (ბიომრავალფეროვნების კომპონენტები, რელიეფი, გეოლოგიური აგებულება, გეოდინამიკური პროცესები და ა.შ.) შეფასება, არსებული საგზაო და საინჟინრო კომუნიკაციების ანალიზი, ფოტოგრაფირება. მოხდა ინფორმაციის შეგროვება მიმდებარედ მაცხოვრებლების და რეინჯერების ინტერვიუების გზით. არსებული მდგომარეობის ანალიზის საფუძველზე განხორციელდა პერსპექტიული ლოკაციების ექსპერტული შეფასება, შემდგომში ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარების შესაძლებლობის მხრივ.

დეტალური მეთოდოლოგია და შეფასების ანალიზი აღწერილია დოკუმენტის შემდგომ პარაგრაფებში.

1.3 დაცულ ტერიტორიასთან დაკავშირებით არსებული დოკუმენტაციის მოძიება/ გაცნობა და ანალიზი

დოკუმენტის პირველი ეტაპი ითვალისწინებდა არსებული ინფორმაციის მოძიებას და ანალიზს. პირველ ეტაპზე მოხდა არსებული დოკუმენტაციის შეგროვება დაცული ტერიტორიების სააგენტოდან და სხვა ორგანიზაციებიდან, რომლებიც მუშაობენ მტირალას ეროვნული პარკის განვითარების მიმართულებით. წინამდებარე დოკუმენტის მომზადების პროცესში გაანალიზებული იქნა საჯარო ინფორმაცია, მათ შორის მტირალას ეროვნული პარკის მენეჯმენტის გეგმა, 2015 (მაღადაკარგულია); მტირალას ეროვნული პარკის მენეჯმენტის გეგმის წინასწარი ვერსია (ამ ეტაპზე არ არის დამტკიცებული), საქართველოს ეკოტურიზმის სტრატეგია, 2020-2030; აჭარის დაცულ ტერიტორიებზე მდგრადი ტურიზმის განვითარების სტრატეგია, 2016; მტირალას ეროვნული პარკის ეკოტურიზმის განვითარების სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა, 2016 და სხვა.

გარდა ამისა, მოხდა დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციიდან უახლესი ინფორმაციის გამოთხოვნა წინასწარ მომზადებული კითხვარის საშუალებით. მათ შორის ადმინისტრაციის მხრიდან მოწოდებული იქნა ტურისტული ნაკადების სტატისტიკური მონაცემები, ინფორმაცია ადგილობრივი და უცხოელი ვიზიტორების, მათ ინტერესის ძირითადი სფეროს შესახებ. ასევე მოწოდებული იქნა ინფორმაცია ადმინისტრაციის ბალანსზე არსებული ტექნიკური აღჭურვილობის შესახებ და ა.შ. გაიმართა საინფორმაციო შეხვედრები სხვა დაინტერესებულ პირებთან.

მოპოვებული ინფორმაციის ანალიზი განხორციელდა ექსპერტული ჯგუფის მიერ და აისახა დოკუმენტში.

2 გენერალური გეგმის შემუშავება

2.1 გენერალური გეგმის შემუშავება და აღწერილობითი ნაწილი

გენერალური გეგმის პროექტის შემუშავება განხორციელდა ტექნიკური დავალების შესაბამისად, წინასაპროექტო კვლევის შედეგებზე და მოძიებულ ინფორმაციაზე დაყრდნობით. გენერალური გეგმის პროექტი შედგება აღწერილობითი (ტექსტური) და გრაფიკული ნაწილებისგან.

გენერალური გეგმის აღწერილობითი ნაწილი მოიცავს სამიზნე დაცულ ტერიტორიებზე ჩატარებული კვლევების შედეგებს და ლიტერატურული/საფონდო მასალებიდან მოპოვებული ინფორმაციის ანალიზს. ასევე წარმოდგენილია სავსე კვლევისას შერჩეული პერსპექტიული ეკოტურისტული ლოკაციების აღწერა და მათი განვითარების კონცეფციის მიმოხილვა. გენერალური გეგმის გრაფიკული ნაწილი მომზადებულია წინასაპროექტო კვლევის შედეგებზე დაყრდნობით და დაინტერესებულ მხარეებთან გამართული კონსულტაციების საფუძველზე და მოიცავს აღწერილობითი ნაწილის დარუკებას.

2.2 განმარტებითი ბარათი

2.2.1 გენერალური გეგმის შემუშავების საჭიროების ანალიზი

ეკოტურიზმის მდგრადი განვითარების გენერალური გეგმების პროექტების მომზადებას განსაკუთრებული მნიშვნელობა გააჩნია იმ დაცული ტერიტორიებისათვის, სადაც დაშვებულია რეკრეაციული აქტივობები და ვიზიტორთა მიერ აქტიურად ხდება აღნიშნული ტერიტორიებით სარგებლობა. ასევე მაღალი ტურისტული პოტენციალის მქონე იმ დაცული ტერიტორიებისათვისაც, სადაც ჯერ-ჯერობით არ არის განვითარებული ეკოტურიზმი, თუმცა კანონის შესაბამისად წარმოადგენს დაშვებულ აქტივობას.

ეკოტურიზმის განვითარებამ, მათ შორის ახალი ეკოტურისტული და საკომუნიკაციო ინფრასტრუქტურის მშენებლობამ შესაძლოა გაზარდოს დაცულ ტერიტორიების ქოტური განვითარების რისკები, ამით დაიკარგოს დაცული ტერიტორიების ეკოლოგიური და საინვესტიციო ღირებულება და საფრთხის წინაშე დადგეს დაცული ტერიტორიების შექმნის მიზნების მიღწევა. შესაძლოა ამ რეალობით დაცული ტერიტორიები გახდეს ნაკლებად მიმზიდველი ვიზიტორებისთვის და შესაბამისად სხვადასხვა სახის ეკოტურისტული სერვისების განვითარებისთვის.

აუცილებელი პირობაა, რომ დაცულ ტერიტორიებზე ეკოტურიზმის განვითარება და მართვა განხორციელდეს ეროვნული და საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად, მდგრადი განვითარების პრინციპების და არსებული საუკეთესო პრაქტიკის გათვალისწინებით, ისე რომ ხელი არ შეეშალოს დაცული ტერიტორიების შექმნის მიზნების მიღწევას. ასეთი მიდგომით უზრუნველყოფილი იქნება აქ არსებული ბუნებრივი კომპონენტების, ბუნებრივი პროცესებისა და გენეტიკური რესურსების შენარჩუნება და დაცვა, რაც თავის მხრივ შეინარჩუნებს და გაზარდის ვიზიტორების დაცული ტერიტორიებით დაინტერესებას.

ამავე დროს ვიზიტორების დაცული ტერიტორიებით დაინტერესების ზრდამ არ უნდა გამოიწვიოს ის უარყოფითი შედეგები, რომელიც ზოგადად მასობრივი ტურიზმის თანმდევა. ამიტომ ეკოტურიზმის განვითარების პროცესში საინტერესო სერვისების დივერსიფიცირებას, შესაბამის რეგულიაციებსა და კონტროლს სათანადო ყურადღება სჭირდება.

მტირალას ეროვნული პარკი ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ტერიტორიას წარმოადგენს უნიკალური ბიოლოგიური და ლანდშაფტური მრავალფეროვნების თვალსაზრისით და ამის გამო საკმაოდ დიდ ინტერესს იწვევს მისი ტურისტულ-რეკრეაციული ღირებულებები, როგორც ადგილობრივ, ისე საერთაშორისო ვიზიტორებში.

ბოლო წლებში, მსგავსად საქართველოს სხვა დაცული ტერიტორიებისა, მტირალას ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე გატარდა სხვადასხვა ღონისძიება ეკოტურიზმის მდგრადი განვითარების ხელშეწყობის მიზნით. მათ შორის განხორციელდა და მიმდინარეობს სხვადასხვა ინფრასტრუქტურული პროექტი, ნაბიჯები გადაიდგა დაცული ტერიტორიის ეფექტურად მართვის მიმართულებით (მათ შორის, განახლების პროცესშია მენეჯმენტის გეგმა).

მიუხედავად ამისა, გამოწვევად რჩება რიგი საკითხები - სრულად არ არის გამოყენებული დაცული ტერიტორიის ისტორიულ-კულტურული და ლანდშაფტური პოტენციალი. დაცულ ტერიტორიაზე არსებობს ადგილები, რომლებიც გამორჩეულია ვიზუალურ-ლანდშაფტური თვალსაზრისით და გააჩნია ეკოტურიზმის განვითარების საკმაოდ კარგი პოტენციალი. თუმცა მათი ცნობადობა არ არის მაღალი. საჭიროა ასეთი ადგილების პერსპექტივების წარმოჩენა და დაცული ტერიტორიების საზღვრებში უკვე არსებულ სხვა ეკოტურისტულ ლოკაციებთან ჰარმონიული კავშირის ხელშეწყობა. მეორე მხრივ დაცული ტერიტორიების საზღვრებში ეკოტურისტული პროდუქტების სივრცითი დივერსიფიცირება უზრუნველყოფს უკვე ცნობადი და ტურისტულად დატვირთული ლოკაციების ბუნებრივ თუ სოციალურ კომპონენტებზე ნეგატიური წნეხის შემცირებას.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, აუცილებელია ეკოტურიზმის განვითარებასთან დაკავშირებით მდგრადი ხედვის ჩამოყალიბება. ეკოტურიზმის მდგრადი განვითარების კონცეფციის შემუშავების და შემდგომში მისი დეტალიზაციით შესაძლებელი იქნება საკმაოდ მაღალი სოციალურ-ეკონომიკური სარგებლის მიღება. მნიშვნელოვანია, ეკოტურიზმის განვითარება მოხდეს არსებული ეკოსისტემური სერვისების პოტენციალის ეფექტური გამოყენებით, თუმცა მათი შენარჩუნებისა და გაძლიერების გზით.

2.2.2 მარეგულირებელი საკანონმდებლო და ინსტიტუციური ჩარჩო

გენერალური გეგმის პროექტის შემუშავების პროცესში გათვალისწინებული სამართლებრივი დოკუმენტები მოცემულია ცხრილში 2.2.2.1.

ცხრილი 2.2.2.1. დოკუმენტის შემუშავების პროცესში გათვალისწინებული სამართლებრივი დოკუმენტები

მიღების/დამტკიცების წელი	კანონის/ნორმატიული დოკუმენტის დასახელება	სარეგისტრაციო კოდი
1996	საქართველოს კანონი „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ.“	360.050.000.05.001.000.127
2006	საქართველოს კანონი „მტირალას ეროვნული პარკის შესახებ“	360.060.000.05.001.002.263
2007	საქართველოს კანონი „დაცული ტერიტორიების სტატუსის შესახებ.“	360.050.000.05.001.003.060
1996	საქართველოს კანონი „გარემოს დაცვის შესახებ.“	360.000.000.05.001.000.184
2018	საქართველოს კანონი „საქართველოს სივრცის დაგეგმარების, არქიტექტურული და სამშენებლო საქმიანობის კოდექსი.“	330090000.05.001.019104
2007	საქართველოს კანონი „კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ.“	450.030.000.05.001.002.815
2014	საქართველოს კანონი „ნარჩენების მართვის კოდექსი.“	360160000.05.001.017608
2017	საქართველოს კანონი „გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი.“	360160000.05.001.018492
2014	საქართველოს მთავრობის №17 დადგენილება „გარემოსდაცვითი ტექნიკური რეგლამენტი.“	300160070.10.003.017608
2016	საქართველოს მთავრობის №475 დადგენილება. ტექნიკური რეგლამენტი - „საფეხმავლო ბილიკების გეგმარებისა და მონიშვნის შესახებ“ დამტკიცების თაობაზე.“	300160070.10.003.019541
2019	საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის №2-4 ბრძანებით დამტკიცებული საქართველოს დაცული ტერიტორიების სისტემის განვითარების სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა.	360050000.22.023.016564

დოკუმენტის შემუშავების პროცესში გათვალისწინებული საერთაშორისო კონვენციები, რომელზეც მიერთებულია საქართველო:

- ევროპის ველური ბუნებისა და ბუნებრივი ჰაბიტატების დაცვის კონვენცია (ბერნის კონვენცია, 1979 წ.);
- კონვენცია ბიომრავალფეროვნების შესახებ, რიო დე ჟანეირო, 1992 წ;
- კონვენცია ევროპის კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის შესახებ;
- კონვენცია ევროპის არქეოლოგიური მემკვიდრეობის დაცვის შესახებ.

2.2.3 გენერალური გეგმის შემუშავების პროცესი

დოკუმენტის შემუშავების პროცესი მოიცავდა ორ ძირითად ეტაპს: საოფისე სამუშაოებს, რაც ითვალისწინებდა არსებული მასალების მოძიებასა და დამუშავებას და სამიზნე ტერიტორიებზე საველე კვლევებს, მათ შორის დაინტერესებულ მხარეებთან (დაცული ტერიტორიის ადმინისტრაცია, ტურიზმის განვითარებასთან დაკავშირებული ორგანიზაციები და ადგილობრივი მოსახლეობა, მცირე მეწარმეები და სხვა) შეხვედრებსა და დისკუსიებს.

მოძიებული იქნა მტირალას ეროვნულ პარკთან დაკავშირებით შემუშავებული დოკუმენტაცია, გაანალიზებული იქნა მათში წარმოდგენილი ძირითადი ასპექტები და პრიორიტეტები, რაც შემდგომში, დაცული ტერიტორიების საზღვრებში სამიზნე ტერიტორიების შერჩევის და შესაბამისი რეკომენდაციების შემუშავების ერთ-ერთი საფუძველი გახდა.

გარდა ამისა, მოძიებული და გაანალიზებული იქნა შესაბამისი საფონდო მასალა, მათ შორის სამეცნიერო ნაშრომები, რომელიც შეეხება დაცული ტერიტორიის საზღვრებში ბუნებრივი კომპონენტების (ლანდშაფტური მახასიათებლები და ბიომრავალფეროვნება, გეოლოგიური და ჰიდროლოგიური პირობები და ა.შ.) არსებულ მდგომარეობას. ასევე მოხდა არსებული სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის ზოგადი ანალიზი, სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის და სხვა ორგანიზაციების საჯარო წყაროებზე დაყრდნობით.

გარკვეული ინფორმაციის მოპოვება შესაძლებელი გახდა ადგილზე მომუშავე პერსონალისგან (რეინჯერები და სხვა). გათვალისწინებული იქნა მათი წარსული გამოცდილება და მოსაზრებები პოტენციურ სამიზნე ტერიტორიებთან, ადგილობრივი მოსახლეობის მთავარ გამოწვევებთან და სხვა საკითხებთან დაკავშირებით.

საოფისე სამუშაოების საფუძველზე დაიგეგმა სავსელე კვლევების მეთოდოლოგია. წინასწარ მოინიშნა შესაბამისი ადგილები და მარშრუტები. მომზადდა შესაბამისი (სავსელე კვლევის პროცესში გამოსაყენებელი) კარტოგრაფიული მასალები (ელექტრონული და ბეჭდური სახით). სავსელე სამუშაოები შესრულდა სხვადასხვა მიმართულებების სპეციალისტის მიერ.

სამიზნე ტერიტორიების კვლევა-დათვალიერების პროცესში განსაკუთრებული ყურადღება გამახვილდა შემდეგი კომპონენტების შესწავლაზე:

- ადგილმდებარეობა, სამიზნე ტერიტორიების ხელსაყრელი განლაგება არსებული და პოტენციური ტურისტული მარშრუტების მიმართ;
- განაშენიანება, არსებული შენობა-ნაგებობები და საინჟინრო კომუნიკაციები, მათი ფუნქციური დატვირთვა. არსებული შენობა-ნაგებობების დიზაინი და ა.შ.;
- რელიეფური და გეოლოგიური პირობები, მათ შორის მიმდინარე გეოდინამიკური და ჰიდროლოგიური პროცესები და მათთან დაკავშირებული საფრთხეები;
- ბიომრავალფეროვნების (ლანდშაფტები, მცენარეული საფარი, ცხოველები და მათი პოტენციური საბინადრო ადგილები, ნიადაგი) არსებული მდგომარეობა და ხარისხობრივი შეფასება. არსებული და სამომავლოდ მოსალოდნელი ზემოქმედება, მათი მგრძნობელობა და ა.შ.;
- ისტორიულ-კულტური მემკვიდრეობის ძეგლები;
- სოციალურ-ეკონომიკური ასპექტები, მათ შორის: მიწათსარგებლობის არსებული პრაქტიკა; მიმდებარედ არსებული დასახლებული ზონის მოსახლეობის კავშირი და დამოკიდებულება სამიზნე ტერიტორიებზე და ა.შ.

2.2.4 გენერალური გეგმის პროექტის მოქმედების არეალი

ტექნიკური დავალებიდან გამომდინარე გენერალური გეგმის მოქმედების არეალი მოიცავს მხოლოდ დაცული ტერიტორიის საზღვრებს. აღნიშნულიდან გამომდინარე, პროექტის მოქმედების არეალი ფარავს ეროვნული პარკის პრაქტიკულად მთლიან არეალს, თუმცა ორიენტირებულია კვლევის შედეგად შერჩეულ პერსპექტიულ ეკოტურისტულ ლოკაციებზე, ეკოტურისტულ მარშრუტებზე და მათ ფარგლებში არსებულ ან დაგეგმილ სხვადასხვა ეკოტურისტულ სერვისებზე.

გარდა ზემოაღნიშნულისა, წინამდებარე გენერალური გეგმის პროექტი მომზადებული იქნა იმ პირობით, რომ პერსპექტიული ლოკაციები შემხებლობაში არ იყოს მკაცრი დაცვის ზონებთან და ეკოტურისტული სერვისების განვითარებამ მინიმალური ზეგავლენა მოახდინოს მათზე. როგორც ზემოთ აღინიშნა მტირალას ეროვნული პარკის მენეჯმენტის გეგმა (2015) ძალადაკარგულია და დღეისათვის აქტიურად მიმდინარეობს ამ დოკუმენტის განახლების პროცესი. სსიპ „დაცული ტერიტორიების სააგენტო“-ს მიერ მოწოდებული წინასწარი ინფორმაციით განიხილება, რომ ეროვნული პარკის მკაცრი დაცვის ზონების ფართობი გაიზარდოს, თუმცა ეს ზონები კვლავ დაცული ტერიტორიების ჩრდილო-აღმოსავლეთ და

ცენტრალურ ნაწილებს მოიცავს. აქედან გამომდინარე წინამდებარე გენერალური გეგმის მოქმედება ეროვნული პარკის ამ არეალზე არ ვრცელდება.

2.2.5 გენერალური გეგმის მიზნები და ამოცანები

გენერალური გეგმის მიზნებს წარმოადგენს:

- მტირალას ეროვნული პარკის პოპულარიზაცია და ეკოტურიზმის განვითარების ხელშეწყობა;
- ადგილობრივი და უცხოელი ვიზიტორების დაინტერესების შენარჩუნება. ამავე დროს იმ ლოკაციებით დაინტერესების გაზრდა, რომელიც ნაკლებად ცნობადია დღეისათვის. ასეთი მიდგომით ტურისტული ნაკადების დივერსიფიცირების ხელშეწყობა და ამჟამად მეტ-ნაკლებად განვითარებულ ლოკაციებზე ანთროპოგენური წნეხის შემცირება ან ასეთი წნეხის სამომავლო ზრდის პრევენცია;
- ეკოტურიზმის განვითარების ისეთი მიდგომების შეთავაზება, რომელიც შესაბამისობაში იქნება დაცული ტერიტორიის შექმნის მიზნებთან. ეკოტურიზმის სწორი დაგეგმვა და განვითარება, რაც ძირითადად ეფუძნება ბუნებრივი გარემოს შემეცნებას, მისი მაქსიმალური შენარჩუნების და ნეგატიური ზემოქმედების მინიმიზაციის პირობის დაცვით;
- ადგილობრივი თემების, მცირე მეწარმეების და სხვა დაინტერესებული მხარეების შესაძლებლობის ზრდის ხელშეწყობა, რათა მათ ისარგებლონ ეკოტურიზმის პოტენციალით, გააუმჯობესონ მომსახურების ხარისხი და გაზარდონ თავიანთი შემოსავლები;
- მსხვილი და საშუალო ბიზნესის დაინტერესება ინვესტირებისთვის, განსაკუთრებით იმ ლოკაციებზე, რომელიც ნაკლებად ცნობადია დღეისათვის). ამავე დროს დაცული ტერიტორიების საზღვრებში კერძო ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის ქაოტური განვითარების პრევენცია;
- დაცული ტერიტორიების მართვის მექანიზმების გაუმჯობესების ხელშეწყობა;
- ქვეყნის და რეგიონის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ხელშეწყობა.

ძირითადი ამოცანებია:

- ეკოტურიზმის განვითარების პროცესში ეროვნული კანონმდებლობის და საერთაშორისო კონვენციების მოთხოვნების გათვალისწინება;
- დაინტერესებული მხარეების იდენტიფიცირება, მათთვის შესაბამისი ინფორმაციის მიწოდება და დოკუმენტის შემუშავების პროცესში მათი ჩართულობის უზრუნველყოფა;
- ეკოტურისტული სერვისების იდენტიფიცირება (საერთაშორისო პრაქტიკის გაანალიზება და პერსპექტივების დასახვა);
- დეტალური გენერალური გეგმის შემუშავებისთვის სამიზნე აუდიტორიის, პერსპექტიული საინვესტიციო ადგილმდებარეობის იდენტიფიცირება, შესაბამისი რეკომენდაციების შემუშავება;
- დაცული ტერიტორიის საზღვრებში სივრცითი დაგეგმარების კონცეფციის შემუშავება (ეკოტურისტული სერვისები, მარშუტები, ბილიკები, ღირსშესანიშნაობები და ა.შ.).

2.2.6 საპროექტო არეალის განვითარების ხედვა

მტირალას ეროვნული პარკის, მათ შორის შერჩეული პერსპექტიული ეკოტურისტული ლოკაციების განვითარების ხედვა ეფუძნება მდგრადი ტურიზმის განვითარების პრინციპებს და ითვალისწინებს საქართველოს ეკოტურიზმის სტრატეგიას, საერთაშორისო და რეგიონულ სტანდარტებს. მაქსიმალური აქცენტი გაკეთებულია ე.წ. „მწვანე ტურიზმის“ - ეკოტურიზმის განვითარებაზე, რომელიც წარმოადგენს დაბალი ზემოქმედების მქონე, სტანდარტული, მასობრივი ტურიზმის ალტერნატივას.

საერთაშორისო პრაქტიკის მიხედვით დაცული ტერიტორიების საზღვრებში ეკოტურიზმის განვითარებისას პრიორიტეტი ენიჭება არსებული ბუნებრივი გარემოს და ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობის ობიექტების დაცვას, შენარჩუნებას და მუდმივი გაუმჯობესებისკენ სწრაფვას. საჭიროა ეკოტურიზმის განვითარების ყველა ეტაპი უზრუნველყოფდეს დაინტერესებულ პირთა მაქსიმალურ ჩართულობას, რის საფუძველზე გათვალისწინებული უნდა იყოს ადგილობრივი ტრადიციები, ცხოვრების წესი და კულტურული ღირებულებები.

საერთაშორისო საუკეთესო პრაქტიკის შესაბამისად და საქართველოს ეკოტურიზმის სტრატეგიის მიხედვით მტირალას ეროვნული პარკის ფარგლებში ეკოტურიზმის განვითარების ხედვა ეფუძნება შემდეგს:

- მდიდარი ბუნებრივი და კულტურული მემკვიდრეობის გათვალისწინებით ეკოტურისტული სერვისების დანერგვა და არსებულის განვითარება, მათ შორის:
 - სხვადასხვა სიგრძის ბილიკების მოწყობა რელიეფის თავისებურებების გათვალისწინებით, სადაც უზრუნველყოფილია ეკოლოგიურად მგრძნობიარე გზით (ფეხით, ველოსიპედით ან ცხენით) გადაადგილება;
 - ეკოტურიზმის მახასიათებლებთან შეუსაბამო პროდუქტების ჩანაცვლებას ეკოტურისტული პროდუქტებით;
 - სპეციფიკური და კრეატიული პროდუქტების შეთავაზება, რომლებიც მოიცავს ინტერპრეტაციას, გადასახედ წერტილებს, გიდის თანხლებით გასეირნებებს, ველური ბუნების დათვალიერების შესაძლებლობებს, სპეციალურ ღონისძიებებს და ა.შ;
- არსებული და პერსპექტიული ეკოსისტემური სერვისების ეკონომიკური პოტენციალის გაზრდა. უნდა მოხდეს ისეთი რეკრეაციული და საგანმანათლებლო აქტივობების და ახალი ტურისტული პროდუქტების გამოვლენა, რომლებიც ეფუძნება ადგილობრივ ბუნებრივ-კულტურულ ფასეულობებს, კონსერვაციის მიზნებს და ამავე დროს წარმოადგენს შემოსავლის დამატებით წყაროს, მათ შორის:
 - დაცული ტერიტორიის ადმინისტრაციისთვის (იგულისხმება პირდაპირი შემოსავლის გამომუშავება დაცული ტერიტორიების კონსერვაციული მიზნების მისაღწევად და ეფექტური მართვისთვის);
 - ადგილობრივი მოსახლეობისთვის (იგულისხმება ადგილობრივი თემების პირდაპირი და არაპირდაპირი შემოსავლის ზრდის ხელშეწყობა, რაც დაცული ტერიტორიის ბუნებრივი კომპონენტების კონსერვაციის დამატებით სტიმულს წარმოადგენს);
- ბუნებრივი გარემოს და კულტურული მემკვიდრეობის შენარჩუნება;
- დაინტერესებულ მხარეთა ინფორმირება და მათი ჩართულობის უზრუნველყოფა გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში;
- ადამიანური რესურსების განვითარების უზრუნველყოფა;
- ეფექტური მარკეტინგი და ინფორმაციის მიწოდება ეკოტურისტული პროდუქტების მომხმარებლებისთვის (მათ შორის ვიზიტორები, ადგილობრივი და საერთაშორისო ტურ-ოპერატორები). ამისთვის ბეჭდური და ციფრული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა;
- მონიტორინგის უზრუნველყოფა, რაც გულისხმობს: უკუკავშირს ეკოტურისტული პროდუქტების მომხმარებლებთან გაწეული მომსახურებით კმაყოფილების დონის დადგენის მიზნით; ადგილობრივ გარემოზე და თემებზე ზემოქმედების დონის განსაზღვრას; მონიტორინგის შედეგების გამოყენებას გამოსწორების და შემდგომი სარეკომენდაციო ღონისძიებების შემუშავებისთვის.

2.2.7 გენერალური გეგმის მოქმედების პერიოდი

გენერალური გეგმის პროექტის მოქმედების პერიოდი მოიცავს უახლოეს 10 წელს და არის სარეკომენდაციო ხასიათის.

2.2.8 გენერალურ გეგმაში ცვლილებების შეტანისა და განახლების პროცესი

დოკუმენტში ცვლილებების შეტანა და განახლება უნდა მოხდეს დაცული ტერიტორიების სააგენტოს მიერ, საჭიროებისამებრ. გენერალური გეგმის პროექტი მომზადებულია ზოგადი კვლევების საფუძველზე და წარმოადგენს „ცოცხალ“ დოკუმენტს. ცვლილებების შეტანა უნდა მოხდეს ხელახლა განხორციელებული დეტალური კვლევების საფუძველზე.

შერჩეული ლოკაციების საზღვრების კორექტირებას ან მის ფარგლებში შემოთავაზებული ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის ცვლილებების გადაწყვეტილებას, რეკომენდებულია, წინ უძღოდეს დაინტერესებულ მხარეებთან დამატებითი დისკუსიები და საჯარო განხილვები.

2.2.9 გენერალური გეგმის შესრულების მონიტორინგი

წინამდებარე გენერალური გეგმის პროექტის მონიტორინგი მიზნად უნდა ისახავდეს დოკუმენტში ასახული ტურისტული და ინფრასტრუქტურული განვითარების ზოგადი ხედვების და პრინციპების გათვალისწინებას/ასახვას დაცული ტერიტორიისთვის მომზადებულ დეტალურ დოკუმენტებში/პროექტებში (მაგ. მენეჯმენტის გეგმა, საინვესტიციო პროექტები, სხვადასხვა კანონქვემდებარე და ნორმატიული აქტები და სხვ.). გენერალური გეგმის პროექტის პრინციპების გათვალისწინებას მონიტორინგს გაუწევს სსიპ „დაცული ტერიტორიების სააგენტო“ და ტერიტორიული ადმინისტრაცია.

3 დაცულ ტერიტორიაზე არსებული ზოგადი მდგომარეობის მიმოხილვა და ანალიზი

3.1 ზოგადი სიტუაციური ანალიზი

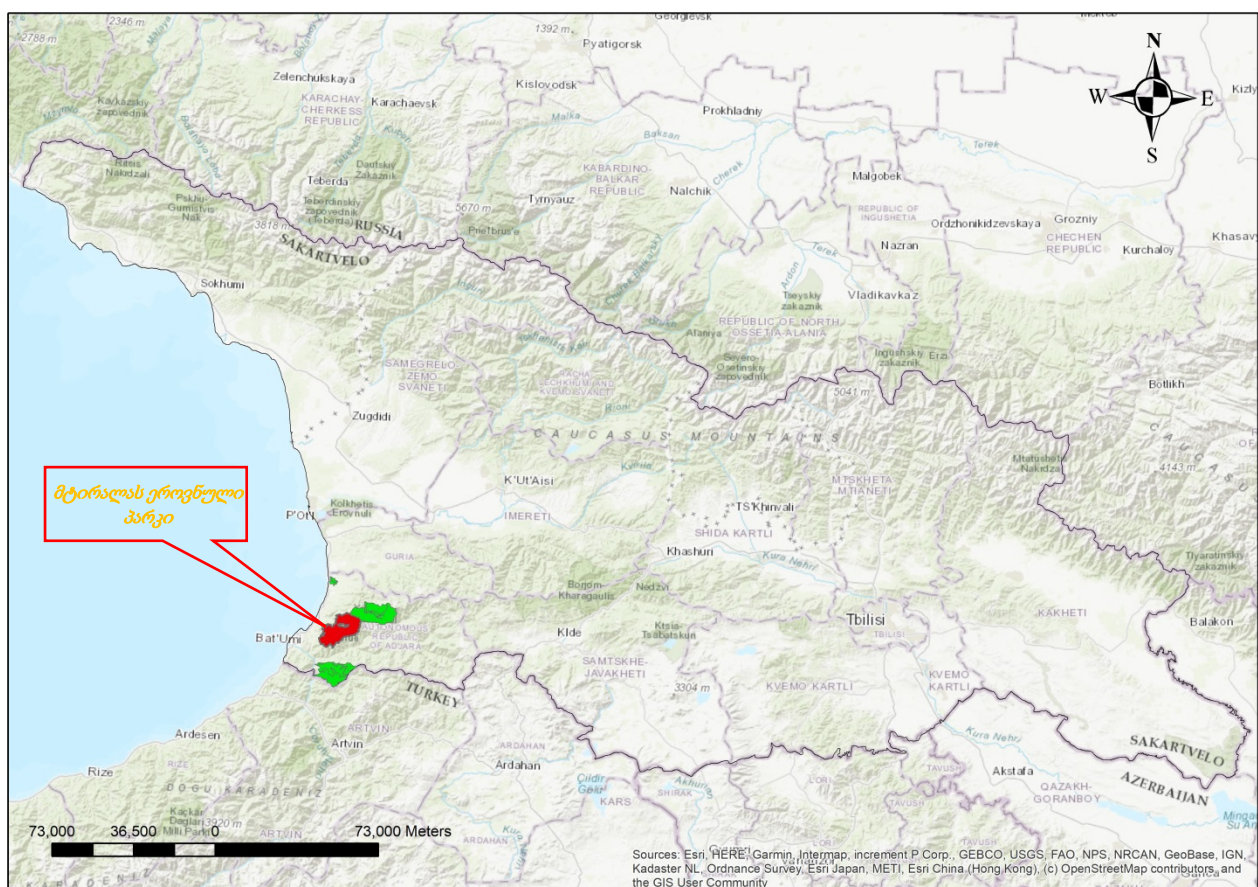
3.1.1 ადგილმდებარეობა და ფართობი

მტირალას ეროვნული პარკი (შეესაბამება ბუნების დაცვის საერთაშორისო კავშირის (IUCN) დაცული ტერიტორიების II კატეგორიას) საქართველოში დღესდღეობით არსებული 14 ეროვნული პარკიდან ერთ-ერთია. იგი მდებარეობს მესხეთის ქედის ჩრდილო-დასავლეთ ნაწილის - ქობულეთი-ჩაქვის ქედის ფარგლებში. ადმინისტრაციული თვალსაზრისით ეროვნული პარკი მოქცეულია სამი ადმინისტრაციული ერთეულის - ქობულეთის, ხელვაჩაურისა და ქედის მუნიციპალიტეტების საზღვრებში. ეროვნული პარკის ჯამური ფართობია 15 580 ჰა.

აღსანიშნავია, რომ მტირალას ეროვნული პარკის ჩრდილო-აღმოსავლეთით გრძელდება რელიქტური სახეობის შემორჩენილი ხელუხლებელი ტყეები, რომლის დიდი ნაწილი მოქცეულია კინტრიშის დაცული ტერიტორიების (კინტრიშის სახელმწიფო ნაკრძალი და კინტრიშის ეროვნული პარკი) საზღვრებში. გარდა აღნიშნულისა, აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში და შესაბამისად განსახილველი ეროვნული პარკის სიახლოვეს წარმოდგენილია კიდევ ორი დაცული ტერიტორია - ქობულეთის დაცული ტერიტორიები (ქობულეთის სახელმწიფო ნაკრძალი და ალკვეთილი) და მაჭახელას ეროვნული პარკი.

მტირალას ეროვნული პარკის მდებარეობა და მისი განლაგება აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სხვა დაცულ ტერიტორიებთან მიმართებაში, ნაჩვენებია ნახაზზე 3.1.1.1.

ნახაზი 3.1.1.1. მტირალას ეროვნული პარკის ადგილმდებარეობა

3.1.2 არსებული ზონირება

„მტირალას ეროვნული პარკის შესახებ“ საქართველოს კანონის მიხედვით ეროვნული პარკის დაცვისა და გამოყენების რეჟიმი (მათ შორის, პარკის ტერიტორიულ-ფუნქციური ზონირება) განისაზღვრება აღნიშნული კანონის, მტირალას ეროვნული პარკის სამენეჯმენტო გეგმისა და საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად.

2015 წელს დამტკიცებული და დღეისათვის ძალადაკარგული მტირალას ეროვნული პარკის მენეჯმენტის გეგმის მიხედვით მტირალას ეროვნულ პარკში გამოყოფილი იყო 3 ფუნქციონალური ზონა: 1. ბუნების მკაცრი დაცვის ზონა, რომელიც შექმნილი იყო ხელუხლებელი ბუნებისა და ჰაბიტატის შესანაჩუნებლად. ეს ზონა მოიცავდა ეროვნული პარკის ცენტრალურ და ჩრდილო-აღმოსავლეთ ნაწილს, საერთო ფართობის 15,7%-ს; 2. ვიზიტორთა ზონა - შექმნილი იყო გარემოს დაცვის, რეკრეაციისა და საგანმანათლებლო ღონისძიებების განხორციელების მიზნით და 3. ტრადიციული გამოყენების ზონა - შექმნილი იყო გარემოს დაცვის, ასევე განახლებადი ბუნებრივი რესურსების ტრადიციული გამოყენების მიზნით.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, ეროვნულ პარკს დღეისათვის არ გააჩნია მოქმედი მენეჯმენტის გეგმა. დღეისათვის დამუშავების პროცესშია ახალი მენეჯმენტის გეგმა, რომელიც დამტკიცდება უახლოეს მომავალში.

სსიპ „დაცული ტერიტორიების სააგენტო“-დან გამოთხოვილი იქნა წინასწარი ინფორმაცია განახლებულ დოკუმენტში ეროვნული პარკის ფუნქციონალურ ზონირებასთან დაკავშირებით. მოწოდებული ინფორმაციით ამ თვალსაზრისით მნიშვნელოვანი ცვლილებები არ განიხილება, მათ შორის კვლავ გამოყოფილი იქნება სამი - ბუნების მკაცრი დაცვის, ვიზიტორთა და ტრადიციული გამოყენების ზონები. განახლებული დოკუმენტით სავარაუდოდ გაიზრდება მკაცრი დაცვის ზონა და ეროვნული პარკის საერთო ფართობის 30%-ს გადააჭარბებს. შესაბამისად შემცირდება ვიზიტორთა და ტრადიციული გამოყენების ზონების ფართობები. მნიშვნელოვანია, რომ ბუნების მკაცრი დაცვის ზონები მოიცავს ეროვნული პარკის დაახლოებით იმ ნაწილებს, რაც ძალადაკარგული მენეჯმენტის გეგმით იყო განსაზღვრული, ანუ ეროვნული პარკის ჩრდილო-აღმოსავლეთ და ცენტრალურ ნაწილებს. წინამდებარე დოკუმენტში, ეკოტურისტული ლოკაციების შერჩევის პროცესში ეს საკითხი გათვალისწინებულია.

3.1.3 დაცული ტერიტორიის შექმნის ძირითადი მიზანი და მისი ისტორიული განვითარება

„მტირალას ეროვნული პარკის შესახებ“ საქართველოს კანონის მიხედვით მტირალას ეროვნული პარკი შექმნილია უნიკალური ბიოლოგიური და ლანდშაფტური მრავალფეროვნების შენარჩუნების, კოლხური ტყეების ეკოსისტემების გრძელვადიანი დაცვის, ეკოლოგიური უსაფრთხოებისა და ბუნებრივ გარემოში ეკოტურისტული და რეკრეაციული საქმიანობების განვითარების უზრუნველყოფის მიზნით. ეროვნული პარკის სახელწოდება „მტირალა“ მომდინარეობს მთა მტირალადან, რომელსაც თავის მხრივ, ეს სახელი შეერქვა აქ ხშირი წვიმებისა და ნისლის გამო.

მტირალას ეროვნული პარკის ისტორია იწყება 1959 წლიდან, როდესაც შეიქმნა კინტრიშისა და ცისკარას სახელმწიფო ნაკრძალები. ცისკარას ნაკრძალი, ფართობით 1400 ჰა, მტირალას ეროვნული პარკის დღევანდელ საზღვრებში შედიოდა და მოიცავდა მდინარე ყოროლისწყლისა და მტირალას მთის შემოგარენს. 1961 წელს, საბჭოთა კავშირის ცენტრალური მთავრობის გადაწყვეტილებით ცისკარას ნაკრძალი გაუქმდა.

თანამედროვე მდგომარეობით მტირალას ეროვნული პარკი დაარსდა 2006 წლის 25 მაისს „მტირალას ეროვნული პარკის შესახებ“ საქართველოს კანონის საფუძველზე. მტირალას

ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია შეიქმნა 2007 წლის 27 ივნისს. ეროვნული პარკის ფართობი შეადგენდა 15 806 ჰა-ს.

ეროვნული პარკის შექმნის შემდგომ საკანონმდებლო დოკუმენტებში შეტანილი იქნა რამდენიმე ცვლილება, მათ შორის ძირითადია:

- 2007 წლის 18 დეკემბერს, კანონში შეტანილი ცვლილება შეეხო ეროვნული პარკის მართვის საკითხებს;
- 2011 წლის 22 მარტის ცვლილებებით შეიცვალა ეროვნული პარკის საზღვრები. მათ შორის ეროვნული პარკის საერთო ტერიტორიიდან გამოიყო მდინარე ლეჩას წყალსადენის სათავე ნაგებობის 0,8 ჰექტარი ფართობის ტერიტორია;
- 2023 წლის 22 მარტის ცვლილებებით კვლავ დაზუსტდა ეროვნული პარკის საზღვრები და მისმა ფართობმა შეადგინა 15 580 ჰექტარი.

3.1.4 ლანდშაფტები

მტირალას ეროვნული პარკის ტერიტორია ძირითადად ზღვისპირა აჭარის ზონას მოიცავს. ეროვნული პარკის საზღვრებში და მის მიმდებარედ გამოყოფილია შემდეგი ტიპის ლანდშაფტები¹:

- ქვედა მთის ეროზიულ-დენუდაციური ლანდშაფტი კოლხური ჰემიპილეებით (ლანდშაფტი 65). ძირითადად გავრცელებულია ეროვნული პარკის დასავლეთ ნაწილში, ზღვის მხარეს;
- ქვედა მთის ეროზიულ-დენუდაციური ლანდშაფტი მუხნარი (ქართული მუხის, ჭოროხის მუხის) და მუხნარ-ფიჭვნარი (კოხის ფიჭვი) ტყეებით, ზოგან ფრიგანით (ლანდშაფტი 66);
- საშუალო მთის ეროზიულ-დენუდაციური წიფლნარი და წიფლნარ-წაბლნარი ტყეებით, მარადმწვანე ქვეტყით, ზოგან შექერიანით (ლანდშაფტი 72). ამ ტიპის ლანდშაფტი წარმოდგენილია ეროვნული პარკის უმეტეს ნაწილზე;
- საშუალო მთის ეროზიულ-დენუდაციური ლანდშაფტი წიფლნარ-მუქწიწვინებითა და მუქწიწვიანებით (აღმოსავლური ნაძვი, კავკასიური სოჭი) მარადმწვანე ქვეტყით (ლანდშაფტი 125). ამ ტიპის ლანდშაფტი ეროვნული პარკის საზღვრებში ნაკლებად ვრცელდება. ძირითადად გავრცელებულია ეროვნული პარკის აღმოსავლეთით;
- მაღალი მთის დენუდაციური და პალეოგლაციალური ლანდშაფტი მაღალბალახოვანი და ხშირბალახოვანი მდელოების კომპლექსით, ბუჩქნარებითა და ტანბრეცილი ტყეებით (წიფლისა და არყის ხის) (ლანდშაფტი 135). ამ ტიპის ლანდშაფტი ეროვნული პარკის საზღვრებში ნაკლებად ვრცელდება. ძირითადად გავრცელებულია ეროვნული პარკის ჩრდილოეთით, მათ შორის კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ფარგლებში.

3.1.5 ბიომრავალფეროვნება

3.1.5.1 ფლორა და მცენარეული საფარი

მტირალას ეროვნულ პარკში ფართოდ გავრცელებულია მცენარის 565 სახეობა და ქვესახეობა, რომლებიც ერთიანდებიან 96 ოჯახის 307 გვარში; მათ შორის მერქიანია 84 სახეობა: ხე-36, ხე ან ბუჩქი - 8; ბუჩქი - 31, ლიანა - 9; ბალახია - 481, მათ შორის: ერთწლოვანი - 121, ერთ-ორწლოვანი - 31, ორწლოვანი - 23, მრავალწლოვანი - 288, გვიმრა -18. ეროვნული პარკის ტერიტორია ენდემურ და რელიქტურ მცენარეთა იშვიათი მრავალფეროვნებით ხასიათდება. 35 სახეობა

¹ წყარო: მონოგრაფია „საქართველოს ლანდშაფტების სივრცე-დროითი ანალიზი“ (დალი ნიკოლაიშვილი; ივ. ჯავახიშვილის სახ. თსუ. - [თბ.], 2009 წელი

ენდემურია, მათ შორის: 4 - აჭარა-ლაზეთის, 18 - კავკასიის, 8 - კოლხეთის, 5 - საქართველოს ენდემი.

საქართველოს წითელ ნუსხაში შეტანილი იშვიათი რელიქტური ენდემებია, მაგალითად: პონტოური მუხა (*Quercus pontica*), მედვედევის არყი (*Betula medwedewii*), უნგერნის შქერი (*Rhododendron ungerii*), ეპიგა (*Epigaea gaultherioides*). ეს უკანასკნელი ორი მარადმწვანე ბუჩქი და მედვედევის არყი მსოფლიოში მხოლოდ აჭარასა და თურქეთის მიმდებარე ტერიტორიაზე გვხვდება. 2021 წლის აპრილის მონაცემების მიხედვით მტირალას ეროვნულ პარკში წარმოდგენილია (2014 წლის) საქართველოს წითელი ნუსხით დაცული 12 სახეობის მერქნიანი მცენარე.

მტირალას ეროვნული პარკის ტერიტორიას განსაკუთრებულ ორიგინალობას ანიჭებს მერქნიან მცენარეთა გამორჩეულად მდიდარი ფიტოცენოზი, კოლხურ ბუჩქნართა დაჯგუფება “შქერიანი”, რომელიც წარმოდგენილია უძველესი მესამეული პერიოდის რელიქტებით: მედვედევის არყი (*Betula medwedewii*), პონტოური მუხა (*Quercus pontica*), პონტოური შქერი (*Rhododendron ponticum*), უნგერნის შქერი (*Rh. Ungerii*), იელი (*Rh. Luteum*), ბადგი (*Ilex colchica*), წყავი (*Laurocerasus officinalis*), კოლხური მაცვალი (*Ruscus colchicus*) და სხვა. ყველაზე თვალსაჩინოდ ეს მცენარეული ერთობები გამოსახულია მდინარე ყოროლისწყლის ხეობაში (მისი მარჯვენა შენაკადის ნამწვავისწყლის სათავეებში), რომელიც გამოირჩევა მერქნიან მცენარეთა უპრეცედენტოდ მრავალფეროვანი დაჯგუფებით დედამიწის ზომიერი სარტყლის პირობებისათვის.

ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე ფართოდაა წარმოდგენილი უთხოვარის (*Taxus baccata*), ჩვეულებრივი წაბლის (*Castanea sativa*), აღმოსავლური წიფლის (*Fagus orientalis*), ცაცხვის (*Tilia begoniifolia*) დიდხნოვანი ეგზემპლარები და ბიოდაჯგუფებები). ნიშანდობლივია ასევე, რომ დაბლარ ხეობებში ხშირად შევხვდებით ბუხის (*Buxus colchica*), პონტოური შქერის (*Rhododendron ponticum*) წყავის (*Laurocerasus officinalis*), ჭყორის (*Ilex colchica*) ხემაგვარი ფორმების ეგზემპლარებს და ბიოდაჯგუფებებს რომლებიც ამავდროულად უიშვიათესი ტროპიკული გვიმრის - ტუნბრიჯის ჰიმენოფილუმის (*Hymenophyllum tunbridgense*) ჰაბიტატებს წარმოადგენენ.

რელიქტურ, იშვიათ და საფრთხის ქვეშ მყოფ ხე-მცენარეებია: ჩვეულებრივი წაბლი (*Castanea sativa*), კოლხური ბუხა (*Buxus colchica*), მედვედევის არყი (*Betula medwedewii*), უნგერის შქერი (*Rhododendron ponticum*), პონტოური მუხა (*Quercus pontica*), უთხოვარი (*Taxus baccata*), ეპიგა (*Epigaea gaultherioides*), ძმერხლი (*Ruscus colchicus*).

3.1.5.2 ფაუნა

მტირალას ეროვნული პარკის ფაუნა საკმაოდ მაღალი მრავალფეროვნებით გამოირჩევა. აქ აღრიცხულია 251 სახეობის ხერხემლიანი; კერძოდ, 63 სახეობის ძუძუმწოვარი, 155 სახეობის ფრინველი 12 სახეობის რეპტილია 10 სახეობის ამფიბია და 11 სახეობის თევზი უხერხემლოებიდან აღრიცხულია 1183 სახეობა. აღნიშნული სახეობებიდან 85 ენდემია და/ან საფრთხის ქვეშ მყოფია. ევროპის ველური ბუნებისა და ბუნებრივი ჰაბიტატების დაცვის შესახებ კონვენციის (ბერნის კონვენცია) მე-6 რეზოლუციით დაცულია 46 სახეობა.

მტირალას ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე აღწერილია 63 სახეობის ძუძუმწოვარი. მათ შორის უნდა აღინიშნოს: მურა დათვი (*Ursus arctos*), წავი (*Lutra lutra*), ფოცხვერი (*Lynx lynx*), არჩვი (*Rupicapra rupicapra*), კავკასიური ციყვი (*Sciurus anomalus*) და სხვა მცირე და საშუალო ზომის ძუძუმწოვარი. აღსანიშნავია ხელფრთიანების სახეობრივი მრავალფეროვნება, ჩვეულებრივი ფრთაგრძელი (*Miniopterus schreibersii*) და გიგანტური მელამურა (*Nyctalus lasiopterus*) არის მოწყვლადი სახეობა IUCN წითელ ნუსხაში.

მტირალას ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე აღწერილია 155 სახეობის ფრინველი, რომელთაგან 31 სახეობა აქ გვხვდება მთელი წლის განმავლობაში და ბუდობს, 31 სახეობა კი მოზუდარი მიგრანტია. საქართველოს წითელი ნუსხით დაცულია 20 სახეობის ფრინველი. ხუთი სახეობა - ბეჭობის არწივი (*Aquila heliaca*), ველის არწივი (*Aquila nipalensis*), დიდი მყივანი არწივი (*Clanga clanga*), გავაზი (*Falco cherrug*) და ფასკუნჯი (*Neophron percnopterus*) - მოწყვლადი ან გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი სტატუსის მქონეა IUCN-ის წითელ ნუსხაში. მტირალას ეროვნული პარკის სიახლოვეს გადის ფრინველთა მნიშვნელოვანი სამიგრაციო გზა; კერძოდ, შავი ზღვის აღმოსავლეთ სამიგრაციო გზა. აღსანიშნავია, რომ მტირალას ეროვნული პარკი ასევე მნიშვნელოვანია ბელურასებრთა ფრინველებისთვის, როგორც გამრავლების ადგილი.

ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე აღწერილია 12 სახეობის რეპტილია, რომელთაგან ხუთი სახეობა - ბოხმეჭა (*Anguis colchica*), ართვინის ხვლიკი (*Darevskia derjugini*), თურქული ხვლიკი (*Darevskia clarkorum*), წითელმუცელა ხვლიკი (*Darevskia parvula*) და კავკასიური გველგესლა (*Vipera kaznakovi*) - წარმოადგენენ კავკასიის ენდემებს. ასევე, ორი სახეობა - თურქული ხვლიკი (*Darevskia clarkorum*) და კავკასიური გველგესლა (*Vipera kaznakovi*) - შეტანილია საქართველოს და IUCN წითელ ნუსხებში გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი სტატუსით.

გვხვდება 10 სახეობის ამფიბია, რომელთაგან სამი სახეობა - კავკასიური გომბეშო (*Bufo verrucosissimus*), კავკასიური ჯვარულა (*Pelodytes caucasicus*) და კავკასიური სალამანდრა (*Mertensiella caucasica*) წარმოადგენს კავკასიის ენდემებს. კავკასიური სალამანდრა (*Mertensiella caucasica*) - მოწყვლადი სტატუსის მქონე სახეობაა საქართველოს და IUCN -ის წითელ ნუსხებში.

ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე აღწერილია 11 სახეობის თევზი. მათგან შავი ზღვის ორაგული (*Salmo labrax*) და კოლხური ხრამული (*Capoeta sieboldi*) შეტანილია საქართველოს წითელ ნუსხაში.

აღწერილია 8 ტიპის, 20 კლასის, 67 რიგის, 310 ოჯახის, 1,183 სახეობის უხერხემლო ცხოველი.

3.1.5.3 ზურმუხტის ქსელის ტერიტორიები

მტირალას ეროვნული პარკი ფარავს ზურმუხტის ქსელის ტერიტორიას - მტირალა (GE0000016).

ზურმუხტის ქსელის ტერიტორია „მტირალა“:

სარეგისტრაციო კოდი: GE0000016;

ფართობი: 15698.8 ჰა;

ბიოგეოგრაფიული რეგიონი: ალპური (11,3%) და შავი ზღვა (88,7);

ბოლო განახლების თარიღი: 01.2019.

ზურმუხტის ქსელის ტერიტორიის ფარგლებში წარმოდგენილია რეზოლუცია #4-ის ჰაბიტატების 4 ტიპი („სტანდარტული მონაცემთა ფორმის“ მიხედვით). მათ შორის დომინანტური გავრცელება აქვს ტყის ტიპის ჰაბიტატებს: G1.12 - ბორეო-ალპური ჭალის პარკული ტყეები და G1.6 - წიფლნარი. ასევე ალაგ-ალაგ გვხვდება ბალახოვანი (E1.2 - და ბუჩქოვანი (F7) ცენოზები.

„სტანდარტული მონაცემთა ფორმის“ მიხედვით ზურმუხტის ქსელის ტერიტორიის ფარგლებში გავრცელებულია რეზოლუცია #6-ის შემდეგი მნიშვნელოვანი სახეობები: მუშუმწოვრებიდან უნდა აღინიშნოს მურა დათვი (*Ursus arctos*), წავი (*Lutra lutra*), ფოცხვერი (*Lynx lynx*), მგელი (*Canis lupus*). ფიქსირდება ხელფრთიანების სახეობრივი მრავალფეროვნება. ფრინველებიდან გამოსარჩევია ისეთი მტაცებლები, როგორიცაა: კორცქვიტა (*Accipiter brevipes*), ალკუნი (*Alcedo atthis*), მთის არწივი (*Aquila chrysaetos*) და სხვა. სიმრავლით გამოირჩევა ასევე ტყის მცირე ზომის ფრინველები. ქვეწარმავლებიდან და ამფიბიებიდან უნდა აღინიშნოს ტრიტონი (*Triturus karelinii*), თურქული ხვლიკი (*Lacerta clarkorum*) და კავკასიური გველგესლა (*Vipera kaznakovi*). იქთიოფაუნის წარმომადგენლებიდან სტანდარტულ მონაცემთა ფორმაში

რომელიმე სახეობა არ არის შეყვანილი. უხეხრემლოებიდან კი გამოირჩევა პეპლების სხვადასხვა სახეობა.

3.1.5.4 მტირალას ეროვნული პარკი, როგორც UNESCO-ს მსოფლიო ბუნებრივი მემკვიდრეობის უბანი

მტირალას ეროვნული პარკი კოლხეთის ეროვნულ პარკთან, ქობულეთის დაცულ ტერიტორიებთან და კინტრიშის დაცულ ტერიტორიებთან ერთად 2019 წელს, UNESCO-ს მსოფლიო ბუნებრივი მემკვიდრეობის IX და X კრიტერიუმების გათვალისწინებით, წარდგენილი იქნა ნომინაციაზე - „კოლხური ტყეები და ჭარბტენიანი ტერიტორიები“. 2021 წლის 26 ივლისს კი მიენიჭა UNESCO-ს მსოფლიო ბუნებრივი მემკვიდრეობის უბნის სტატუსი.

მსოფლიო მემკვიდრეობის უბნად აღიარება ხელს უწყობს ამ ტერიტორიების პოპულარიზაციას ეროვნულ და საერთაშორისო დონეზე, რაც სავარაუდოდ კიდევ უფრო გაზრდის ვიზიტორთა რაოდენობას. დღეისათვის მტირალას ეროვნული პარკის 9 508 ჰა წარმოადგენს UNESCO-ს მსოფლიო მემკვიდრეობის უბნის ბირთვულ ზონას, ხოლო 6 168 ჰა ბუფერულ ზონას.

სსიპ „დაცული ტერიტორიების სააგენტო“-ს მიერ მოწოდებული ინფორმაციით მტირალას ეროვნული პარკის მენეჯმენტის გეგმის განახლების პროცესში, რომლის ფარგლებშიც განიხილება მკაცრი დაცვის ზონის ფართობის ზრდა, შესაძლებელი იქნება UNESCO-ს მსოფლიო მემკვიდრეობის ბირთვული ზონის ფართობის გაზრდა 479 ჰა-ით.

3.1.6 კლიმატური პირობები

მტირალას ეროვნული პარკი ყველაზე უხვნალექიანი ადგილია საქართველოში. ატმოსფერული ნალექების საშუალო წლიური მაჩვენებელი ზღვისპირა ნაწილში 2000 მმ-ზე მეტია, დიდი მტირალას ზღვისკენ მიქცეულ ფერდობებზე კი 4000 მმ-მდეც აღწევს. ატმოსფერული ნალექების მაღალი მაჩვენებელი მნიშვნელოვანწილად განპირობებს ადგილობრივი ბიოტის უნიკალურობას. ჰაერის საშუალო წლიური ტემპერატურა მერყეობს 10–12°C-დან (ზ. დ. 500-600 მ-ზე) 5–6°C-მდე (ზ.დ. 1000 მ-ზე მაღლა). თოვლის საფარის სიმძლავრე მთის შუა და ზედა სარტყლებში ხშირად 3-4-მ-ს (ზოგან მეტსაც) აღწევს.

3.1.7 ჰიდროლოგიური პირობები

მტირალას ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე გვხვდება საშუალო და მცირე ზომის მდინარეები. ძირითადია მდინარეები ჩაქვისწყალი და ყოროლისწყალი. ასევე აღსანიშნავია მდინარე აჭარისწყლის შენაკადები - დოლოგანი, ზუნდაგისწყალი. ბევრი მდინარე ჩანჩქერებს ქმნის. აქ წარმოდგენილ ზედაპირული წყლის ობიექტებს ახასიათებს წვიმებით გამოწვეული წყალმოვარდნები მთელი წლის განმავლობაში. მდინარეები საზრდოობენ წვიმის, თოვლისა და მიწისქვეშა წყლით. ტერიტორიაზე ასევე გვხვდება მინერალური და მტკნარი წყლის წყაროები, რომლებიც სამკურნალო თვისებებითაა გამორჩეული.

3.1.8 ზოგადი გეომორფოლოგიურ-გეოლოგიური აღწერა

მტირალას ეროვნული პარკი მდებარეობს ქობულეთ-ჩაქვის ქედის ფარგლებში, რომელიც აჭარას ორ ნაწილად ყოფს: ზღვისპირა და შიგა მთიან აჭარად. ქედის რელიეფი მეტად დანაწევრებულია. ზღვისპირა ნაწილში გაბატონებულია ციცაბო ფერდობები. სამხრეთ-აღმოსავლეთი ნაწილში მეტად არის გამოხატული დაბალი და საშუალო დახრილობის ფერდობები. ორივე ნაწილში გვხვდება ეროზიულ-დენუდაციური, ასევე ეროზიულ-აკუმულაციური რელიეფი. ფორმაციებს შორის გამოირჩევა თვალწარმტაცი ვიწრო ხეობები

(მათ შორის, კანონები). წყალგამყოფების თხემებზე შემორჩენილია საფეხურებრივად განლაგებული მოვაკებული ზედაპირების ფრაგმენტებიც.

ქედი აგებულია ინტენსიურად დანაოჭებული, ძირითადად ეოცენური ვულკანური ქანებით: ანდეზიტურგანფენებიანი ტლანქშრეებრივი ტუფ-ბრექჩიებით, ტუფ-ქვიშაქვებითა და ტუფ-კონგლომერატებით. ალაგ-ალაგ შიშვლდება მესამეულის დროინდელი სიენიტურ-დიორიტული ინტრუზიები.

ქობულეთ-ჩაქვის ქედის კალთის ქვემო ნაწილზე და მიმდებარე ვაკე-დაბლობის მიჯნაზე მკვეთრად დანაწევრებული, ალაგ-ალაგ ზღვიური და მდინარეული ტერასებიანი გორაკ-ბორცვებია, რომელიც სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილში შავ ზღვამდე აღწევს და წარმოშობს ფლატეს. ჭარბობს ღრმად დანაწევრებული მთა-ხეობათა ფორმები. განვითარებულია ხშირი მდინარეული ქსელი. სამხრეთ-დასავლეთით დადაბლებას განიცდის და გრძელდება ბორცვების სახით.

თანამედროვე გეომორფოლოგიური პროცესებიდან აღსანიშნავია სიბრტყითი გადარეცხვა, სიბრტყითი და სიღრმითი ეროზია, მეწყერები. ეს პროცესები განსაკუთრებით ვლინდება უხვნალექიან პერიოდებში, რაც როგორც აღინიშნა საკმაოდ ხანგრძლივია საკვლევი ტერიტორიის ფარგლებში.

3.1.9 ზოგადი სეისმოლოგიური მდგომარეობის აღწერა

ე. გამყრელიძის (2000) გეოტექტონიკური დარაიონების სქემის მიხედვით მტირალას ეროვნული პარკი მოქცეულია მცირე კავკასიონის (ანტიკავკასიონის) ნაოჭა სისტემის ცენტრალურ (დერძულ) ქვეზონაში III¹. MSK64 სკალის შესაბამისად ამ ზონის სეისმურობა 9 ბალს შეადგენს. დაცული ტერიტორიების მომიჯნავე დასახლებულ პუნქტებში სეისმურობის უგანზომილებო კოეფიციენტი - A 0.09-ს შეადგენს.

3.1.10 მიწათასარგებლობის არსებული პრაქტიკა

მტირალას ეროვნული პარკის მთელი ტერიტორია განეკუთვნება სახელმწიფო ტყის ფონდს, რომელიც სახელმწიფო საკუთრებას წარმოადგენს. დაცული ტერიტორიების სააგენტო და მტირალას ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია პასუხისმგებელია მის მართვაზე.

წარსულში ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე ხე-ტყის ჭრა საკმაოდ ინტენსიურად ხორციელდებოდა. აღინიშნებოდა ბრაკონიერობის შემთხვევებიც. სიტუაცია უკანასკნელი წლების მანძილზე რადიკალურად გაუმჯობესდა: ადმინისტრაციამ აღკვეთა უკანონო ჭრები და შეამცირა ტყეკაფების გამოყოფა პარკის ტერიტორიაზე. დღეისათვის მიმდებარე დასახლებული პუნქტების მოსახლეობას საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით პირადი მოხმარების მიზნით ტყის არამერქნული რესურსებით სარგებლობის, ტყის მერქნიანი მცენარეების პროდუქტებით სარგებლობის, ხის მეორეხარისხოვანი მასალებით სარგებლობის შესაძლებლობა. ხელვაჩაურის და ქობულეთის სოფლების მოსახლეობის მიერ ხდება ტყის არამერქნული პროდუქტების შეგროვება, მათ შორის: კენკრა, კაკლისა და წაბლის ხეების ნაყოფი და სხვა საკვები და სამკურნალო მცენარეები.

მოსახლეობის დაშორების, ასევე საკმაოდ რთული რელიეფის და ტყით დაფარულობის გამო მოსახლეობის მიერ ეროვნული პარკის ტრადიციული გამოყენების ზონები ნაკლებად გამოიყენება სათიბ-სამოვრად. მოვების გავლენა ეროვნული პარკის ეკოლოგიურ მდგომარეობაზე უმნიშვნელოა.

დღეისათვის ზოგიერთი მიმდებარე სოფლის მოსახლეობა მისდევს მეფუტკრეობას, რამაც წარსულში თამბაქოს წარმოება ჩაანაცვლა. სკვების განთავსება ხშირად ხდება ტრადიციული გამოყენების ზონებში. თაფლის წარმოებას მისდევენ ჩაქვისთავსა და ეროვნული პარკის

დასავლეთით მდებარე სოფლებში. თავლს წელიწადში ორჯერ აწარმოებენ - მაისში და აგვისტოს ბოლოს. თავლის წარმოება მნიშვნელოვანია არამხოლოდ ადგილობრივი, არამედ ვიზიტორებზე რეალიზაციისთვის.

ეროვნული პარკი წარმოადგენს მიმდებარე, დასავლეთ საზღვართან არსებული დასახლებების სასმელი წყლით მომარაგების წყაროს. ამ მხრივ აღსანიშნავია ლეჩას სათავე ნაგებობა სოფ. ყოროლისთავთან. სათავე ნაგებობამ ფუნქციონირება 1908 წელს დაიწყო. ის ერთადაერთი და პირველი სათავე ნაგებობა იყო, რომელიც იმ პერიოდში ქალაქს სასმელი წყლით ამარაგებდა. დღეს ეს სათავე ნაგებობა განსაკუთრებულად გამორჩეული მნიშვნელობისაა და აქედან წყალი მიეწოდება ჩაისუბნის რეზერვუარს. „მტირალას ეროვნული პარკის შესახებ“ საქართველოს კანონში 2011 წლის 22 მარტის ცვლილებებით ლეჩას წყალსადენის სათავე ნაგებობის 0,8 ჰექტარი ფართობის ტერიტორია გამოეყო ეროვნული პარკის საზღვრებს.

ეროვნული პარკის მოსაზღვრე დასახლებებში რეგიონისთვის დამახასიათებელი სოფლის მეურნეობის პროდუქტები იწარმოება, ესენია სიმინდი, ციტრუსი. ქედის მუნიციპალიტეტის დაბალ ტენიან ადგილებში ასევე მისდევენ მევენახეობას. ზოგიერთ დასახლებებში მოწყობილია თევზსაშენი მეურნეობები.

3.1.11 არსებული ტურისტული და ადმინისტრაციული ინფრასტრუქტურა

მტირალას ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია მდებარეობს დაბა ჩაქვში, მეგენიშვილის ქ. №13-ში. ადმინისტრაციული შენობიდან სამანქანო კავშირი არსებობს სოფ. ჩაქვისთავის ვიზიტორთა ცენტრის შენობამდე, რომელიც ადმინისტრაციის მიერ გაცემულია იჯარით (25 წლიანი ვადით). მოიჯარეა შპს „ჯეო პალასი 1“ (ს/კ 440891983), რომელიც ორ მიწის ნაკვეთზე (საკადასტრო კოდებით: 20.50.03.022 და 20.50.03.016) ახორციელებს 7 ნომრიანი სასტუმროს და კოტეჯების ოპერირებას. ადმინისტრაციის მფლობელობაშია ასევე 25 ადგილიანი საკონფერენციო დარბაზი.

სოფ. ჩაქვისთავის სხვა ტურისტული ინფრასტრუქტურულიდან აღსანიშნავია თოკების პარკი და ზიპლაინი. ფრინველებზე დაკვირვების კომპურა არსებობს სოფ. ყოროლისთავთან.

სოფ. ორთაბათუმში, ჩაქვისთავის შესასვლელთან წარმოდგენილია რეინჯერთა საგუმაგო. ასევე ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე არსებობს 6 ტურისტული თავშესაფარი. აქედან 2 ტურისტული თავშესაფარი შედის მტირალას ეროვნული პარკის ფუნქციონირებაში, ხოლო 4 თავშესაფარი არის გაიჯარებული.

დღეისათვის ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე არსებობს 15 საპიკნიკე ადგილი (სულ 9 ფანჩატური და 6 მაგიდა). აქედან 9 ფანჩატური არის მტირალას ეროვნული პარკის ადმინისტრაციის ბალანსზე, ხოლო 6 მაგიდა არის გაიჯარებული.

ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია უზრუნველყოფილია ყველა საჭირო ტექნიკური საშუალებით. ადმინისტრაციის საკუთრებაშია 5 ერთეული მაღალი გამავლობის ავტომობილი და 2 კვადროციკლი. ამჟამად ადმინისტრაციის თანამშრომელთა რაოდენობა 19-ს შეადგენს, მათ შორის 15 რეინჯერია. რეინჯერები აღჭურვილნი არიან შესაბამისი საველე ინვენტარით.

3.1.11.1 ეკოტურისტული ბილიკები

ბოლო პერიოდში მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადაიდგა ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე ეკოტურისტული ბილიკების მოწყობა-განახლების მიმართულებით. დღეისათვის მტირალას ეროვნული პარკის ეკოტურისტული ბილიკების საერთო სიგრძე 55,5 კმ-ია, თუმცა არსებობს ბილიკების ქსელის გაფართოების კარგი პოტენციალი. ბილიკებზე მოეწყო შესაბამისი ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურა, მათ შორის: კოტეჯები, ფანჩატურები, საცეცხლურები, ძელსკამები, მანიშნებლები და ა.შ.

გამოყოფილია 3 ძირითადი ბილიკი. ესენია:

1. წაბლნარას ბილიკი, სიგრძით 7,0 კმ;
2. ცივწყაროს ბილიკი, სიგრძით 15,0 კმ;
3. ორი მთის ბილიკი, სიგრძით 33,5 კმ.

1. წაბლნარას ბილიკი:

აღნიშნული საფეხმავლო ეკოტურისტული ბილიკის მთავარი ღირსშესანიშნაობებია: კოლხური ტყე, წაბლნარას ჩანჩქერი და წაბლნარას ტბა, რომელებიც მტირალას ეროვნული პარკის ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარული ადგილებია. ბილიკი ასევე გამორჩეულია წყაროების სიმრავლით, მოსასვენებელი, გადასახედი, საკარვე და ველურ ბუნებაზე დაკვირვების ადგილებით.

სოფ. ჩაქვისათვიდან ვიზიტორებს შესაძლებლობა აქვს ისარგებლონ შედარებით მცირე სიგრძის (დაახლოებით 7 კმ) წრიული ბილიკით და დაბრუნდნენ სოფელში. მეორე მხრივ კი ლაშქრობის გაგრძელება შესაძლებელია სამხრეთით არსებულ თავშესაფრამდე, შემდგომ დასავლეთის მიმართულებით (ეროვნული პარკის სამხრეთი საზღვრის გასწვრივ, ქედის თხემური ნაწილის გავლით) და დაბრუნება საწყის წერტილში.

მანძილი - 7 კმ; ხანგრძლივობა - 1 დღე; სირთულე - მარტივი.

2. ცივწყაროს ბილიკი:

ცივწყაროს საფეხმავლო ბილიკი წაბლნარას ბილიკის გაგრძელებაა სამხრეთის მიმართულებით და წარმოადგენს შედარებით ხანგრძლივი ლაშქრობის მოყვარული ვიზიტორების ინტერესის საგანს. ბილიკის მთავარი ღირსშესანიშნაობებია: კოლხური ტყე, პანორამული ხედები. მარშრუტზე გვხვდება ბუნებრივი წყაროები. შესაძლებელია მურა დათვის, შველის, კვერნის, მაჩვის, არჩვისა და ცხოველთა სამყაროს სხვა წარმომადგენელთა ნაკვალევის ნახვა.

ბილიკი იწყება სოფ. ჩაქვისთავში (ზღვის დონიდან 260 მ), გაივლის კოლხური ტიპის ფართოფოთლოვან შერეულ ტყეს და ადის ზ.დ. 1 250 მ სიმაღლემდე, სადაც ტყის 70% წიფლნარით არის წარმოდგენილი. მეორე დღეს ვიზიტორი მოხვდება ხელუხლებელი მრავალწლიანი წიფლის კორომებისა და ულამაზესი წყაროების გარემოცვაში. მათ სიახლოვეს მოწყობილია საპიკნიკე ადგილები. აღნიშნულ მარშრუტზე ძირითადად გვხვდება ხელუხლებელი ტყე. ღამის გათევა შესაძლებელია ბილიკზე არსებულ ტურისტულ თავშესაფარში, სადაც ერთდროულად 8 ადამიანის განთავსებაა შესაძლებელი, ან ტურისტული თავშესაფრის მიმდებარედ სპეციალურად მოწყობილ საკემპინგე ადგილებში (ტურისტული თავშესაფარი სოფელი ჩაქვისთავიდან 8 კილომეტრში მდებარეობს).

მანძილი - 15 კმ; ხანგრძლივობა - 2 დღე; სირთულე - საშუალო.

3. ორი მთის ბილიკი

ორი მთის ბილიკი საფეხმავლოა, თუმცა საწყის მონაკვეთში ინტეგრირებულია საავტომობილოსთან. ბილიკზე გადაადგილება შესაძლებელია ცხენების საშუალებითაც. ბილიკის მთავარი ღირსშესანიშნაობებია პანორამული ხედები, კოლხური ტიპის ტყე, პატარა მთა მტირალა, დიდი მთა მტირალა, სოფლების ტურისტული ობიექტები. რამდენიმე ადგილზე მოწყობილია საპიკნიკე და საკარვე ადგილები. სოფელ ორთაბათუმის ცენტრიდან დაახლოებით 5,5 კმ-ის დაშორებით, პარკის ტერიტორიაზე მდებარეობს კოშკურა, საიდანაც შესაძლებელია გადამფრენ ფრინველებზე დაკვირვება. ბილიკი სრულდება ქედის მუნიციპალიტეტის სოფლებთან ზუნდაგა, მახუნცეთი და პირველი მაისი. სამივე სოფელი განსაკუთრებულია ადგილობრივი, ტრადიციული სამზარეულოთი, ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტებით,

როგორცაა თავლი, ღვინო. შესაძლებელია საოჯახო სასტუმროების სერვისებით სარგებლობა. სოფლებში არის ისტორიული ობიექტები, რაც ვიზიტორების ინტერესის საგანს წარმოადგენს. მათ შორის აღსანიშნავია: სოფელ ზუნდაგაში ლაზი ოსტატების მიერ აშენებული უძველესი მეჩეთი და დაახლოებით 200 წლოვანი „მეიდან ოდა“, სოფელ მახუნცეთში უძველეს ხის სახლები და ძველი „სიმინდის საშრობი“, სოფელ პირველ მაისში შესაძლებელია ქვის თაღოვანი (მიწის) ხიდის, „ცივასულას“ ციხის, 150 წლის მეჩეთის და იქვე მდგარი მედრესეს, ასი წლის წინ აგებულ ხის სახლის ნახვა.

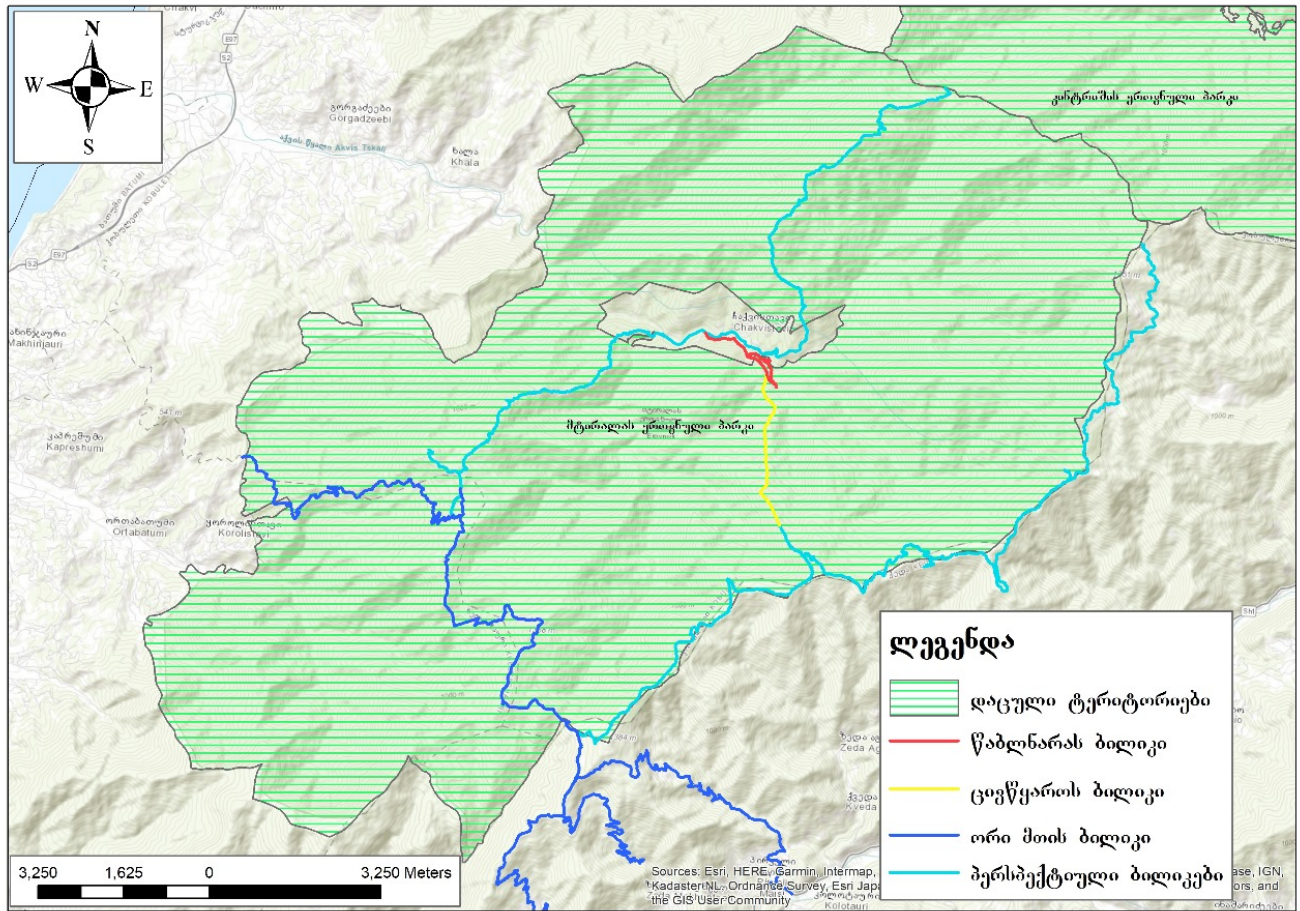
მანძილი - 33,5 კმ; ხანგრძლივობა - 2 დღე; სირთულე - საშუალო, საფეხმავლო ინტეგრირებული საავტომობილოსთან.

ზემოთ ჩამოთვლილი ცნობადი ბილიკების უფრო მჭიდრო ეკოტურისტული კავშირის უზრუნველყოფის მიზნით მომავალში შესაძლებელია დამატებითი მონაკვეთების მოწყობა. ეკოტურისტული ბილიკების განვითარებაზე მომუშავე ორგანიზაციის - ა(ა)იპ „სათავგადასავლო ტურიზმის განვითარების ასოციაციის“ მიერ მოწოდებული კარტოგრაფიული მასალის მიხედვით ეროვნული პარკის საზღვრებში პერსპექტიული ეკოტურისტულ ბილიკებად განიხილება შემდეგი დამატებითი მონაკვეთები:

- მთა მტირალა-სოფ ჩაქვისთავის მონაკვეთი, მიახლოებითი სიგრძით 7,0 კმ (საშუალო სირთულის);
- ორი მთის ბილიკის ცივწყაროს ბილიკთან დამაკავშირებელი მონაკვეთი ეროვნული პარკის სამხრეთი საზღვრის გასწვრივ, მიახლოებითი სიგრძით 8,0 კმ (საშუალო სირთულის ან რთული);
- მტირალას ეროვნული პარკის კინტრიშის დაცულ ტერიტორიებთან დამაკავშირებელი ბილიკი სოფ. ჩაქვისთავიდან, მიახლოებითი სიგრძით 10,0 კმ. (საშუალო სირთულის ან რთული);
- მტირალას ეროვნული პარკის კინტრიშის დაცულ ტერიტორიებთან დამაკავშირებელი ბილიკი ცივწყაროს ბილიკის ბოლო წერტილიდან ეროვნული პარკის აღმოსავლეთ საზღვრის გასწვრივ, მიახლოებითი სიგრძით 11,0 კმ. (საშუალო სირთულის ან რთული);

არსებული და პერსპექტიული ბილიკების განლაგების სქემა მოცემულია ნახაზზე 3.1.11.1.1.

ნახაზი 3.1.11.2.1. ტურისტული ბილიკების სქემა

3.1.12 არსებული კომუნიკაციების ქსელი

მტირალას ეროვნული პარკში ძირითადი შესასვლელი მდებარეობს სოფ. ხალას მხრიდან. მდ. ჩაქვისწყლის სანაპიროს გასწვრივ გამავალი დაახლოებით 15 კმ სიგრძის ასფალტირებული გზა სოფ. ჩაქვისთავში არსებულ ეკოტურისტულ ინფრასტრუქტურას აკავშირებს საერთაშორისო მნიშვნელობის ცენტრალურ საავტომობილო მაგისტრალთან და ასევე დაბა ჩაქვის ადმინისტრაციულ შენობასთან.

ეროვნული პარკის კიდევ ერთი შესასვლელი მდებარეობს სოფ. ყოროლისთავის მხრიდან. სოფლის ბოლოდან მთა მტირალას უმაღლეს წერტილამდე მიდის გრუნტის საავტომობილო კმ-მდე სიგრძის საავტომობილო გზა, რომელიც მოწყობილია საბჭოთა პერიოდში მტირალას მთაზე არსებული სამხედრო ინფრასტრუქტურის მიმართულებით გადაადგილების მიზნით. გზის მდგომარეობა დაკამაფილებელია და გადაადგილება თავისუფლად შესაძლებელია მაღალი გამავლობის ავტომობილით.

ეროვნული პარკის დასავლეთ ნაწილისგან განსხვავებით, აღმოსავლეთის მხრიდან (აჭარისწყლის ხეობიდან) ეროვნული პარკის მიმართულებით საავტომობილო ინფრასტრუქტურა პრაქტიკულად არ არსებობს. რთული რელიეფისა და ტყით მჭიდროდ დაფარულობიდან გამომდინარე აჭარისწყლის ხეობიდან ეროვნული პარკის ბილიკებთან და სხვა ეკოტურისტულ ინფრასტრუქტურასთან დაკავშირების პერსპექტივა მინიმალურია.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, მტირალას ეროვნული პარკი წარმოადგენს მის დასავლეთით არსებული დასახლებების წყლით მომარაგების წყაროს. ამ მხრივ აღსანიშნავია ლეჩას წყალსადენის სათავე ნაგებობის ინფრასტრუქტურა, რომელიც 1908 წლიდან ფუნქციონირებს. 2011 წლის 22 მარტის საკანონმდებლო ცვლილებების საფუძველზე აღნიშნული

ინფრასტრუქტურის განთავსების ტერიტორია გამოიყო ეროვნული პარკის საერთო ტერიტორიიდან.

მოპოვებული ინფორმაციის მიხედვით ეროვნული პარკის საზღვრებში არ არის წარმოდგენილი ისეთი საინჟინრო კომუნიკაციები, როგორიცაა მაღალი ძაბვის ელექტროგადამცემი ხაზები, სხვადასხვა მიწისქვეშა ნაგებობები. რამდენიმე ლოკაციაზე განთავსებულია მობილური კავშირგაბმულობის ანტენები. ეროვნული პარკის მომიჯნავე ყველა სოფელი ელექტროფიცირებულია და მოქცეულია მობილური კავშირგაბმულობის დაფარვის ზონაში.

2020 წელს არასამთავრობო ორგანიზაცია CENN-ის მიერ შემუშავდა მტირალას ეროვნული პარკის ნარჩენების მართვის გეგმა. დაცული ტერიტორიების საზღვრებში ნარჩენების შეგროვებას რეინჯერები ახდენენ. შეგროვებული ნარჩენების გატანა ხდება მუნიციპალური სამსახურის მიერ.

3.1.13 მომიჯნავედ არსებული დასახლებები

მტირალას ეროვნული პარკის მომიჯნავე დასახლებული პუნქტებიდან უნდა აღინიშნოს ხელვაჩაურისა და ქობულეთის მუნიციპალიტეტების, მთისწინა ზოლში არსებული სოფლები. ეროვნული პარკის სამხრეთ და აღმოსავლეთ საზღვართან დასახლებული პუნქტები წარმოდგენილი არ არის. ამ მხარეს უახლოესი დასახლებებია მდ. აჭარისწყლის ხეობის გასწვრივ არსებული სოფლები, რომლებიც ქედის მუნიციპალიტეტის ადმინისტრაციულ ერთეულში შედიან.

ცხრილში 3.1.13.1. წარმოდგენილია მტირალას ეროვნული პარკის მოსაზღვრე და ახლომდებარე სოფლების ჩამონათვალი, ოფიციალური სტატისტიკის მიხედვით ადგილობრივი მოსახლეობის რაოდენობების მითითებით.

ცხრილში 3.1.13.1. დასახლებული პუნქტები და მუდმივი მოსახლეობის რიცხოვნება

სოფელი	მოსახლეობის რაოდენობა	
	2002 წლის საყოველთაო აღწერის მიხედვით	2014 წლის საყოველთაო აღწერის მიხედვით
ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი		
ჩაისუბანი	3117	2847
ყოროლისწყალი	1209	1079
ორთაბათუმი	1016	805
ქობულეთის მუნიციპალიტეტი		
ხალა	1950	1503
გორგაძეები	1489	1298
ჩაქვისთავი	74	60
ქედის მუნიციპალიტეტი		
ზვარე	190	201
ვაიო	505	409
ზესოფელი	242	205
კვამტა	270	279
სირაბიძეები	292	252
პირველი მასი	618	525
ზედა აგარა	226	106
ქვედა აგარა	97	109
კოლოტაური	574	473

როგორც სტატისტიკური მონაცემებიდან ჩანს 2022-2014 წლებში მოსახლეობის კლების ტენდენცია თვალმისაცემია განსაკუთრებით ხელვაჩაურის და ქობულეთის მუნიციპალიტეტების სოფლებისთვის. ქედის მუნიციპალიტეტის სოფლებშიც ასევე აღინიშნება

უარყოფითი სტატისტიკა რამდენიმე გამონაკლისის გარდა. მოსახლეობა ძირითადად თვითდასაქმებულია (სოფლის მეურნეობა, ტურიზმი). ასევე დასაქმებულთა დიდი ნაწილი საბიუჯეტო ორგანიზაციებში მუშაობს.

3.2 ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალის აღწერა

3.2.1 ტურიზმის განვითარების არსებული მიმართულებები

მტირალას ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე ტურიზმის არსებული მიმართულებები დაკავშირებულია მთისა და ტყის ლანდშაფტების, მდიდარი ბიომრავალფეროვნების და კულტურის ერთობლიობასთან, რაც სხვადასხვა ინტერესის მქონე ვიზიტორებს იზიდავს. ეროვნული პარკის მონახულების მთავარი მოტივია ლაშქრობა და სათავგადასავლო ტურიზმია. ვიზიტორთა უმრავლესობისთვის ინტერესის ძირითად საგანს წარმოადგენს მიმზიდველი ბუნებრივი ლანდშაფტები და ხედები, ასევე ადგილობრივი ტრადიციები და კულტურა. გარდა ამისა შესაძლებელია სხვა თემატური ტურების მოწყობა, მათ შორის საგანმანათლებლო, ველურ ბუნებაზე დაკვირვების, ექსტრემალური და ფოტო ტურები.

დღეისათვის ვიზიტორები ძირითადად სოფ. ჩაქვისთავს სტუმრობენ, სადაც თავმოყრილია ძირითადი ტურისტული ინფრასტრუქტურა და ხელმისაწვდომია სხვადასხვა სერვისები. აქედანვე იწყება დღეისათვის ეროვნული პარკის ყველაზე პოპულარული ტურისტული ბილიკები, მათ შორის წაბლნარის ჩანჩქერამდე და სხვა საინტერესო ადგილებამდე. რამდენიმე დღიანი ლაშრობის მოყვარული ტურისტებისთვის ასევე უკვე ხელმისაწვდომია გრძელი მარშრუტები, როგორც წრიული, ასევე კიტრიშის დაცული ტერიტორიების მიმართულებით.

ადგილობრივი ადმინისტრაციის თანამშრომლების გამოკითხვის მიხედვით დღეისათვის გაცილებით ნაკლები ინტერესი არსებობს ეროვნული პარკის პერიფერიული (სამხრეთ-დასავლეთი და ჩრდილო-აღმოსავლეთი) ნაწილების მიმართ. ვიზიტორები შედარებით იშვიათად შემოდის სოფ. ყოროლისთავის მხრიდან. ამის მთავარი მიზეზია ეროვნული პარკის ამ ნაწილში ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის და სერვისების ნაკლებობა სოფ. ჩაქვისთავთან შედარებით.

მტირალას ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე ვიზიტორთა რაოდენობა მუდმივად იზრდება. ვიზიტორების ზრდა განსაკუთრებით თვალშისაცემია ბოლო 7 წლის განმავლობაში. 2017 წელს ეროვნულ პარკს 47 460 ადამიანი სტუმრობდა. მხოლოდ 2 წელიწადში ეროვნული პარკის სტუმართა რაოდენობა 63%-ით გაიზარდა და 2019 წელს 77 264 შეადგინა, რაც ერთ-ერთი ყველაზე მაღალი ზრდის მაჩვენებელია საქართველოს დაცული ტერიტორიებისთვის.

2020 წლის პანდემიურ პერიოდში აღინიშნა ვიზიტორთა მნიშვნელოვანი კლება, ძირითადად უცხოელი ტურისტების მხრივ და შეადგინა 15 424 ადამიანი. თუმცა პანდემიის შემდეგ ზრდის ტენდენცია უფრო სწრაფი ტემპით გაგრძელდა. უკვე 2022 წელს ვიზიტორთა რაოდენობა პანდემიამდელ პერიოდს გაუთანაბრდა და შეადგინა 78132 ადამიანი. 2023 წლის არასრული მონაცემებით (11 თვე) ტურისტების რაოდენობამ 92 793 ადამიანი შეადგინა, რაც დაახლოებით 19%-იან ზრდაზე მიუთითებს.

ასევე უნდა აღინიშნოს ადგილობრივი და უცხოელი ტურისტების თანაფარდობის სპეციფიკა: 2022-2023 წლებში ადგილობრივი ვიზიტორების ზრდამ 10,9% შეადგინა, ხოლო უცხოელი ვიზიტორების შემთხვევაში ზრდის მაჩვენებელმა 20%-ს გადააჭარბა. ეს მიუთითებს უცხოელი ვიზიტორების დაინტერესების მნიშვნელოვან ზრდაზე.

ეროვნული პარკის ადმინისტრაციასთან და სხვა დაინტერესებულ პირებთან გასაუბრების შემდეგ გამოიკვეთა, რომ უცხოელი ვიზიტორების დაინტერესების ზრდა ძირითადად დაკავშირებულია ბოლო წლებში ადგილობრივი ეკოტურისტული სერვისების (განსაკუთრებით სოფ. ჩაქვისთავში წარმოდგენილი სერვისები) მოდიფიცირებასთან და უცხოელი ვიზიტორების მოთხოვნებთან შესაბამისობაში მოყვანასთან. თუმცა გასაუბრების დროს ასევე აღინიშნა, რომ

ზოგჯერ უცხოელი ვიზიტორები დაინტერესებულია დაცული ტერიტორიის კონსერვაციის პრინციპებთან შეუსაბამო სერვისებით სარგებლობით (მაგ. მოტორიზებული ტრანსპორტის გამოყენება, სხვადასხვა მუსიკალურ-გასართობი სერვისები და სხვა), რასთან დაკავშირებითაც ადმინისტრაციას აქვს საკმაოდ მკაცრი და ფრთხილი მიდგომა. ადმინისტრაციის მოთხოვნით ეს საკითხი აუცილებლად უნდა იყოს გათვალისწინებული მომავალშიც, წინამდებარე დოკუმენტით შერჩეული ეკოტურისტული ლოკაციების განვითარების შემთხვევაშიც - აქ დანერგილი სერვისები მაქსიმალურად შესაბამისობაში უნდა იყოს დაცული ტერიტორიების კონსერვაციის პრინციპებთან.

ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე აქტიური ტურისტული სეზონი არის გვიანი გაზაფხულიდან შუა ოქტომბრამდე, ივლისსა და აგვისტოში ყველაზე მეტი ვიზიტორთა რაოდენობით. ყველაზე ცოტა ვიზიტორი ფიქსირდება ზამთარში. ეროვნული პარკის ეკოტურისტული ბილიკები ღიაა მთელი წლის მანძილზე.

3.2.2 ისტორიულ-კულტურული ობიექტები, ძირითადი დაინტერესებული მხარეები, განვითარების პერსპექტივები

საკუთრივ მტირალას ეროვნული პარკი ისტორიულ-კულტურული და არქეოლოგიური ობიექტების განსაკუთრებული სიმრავლით არ გამოირჩევა. თუმცა თუმცა პარკის შემოგარენი მდიდარია ისტორიული და კულტურული მემკვიდრეობით. ქობულეთის, ხელვაჩაურის და ქედის მუნიციპალიტეტების ტერიტორიებზე ვიზიტორებს შეუძლიათ ნახონ ძველი ნასახლარები, ეკლესიები, ციხე-სიმაგრეები, სამარხები და მსხვერპლთშეწირვის ადგილები, ძველი ხიდები, ლითონის და კერამიკის ნაკეთობები და მიტოვებული სარწყავი არხები.

ადრეული და გვიანი შუა საუკუნეების ციხე-სიმაგრეებისა და ხიდების ნანგრევები მტირალას მთის მიმდებარე ტერიტორიაზეა აღმოჩენილი. ამ პერიოდის ყველაზე მნიშვნელოვან ძეგლებს შორისაა მე-13 საუკუნის სხალთის დარბაზული ტიპის ეკლესია, ხიხანის, გონიოს და პეტრას ციხეები.

სოფ. ჩაქვისთავი ერთადერთი დასახელებაა, რომელიც მდებარეობს ეროვნული პარკის საზღვრების ცენტრში, თუმცა ამოღებულია დაცული ტერიტორიიდან. ამ დასახლების კულტურული ღირშესანიშნაობები მოიცავს ეკლესიებს, როგორცაა ჩაქვის წმ. გიორგის XIII-XIV საუკუნეების ეკლესია. იგი ამ დასახლებაში დღემდე შემორჩენილი ერთ-ერთი განსაკუთრებული ნაგებობაა. ასევე უნდა აღინიშნოს უძველესი არქიტექტურის ნიმუში - ბეგის სახლი სოფ. ჩაქვისთავში, რომელიც გამოირჩევა კვერცხის ცილით აშენებული კედლებით.

ეროვნული პარკის საზღვრებში არსებული ისტორიული ობიექტებიდან ასევე უნდა აღინიშნოს საბჭოთა სამხედრო ბაზის ნანგრევები მტირალას მთის მწვერვალზე და მის სიახლოვეს. აქ განთავსებული იყო საჰაერო-სამხედრო თავდაცვითი ინფრასტრუქტურის (რადიო ლოკატორი და სხვა) ნარჩენები, რომელიც საბჭოთა პერიოდის ისტორიის ნაწილი და რუსების მიერ საქართველოს ოკუპაციის მაჩვენებელია. ამ ლოკაციის ეკოტურისტული მიმართულებით განვითარების გადაწყვეტილების შემთხვევაში შესაძლებელია განხილული იყოს ამ ნაგებობების ნაწილის რესტავრირება, როგორც ვიზიტორებისთვის ერთ-ერთ საინტერესო ისტორიულ ნაგებობად.

გარდა მატერიულური ისტორიულ-კულტურული ობიექტებისა, უნდა აღინიშნოს ტრადიციები და სამხარეულო, რაც ასევე მიმზიდველია ადგილობრივი და უცხოელი ვიზიტორებისთვის. მიმდებარე თემების (განსაკუთრებით სოფლები ჩაქვისთავის, ყოროლისთავი, ხალა) მაცხოვრებლები ვიზიტორებს ღამის გათვას მომსახურებასთან ერთად სთავაზობს ტრადიციულ კერძებს და სხვადასხვა ადგილობრივ პროდუქტებს (მათ შორის ხელნაკეთ ნივთებს).

არსებული მდგომარეობიდან გამომდინარე ეროვნულ პარკში ისტორიულ-კულტურული ტურიზმის განვითარების საკმაოდ კარგი პერსპექტივები არსებობს. ეს მიმართულება ვიზიტორებისთვის შეთავაზებული კომპლექსური ეკოტურისტული სერვისების ერთ-ერთი საინტერესო კომპონენტი შეიძლება გახდეს.

კულტურული ტურიზმის განვითარების ხელშეწყობისთვის რეკომენდებულია:

- მჭიდრო თანამშრომლობა საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნულ სააგენტოსთან, აჭარის კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის სააგენტოსთან და საქართველოს საპატრიარქოსთან არსებული ისტორიულ-კულტურული ობიექტების რესტავრაციის გადაწყვეტილების მიღების პროცესში;
- ისტორიულ-კულტურული ობიექტების სიახლოვეს ინფრასტრუქტურის (მათ შორის ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის) განვითარების ხელშეწყობა (გზები, ბილიკები, ბილიკებზე საინფორმაციო დაფები და ა.შ.). ამ თვალსაზრისით მჭიდრო თანამშრომლობა ადგილობრივ ხელისუფლებასთან, რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროსთან, მობილური ქსელის ოპერატორებთან და სხვა;
- საინფორმაციო კამპანიის უზრუნველყოფა, როგორც ისტორიულ-კულტურული ძეგლების პოპულარიზაციის, ასევე ვანდალიზმის პრევენციის მიზნით. შესაბამისი საინფორმაციო ბეჭდური მასალის მომზადება და ვიზიტორთა ცენტრებში განთავსება.

ძირითადი დაინტერესებული მხარეები:

- დაცული ტერიტორიების სააგენტო;
- მტირალას ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია;
- ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია;
- აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტი;
- საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტო;
- აჭარის კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის სააგენტო;
- საქართველოს საპატრიარქო;
- ადგილობრივი ხელისუფლება;
- ადგილობრივი მოსახლეობა, როგორც პერსპექტიული ტურისტული მომსახურების მომწოდებლები;
- ვიზიტორები.

3.2.3 ტურისტული და რეკრეაციული ობიექტები, განვითარების პერსპექტივები, არსებული მოსარგებლეები და სხვა დაინტერესებული მხარეები

მტირალას ეროვნული პარკის ტურისტული და რეკრეაციული ობიექტები ძირითადად თავმოყრილია სოფ. ჩაქვისათვში. მათი უმრავლესობა წარმოდგენილია საოჯახო ტიპის სასტუმროებით და კვების ობიექტებით, მათ შორის უნდა აღინიშნოს სასტუმრო, რომელიც ადრე ვიზიტორთა ცენტრის შენობას წარმოადგენდა და 25 წლის ვადით გაიჯარებულია შპს „ჯეო-პალასი 1“-ზე, რომელიც დღეისათვის ახორციელებს სასტუმროს ოპერირებას. აქვეა მოწყობილი თოკების პარკი და ზიპლაინი. სოფ. ყოროლისთავის შესასვლელთან და მის შემოგარენში ტურისტული სერვისების მიმწოდებლები ძირითადად მცირე ზომის საოჯახო სასტუმროებით არის წარმოდგენილი. მცირე ზომის სასტუმროებია ასევე სოფ. ხალას მიდამოებში. მათი დატვირთვა ჩაქვისათვის ტურისტულ-რეკრეაციულ ობიექტებთან შედარებით დაბალია.

ჩაქვისათვში ტურისტული ინფრასტრუქტურის კონცენტრირებამ და მოთხოვნის შეჯერებამ გამოიწვია ერთ უბანზე ტურიზმის მოჭარბება, მაშინ როცა მაგალითად სოფ. ყოროლისთავის შესასვლელში ეკოტურისტული აქტივობა გაცილებით დაბალია. შესაბამისად აქტუალობას იმენს სხვა ლოკაციებზე ეკოტურისტული სერვისების განვითარების და ამით ტურისტული ნაკადების დივერსიფიცირების აუცილებლობა. ამ მხრივ ყველაზე პერსპექტიულად უნდა აღინიშნოს მტირალას მთის მიდამოების ეკოტურისტული პოტენციალი, სადაც მოხვედრა

შესაძლებელია სოფ. ყოროლისთავის მხრიდან, რომელიც სრულიად მოცილებულია უკვე პოპულარულ და ტურისტულად საკმაოდ დატვირთულ ჩაქვისთავის შესასვლელიდან.

ტურისტულ-რეკრეაციული ობიექტები განვითარებულია დაცული ტერიტორიის საზღვრებს გარეთ. ასეთი ობიექტებიდან დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის ფინანსურ-ეკონომიკური სარგებელი პრაქტიკულად არ არსებობს. საკუთრივ ადგილობრივი ბიზნესი კი, როგორცაა სასტუმროები, რესტორნები და სხვა მნიშვნელოვან სარგებელს იღებენ დაცულ ტერიტორიებთან მათი გეოგრაფიული ადგილმდებარეობის და კომერციული ურთიერთობის შედეგად მიღებული გაყიდვებით.

დაცული ტერიტორიის ეფექტური მართვისთვის საჭირო ხარჯების მზარდი ტენდენციიდან გამომდინარე მსოფლიოს არაერთი ქვეყანა მიმართავს კერძო სექტორთან აქტიური თანამშრომლობის სტრატეგიას, რაც ორმხრივი სარგებლის მომტანია. მათ შორის ხდება კერძო ტურისტულ-რეკრეაციული ობიექტების განვითარება დაცული ტერიტორიის საზღვრებში, ლიცენზიის ან შესაბამისი საიჯარო ხელშეკრულებების საფუძველზე. ესეთი მიდგომა საშუალებას აძლევს კერძო კომპანიებს განახორციელონ კომერციული ოპერაციები დაცულ ტერიტორიაზე, ხოლო დაცული ტერიტორიის ადმინისტრაციამ მიიღოს პირდაპირი ფინანსური სარგებელი ბიზნესიდან.

შემოთავაზებულია, რომ ტურისტული და რეკრეაციული ობიექტების შემდგომი განვითარება მოხდეს კერძო სექტორთან აქტიური თანამშრომლობით, მტირალას ეროვნული პარკის საზღვრებში, გარდა მკაცრი დაცვის ზონისა. თუმცა საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკიდან გამომდინარე აუცილებელი მოთხოვნაა, რომ კავშირი კერძო ტურისტულ-რეკრეაციული ობიექტების შემოსავალსა და დაცული ტერიტორიის კონსერვაციული მიზნების მიღწევას შორის იყოს ძალიან მჭიდრო. აღსანიშნავია, რომ სათანადო დაგეგმვისა და მართვის პირობებში მსგავსი საიჯარო ხელშეკრულებები ხელს უწყობს კერძო სექტორის მოთხოვნების დაბალანსებას დაცულ ტერიტორიებზე განვითარებისთვის და შეზღუდული რაოდენობის კონტროლირებად ბიზნეს-საქმიანობას.

კერძო სექტორთან თანამშრომლობით ტურისტული და რეკრეაციული ობიექტების განვითარება შესაძლებელია როგორც ტურისტებისთვის ტრადიციულ და პოპულარულ ლოკაციებზე, ასევე პერიფერიულ ადგილებში, რომელთა ცნობადობა არ არის მაღალი, თუმცა არსებული და დაგეგმილი ტურისტული ინფრასტრუქტურა (მაგ. ტურისტული ბილიკების ქსელი) სასარგებლო განლაგებაში იმყოფება მათთან.

საერთო ჯამში შეიძლება ითქვას, რომ მტირალას ეროვნული პარკის ტურისტული და ადმინისტრაციული ინფრასტრუქტურა საკმაოდ განვითარებულია, მათი ტექნიკური მდგომარეობა დამაკმაყოფილებელი. თუმცა გამოწვევად მაინც რჩება რიგი საკითხები, ერთ-ერთი ეს არის ცნობად და პოპულარულ ლოკაციებზე ტურისტული წნეხის მაღალი რისკები. ვიზიტორთა მზარდი ტენდენციის ფონზე მნიშვნელოვანია ვიზიტორების, ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარებისა და ბუნებრივი რესურსების ეფექტური მართვის იმ მოდელის შეთავაზება, რომლის მიხედვითაც ტურისტები შეძლებისდაგვარად გადანაწილებულნი იქნებიან სხვადასხვა ეკოტურისტულ ლოკაციებზე.

ახალი ტურისტულ-რეკრეაციული ობიექტების შესახებ შემოთავაზებები აღწერილია წინამდებარე დოკუმენტის სარეკომენდაციო ნაწილში (პარაგრაფი 4).

ძირითადი დაინტერესებული მხარეები:

- დაცული ტერიტორიების სააგენტო;
- მტირალას ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია;
- ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია;
- აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტი;
- კერძო ბიზნესი;
- ადგილობრივი ხელისუფლება;

- ადგილობრივი მოსახლეობა;
- ეკოტურისტული სერვისების მიმწოდებლები, მაგ. გიდები და სხვა;
- ვიზიტორები.

3.2.4 ტრადიციული საქმიანობებით და ბუნებრივი რესურსებით მდგრადი სარგებლობის პოტენციალი, განვითარების პერსპექტივები, დაინტერესებული მხარეები

მტირალას ეროვნული პარკის მიმდებარე სოფლების მაცხოვრებლების შემოსავლები გაკვეთილად უკავშირდება დაცული ტერიტორიის საზღვრებში ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობას.

ამ მხრივ პირველ რიგში აღსანიშნავია ადგილობრივი თემების უზუნველყოფა საშემე მერქნით. მნიშვნელოვანია, რომ ადმინისტრაცია მნიშვნელოვან ყურადღებას უთმობს ამ საკითხს - ძირითადად ხდება მოთხრილ-მოტეხილი და ზეხმელი მერქნის გაცემა. აღსანიშნავია ტყის მერქნულ რესურსებზე დამოკიდებულების კლების ტენდენცია. ადგილობრივი მოსახლეობა ასევე სარგებლობს სხვადასხვა არამერქნული რესურსით, მათ შორის ხდება ტყის კენკროვანი სახეობების, კაკლის და წაბლის ნაყოფების და სხვადასხვა სამკურნალო მცენარეების მოპოვება. ჩამოთვლილი რესურსებით სარგებლობის პრაქტიკა განსაკუთრებით დამკვიდრებულია სოფლებში ჩაქვისთავი, ხალა და ყოროლისთავი. როგორც აღინიშნა, მტირალას ეროვნული პარკის ტრადიციული გამოყენების ზონები ნაკლებად გამოიყენება სათიბ-სამოვრად.

მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს წყლის რესურსებს. მიმდებარე სოფლები წყალმომარაგების წყაროდ იყენებს დაცული ტერიტორიის ფარგლებში გამდინარე მდინარეებს და წყაროებს. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ წყალმომარაგებისთვის საჭირო ინფრასტრუქტურა მოწყობილია დაცული ტერიტორიის საზღვრებს გარეთ.

ასევე შეიძლება აღინიშნოს სხვადასხვა საკვები პროდუქტების (მათ შორის აღსანიშნავია თაფლი და მისი მეორადი ნაწარმი) და ხელნაკეთი ნივთების დამზადების ტრადიცია. ასეთი პროდუქტების მომხმარებლებს დამსვენებლები და ტურისტები წარმოადგენენ.

ტრადიციული საქმიანობების პოპულარიზაციისა და ამავე დროს ბუნებრივი რესურსებით მდგრადი სარგებლობის პოტენციალის ზრდისთვის მნიშვნელოვანია მჭიდრო თანამშრომლობა ადგილობრივ ხელისუფლებასთან, არასამთავრობო ორგანიზაციებთან, მოსახლეობასთან და სახელმწიფო უწყებებთან. შესაბამისი საინფორმაციო კამპანიის წარმოება და მოსახლეობის დატრენინგება. შესაძლებელია ზოგიერთი ტრადიციული საქმიანობის ეკოტურისტული სერვისის სახით ვიზიტორებისთვის შეთავაზება (ხელნაკეთი ნივთების გამოფენა-გაყიდვების ორგანიზება, ტურების დაგეგმვა ტყის არამერქნული რესურსების შეგროვების მიზნით და ა.შ.).

ძირითადი დაინტერესებული მხარეები:

- დაცული ტერიტორიების სააგენტო;
- მტირალას ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია;
- არასამთავრობო ორგანიზაციები;
- ადგილობრივი ხელისუფლება;
- ადგილობრივი ბიზნესი;
- ადგილობრივი მოსახლეობა და ფერმერები;
- ვიზიტორები.

3.2.5 ეკოსისტემური სერვისები, დაინტერესებული მხარეები და განვითარების პერსპექტივები

ზოგადად დაცული ტერიტორიები მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ კლიმატის ცვლილების შერბილებასა და ადაპტაციაში. მისი როლი დიდია ზოგადად რეგიონის მიკროკლიმატური

პირობების ფორმირებაში. ამ მხრივ გამოსარჩევია მტირალას მთა, რომელიც ზღვის ტენიან ჰავას აკავებს და შავი ზღვის სანაპირო ზოლში ნალექების სიუხვეს ქმნის. ამავე დროს მნიშვნელოვნად განაპირობებს ქობულეთ-ჩაქვის ქედის აღმოსავლეთ ტერიტორიების კლიმატურ-ლანდშაფტურ პირობებს.

ეროვნული პარკი თავისი განლაგებით და უნიკალური ბუნებრივ-ლანდშაფტური კომპონენტების წყალობით ეკოსისტემური სერვისების მნიშვნელოვან მომწოდებელს წარმოადგენს ადგილობრივი მოსახლეობისთვის. აქ იგულისხმება მოსახლეობისთვის ეკოსისტემის როგორც პირდაპირი პროდუქტების (მაგ. საკვები, შეშა, არამერქნული ტყის პროდუქტები, წყალი და სხვა) მიწოდება, ასევე მარეგულირებელი, კულტურული და სხვა დამხმარე სერვისების შეთავაზება.

დაცულ ტერიტორიაზე წარმოდგენილი ტყის მასივი ეროზიის, წყალდიდობისა და ღვარცოფული მოვლენების კონტროლს უზრუნველყოფს. მტირალას მთაზე მეტეოროლოგიური დაკვირვების მონაცემებით ზამთრის პერიოდში აქ დამახასიათებელია დიდი რაოდენობით თოვლი. უხვი ნალექებით გამოირჩევა წელიწადის სხვა სეზონებიც. ამავე დროს როგორც დასავლეთით, ასევე აღმოსავლეთით (მდ. აჭარისწყლის ხეობაში) არსებული დასახლებები განლაგებულია ციცაბო ფერდობებზე, სადაც გამდინარე წყლის ობიექტებს დიდი ზიანის მოტანა შეუძლია. შესაბამისად უხვ ნალექს, მათ შორის თოვლის დნობას შესაძლებელია მოჰყვეს ძალიან საშიში შედეგები უნიკალური ტყის ეკოსისტემების არარსებობის შემთხვევაში. აქ არსებულ ტყეებს გააჩნია ნიადაგის სტაბილიზაციის მნიშვნელოვანი ფუნქცია, რაც ამცირებს მეწყრების საშიშროებას.

მტირალას ეროვნული პარკის მდინარეები ჩაედინებიან შავ ზღვაში ან მდ. აჭარისწყალში, რომელიც ასევე შავ ზღვას ერთვის. ეს მდინარეები მნიშვნელოვან როლს ასრულებს შავი ზღვის სანაპიროს სტაბილიზაციაში, ვინაიდან ჩამოაქვთ მყარი ნატანი მაღალი მთებიდან და კვებავენ სანაპირო ზოლს. ამ სახის მარეგულირებელმა ეკოსისტემურმა სერვისმა განსაკუთრებული მნიშვნელობა შეიძინა მას შემდეგ, რაც თურქეთის ტერიტორიაზე მოეწყო კასკადური ტიპის მაღალი კაშხლები, რამაც ძალზედ შეასუსტა მდ. ჭოროხის ჩამონატანით აჭარის სანაპირო ზოლის კვების დინამიკა.

პირდაპირი პროდუქტების სახით გამოსარჩევია შემდეგი მიმართულებები: როგორც აღინიშნა ეროვნული პარკის საზღვრისპირა ნაწილში უფრო და უფრო ინტენსიური ხდება მეფუტკრეობა და სხვა სახის საკვები პროდუქტების წარმოება. ზღვის დონიდან მაღალი მდებარეობა და გარშემორტყმული ტყიანი ტერიტორიები გარეშე ანთროპოგენური ზემოქმედების მნიშვნელოვან ბარიერს წარმოადგენს, რაც მაღალი ეკოლოგიური ღირებულების საკვები პროდუქტების მიღების საშუალებას იძლევა. განსაკუთრებულ აღნიშვნას საჭიროებს მიმდებარე დასახლებების მომარაგების შესაძლებლობა ხარისხიანი სასმელი წყლით.

აუცილებელია აღინიშნოს მტირალას ეროვნული პარკის როლი ბიომრავალფეროვნების ენდემური და საერთაშორისო კონვენციებით დაცული კომპონენტების კონსერვაციის თვალსაზრისით. კინტრიშის ნაკრძალისა და მაჭახელას ეროვნულ პარკთან ერთად მტირალას დაცული ტერიტორია წარმოადგენს ეკოლოგიური დერეფნის ნაწილს, რომელიც შექმნილია კოლხური ტყის გადაშენების საფრთხის მყოფი ეკოსისტემების შესანარჩუნებლად. ამ დერეფნის ნაწილად ასევე განიხილება თურქეთის ტერიტორიაზე ჯამილის ბიოსფერული რეზერვატი. ერთიანობაში ეს დაცული ტერიტორიები მსოფლიო მნიშვნელობის ბიომრავალფეროვნების ცხელ წერტილს ქმნიან.

მტირალას ეროვნული პარკის მრავალწლიანი ისტორია და გამოცდილება, მისი კლიმატურ-ლანდშაფტური თავისებურებები, ბიომრავალფეროვნების მაღალი ღირებულების კომპონენტები არამატერიალური (მათ შორის კულტურული, საგანმანათლებლო, შემოქმედებითი სფერო) მომსახურების მიწოდების შესაძლებლობასაც ქმნის. მათ შორის გამოკვეთილია შემდეგი სფეროების განვითარების პერსპექტივები. ეროვნული პარკი,

განსაკუთრებით მკაცრი დაცვის ზონები და მტირალას მთის მიდამოები შესაძლებელია გახდეს სხვადასხვა მიმართულების სამეცნიერო ნაშრომების საკვლევი ბაზა (მათ შორის ზოოლოგიური, ბოტანიკური, კლიმატური და სხვა მიმართულებით).

ეკოსისტემური სერვისებით სარგებლობის შესაძლებლობა პირდაპირ კავშირშია ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარებასთან, ვიზიტორებში და მოსახლეობაში ცნობიერების ამაღლებასთან, ბუნებრივი რესურსებით მდგრად სარგებლობასთან; ტრადიციული საქმიანობების ხელშეწყობასთან და ა.შ. თუმცა ეს ყველაფერი აუცილებელია მოხდეს კონსერვაციის პრინციპების საერთაშორისო სტანდარტებით დაცვით.

ძირითადი დაინტერესებული მხარეები:

- დაცული ტერიტორიების სააგენტო;
- მტირალას ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია;
- განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო;
- საგანმანათლებლო დაწესებულებები;
- ადგილობრივი ხელისუფლება;
- მოსახლეობა (არამარტო ადგილობრივი);
- ვიზიტორები და სხვა.

3.2.6 ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალის განვითარების პერსპექტივები

მტირალას ეროვნული პარკის ეკოტურიზმის არსებული მიმართულებები დაკავშირებულია ველური ბუნების, ტყის ეკოსისტემის, მდიდარი ბიომრავალფეროვნების, რელიეფის თავისებურებების, ისტორიისა და კულტურის ერთობლიობასთან, რაც იზიდავს სხვადასხვა ეროვნების, ასაკისა და ინტერესის მქონე ვიზიტორებს.

უნდა აღინიშნოს შავი ზღვის სანაპირო ზოლის სიახლოვე, რომელიც გამორჩეულია მაღალი ტურისტული დაინტერესების თვალსაზრისით. ამ მხრივ აღსანიშნავია აჭარის მთავარი ტურისტული ცენტრის -. ბათუმის სიახლოვე და გადაადგილების შესაძლებლობა უმოკლეს დროში. ეს გარემოება ძალზედ ხელსაყრელ პირობებს ქმნის, რომ მტირალას ეროვნული პარკის კიდევ უფრო განვითარებისთვის, როგორც აჭარის ზღვის და მთის კომბინაციის მაღალღირებული ტურისტულ რესურსის მნიშვნელოვანი ნაწილი.

მტირალას ეროვნულ პარკს დამატებით ეკოტურისტულ ღირებულებას სძენს, რომ იგი აჭარის სხვა დაცულ ტერიტორიებთან ერთად 2021 წლიდან წარმოადგენს UNESCO-ს მსოფლიო ბუნებრივი მემკვიდრეობის უბანს. ეს სტატუსი ხელს უწყობს ამ ტერიტორიების პოპულარიზაციას ეროვნულ და საერთაშორისო დონეზე და სხვადასხვა ინტერესის მქონე ვიზიტორების მოზიდვის შესაძლებლობას.

ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალის გაძლიერება შესაძლებელია არსებული ეკოტურისტული ლოკაციების შენარჩუნება-განვითარების პარალელურად, ახალი ობიექტების მოწყობის გზით. რეკომენდებულია განვითარება მოხდეს კერძო სექტორთან აქტიური თანამშრომლობით, თუმცა დაცული ტერიტორიების კონსერვაციის პრინციპების მაქსიმალური დაცვით, ადგილობრივი მოსახლეობისა და ინვესტორების ინტერესების გათვალისწინებით. ესეთი მიდგომა ხელს უწყობს ეროვნული პარკის მენეჯმენტის ფულადი შემოსავლების პირდაპირ ზრდას, რაც ისევ დაცული ტერიტორიის კონსერვაციისკენ უნდა იყოს მიმართული.

მტირალას ეროვნული პარკის ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალის განვითარების რეკომენდაციები მოცემულია პარაგრაფში 4.

3.3 დაინტერესებულ მხარეებთან დისკუსიის შედეგები

შეხვედრები გაიმართა მტირალას ეროვნული პარკის ადმინისტრაციის წარმომადგენლებთან. ადმინისტრაციას მიეწოდა წინასწარი ინფორმაცია საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე ეკოტურიზმის მდგრადი განვითარებისათვის გენერალური გეგმის პროექტის მიზნებისა და ამოცანების, დაგეგმილი აქტივობების და სამომავლო საჯარო განხილვების შესახებ. თავის მხრივ ადმინისტრაციის წარმომადგენლების მიერ მოხდა არსებულ მდგომარეობასთან დაკავშირებით ინფორმაციის მოწოდება და ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარების შესახებ ხედვების გაზიარება.

მიზნობრივი შეხვედრა გაიმართა რეინჯერებთან. შეხვედრის დროს გაანალიზებული იქნა არსებული კარტოგრაფიული მასალა, წარსული გამოცდილება და იდეები. მათი დახმარებით მოხდა ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარებისთვის პერსპექტიული ადგილების მონახულება და არსებული მდგომარეობის შეფასება. მათთან უშუალო კონსულტაციების გზით შემუშავდა თითოეული ეკოტურისტული ლოკაციის განვითარების კონცეფცია.

დაინტერესებულ მხარეებთან დისკუსიის პროცესში გამოიკვეთა ბიზნესის დაინტერესება განვითარონ ტურისტულ-რეკრეაციული ინფრასტრუქტურა. შესაბამისად სათანადო დაგეგმარების პერობებში შემოთავაზებული ლოკაციების განვითარების პერსპექტივები საკმაოდ რეალისტურია და გრძელვადიან სარგებელზე იქნება გათვლილი. ეს სარგებელი მრავალმხრივი შეიძლება იყოს, როგორც დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციისთვის, ასევე ადგილობრივი ხელისუფლებისთვის და მოსახლეობისთვის.

გამოკითხვის პროცესში ასევე ინტერესის საგანი იყო კომუნიკაციების და საზოგადოებრივი ინფრასტრუქტურის მდგომარეობა. ამ მხრივ მტირალას ეროვნული პარკის ფარგლებში მნიშვნელოვანი პრობლემები არ არსებობს.

დისკუსიები გაიმართა ვიზიტორებისთვის სხვადასხვა სერვისების შეთავაზების (მაგ. სატრანსპორტო მომსახურება, სხვადასხვა ინვენტარის გაქირავება-გაყიდვა და ა.შ.) და ადგილობრივი ნატურალური ნაწარმის გაყიდვის შესაძლებლობასთან დაკავშირებით. პერსპექტივაში ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარების და ვიზიტორთა დამატებითი ნაკადების მოზიდვის შემთხვევაში შესაძლებელია ადგილობრივებს ჰქონდეთ ამ მხრივ მეტი დაინტერესება.

„საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე ეკოტურიზმის მდგრადი განვითარებისათვის გენერალური გეგმების პროექტების“ მომზადების ფარგლებში შეხვედრებში მონაწილეობას იღებდნენ სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო, მტირალას ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია და სხვა დაინტერესებული მხარეები. დაცულ ტერიტორიებზე ეკოტურიზმის მდგრადი განვითარების გენერალური გეგმების მომზადებას ფასილიტაციას უწევდა დაცული ტერიტორიების სააგენტო.

4 სარეკომენდაციო ნაწილი - პერსპექტიული (საპროექტო) ეკოტურისტული ლოკაციები

4.1 საპროექტო არეალის სტრატეგიული განვითარების კონცეფცია

წინამდებარე დოკუმენტის მომზადების ერთ-ერთ მთავარ მიზანს წარმოადგენს მტირალას ეროვნული პარკის საზღვრებში ეკოტურისტული თვალსაზრისით საინვესტიციოდ მიმზიდველი ლოკაციების (სამიზნე ტერიტორიების) იდენტიფიცირება, მათი განვითარების კონცეფციის შემუშავება და შესაბამისი რეკომენდაციების მომზადება, ასევე საბაზისო (კომპლექსური) ტურისტულ-რეკრეაციული და ამავე დროს დაცული ტერიტორიების ეფექტურად მართვისთვის საჭირო ინფრასტრუქტურის შექმნის კონცეფციის შეთავაზება. მნიშვნელოვანია, რომ შერჩეული ლოკაციების ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურა ადაპტირებული იყოს შშმ პირებზე. უზრუნველყოფილი უნდა იყოს შშმ პირების კომფორტული გადაადგილება შერჩეული ლოკაციების სხვადასხვა ზონაში და აქ გათვალისწინებულ სერვისებზე წვდომა მნიშვნელოვანი სირთულეების გარეშე.

პერსპექტიული (საპროექტო) ლოკაციების მონიშვნა განხორციელდა წინასწარ, საოფისე სამუშაოების პროცესში, დაინტერესებულ მხარეებთან კომუნიკაციის საფუძველზე. შემდგომში, საველე სამუშაოების საფუძველზე მოხდა აღნიშნული ტერიტორიების პერსპექტიულობის შეფასება, სხვადასხვა გარემო ფაქტორების გათვალისწინებით.

4.2 შეთავაზებული ეკოტურისტული ლოკაციები

მტირალას ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე ეკოტურიზმის განვითარების მიზნით საინვესტიციოდ ხელსაყრელი ტერიტორიების მოძიება გარკვეულ სირთულეებთან არის დაკავშირებული. ამის ერთ-ერთი მთავარი მიზეზი იყო სივრცითი დაგეგმარებისთვის აუცილებელი ფართობის მქონე მიწის რესურსების სიმცირე, მათ შორის რელიეფის და ტყით მჭიდროდ დაფარულობის გამო.

2015 წლის მენეჯმენტის გეგმის მიხედვით დაცული ტერიტორიის საერთო ფართობის 15%-ზე მეტს წარმოადგენდა მკაცრი დაცვის ზონა(), სადაც ეროვნული კანონმდებლობით მოქმედებს მკაცრი აკრძალვები. სააგენტოს მიერ მოწოდებული ინფორმაციით მენეჯმენტის გეგმის განახლებულ ვერსიაში გათვალისწინებულია მკაცრი დაცვის ზონის ფართობის გაზრდა, ეროვნული პარკის საერთო ფართობის დაახლოებით 30%-მდე. თუმცა მკაცრი დაცვის ზონები კვლავ ეროვნული პარკის ცენტრალურ და ჩრდილო-აღმოსავლეთ ნაწილში იქნება წარმოდგენილი. ეკოტურისტული ლოკაციების მოძიების საწყის ეტაპებზევე გათვალისწინებული იქნა ეს წინასწარი ინფორმაცია და აქცენტი გაკეთებული იქნა იმ ტერიტორიებზე, რომლებიც დიდი ალბათობით მოქცეული იქნება ვიზიტორთა და ტრადიციული გამოყენების ზონების საზღვრებში.

მეორე გასათვალისწინებელი საკითხი, რაც საინვესტიციოდ ხელსაყრელი ტერიტორიების მოძიებას და ამ თვალსაზრისით გარკვეულ შეზღუდვებს უკავშირდება, ეს არის მისასვლელი გზების და სხვა საჭირო კომუნიკაციების განვითარების არსებული მდგომარეობა. როგორც აღინიშნა, ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე თავისუფალი გადაადგილების, მათ შორის საავტომობილო ტრანსპორტის გამოყენების შესაძლებლობა არსებობს ორი მხრიდან: ქობულეთის მუნიციპალიტეტის სოფ. ხალას ბოლოდან და ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის სოფ. ყოროლისთავიდან. ორივე შესასვლელი მდებარეობს ეროვნული პარკის დასავლეთით. ქედას მუნიციპალიტეტის მხრიდან, მათ შორის მდ. აჭარისწყლის ხეობიდან ეროვნული პარკის საზღვართა მისვლა და მითუმეტეს საზღვრის შიგნით გადაადგილება შესაძლებელია მხოლოდ რთული რელიეფის პირობებში გამავალი ვიწრო სატყეო გზების გამოყენებით. აქედან გამომდინარე, საინვესტიციო ლოკაციების შერჩევისას თავიდანვე გამოიკვეთა, რომ პერსპექტივები გაცილებით მაღალია დასავლეთ ნაწილში.

პერსპექტიული ეკოტურისტული ლოკაციების შერჩევისას მნიშვნელოვან ფაქტორებად ჩაითვალა ადგილობრივი სოციალურ-ეკონომიკური პირობები, ბუნებრივი გარემოს და კულტურული მემკვიდრეობის დაზიანების რისკები, აქ არსებულ ტურისტულ ინფრასტრუქტურასთან, ვიზიტორებისთვის ცნობად და საინტერესო ლოკაციებთან და ღირსესანიშნაობებთან ხელსაყრელი განლაგება და ა.შ.

სამიზნე ტერიტორიების შერჩევის ძირითადი კრიტერიუმების აღწერა მოცემულია ცხრილში 4.2.1. ხაზგასასმელია, რომ ცხრილში მოცემული კრიტერიუმები წარმოდგენილია ზოგადი შეფასების და სავსე რეკომენდაციებით სამუშაოების საფუძველზე.

ცხრილი 4.2.1. სამიზნე ტერიტორიების შერჩევის კრიტერიუმები

კრიტერიუმი	კრიტერიუმის დახასიათება
სამიზნე ტერიტორიის ადგილმდებარეობა და განლაგება:	- ლოკაცია, რომელიც მოქცეულია დაცული ტერიტორიის საზღვრებში, თუმცა არ მოიცავს მკაცრი დაცვის ზონას; - ლოკაცია, რომელიც განლაგებულია დაცული ტერიტორიის შეძლებისდაგვარად ისეთ ადგილებში, საიდანაც მეტ-ნაკლებად თანაბრად არის ხელმისაწვდომი არსებული ტურისტული ღირსშესანიშნაობები; - არსებულ საგზაო ინფრასტრუქტურასთან, არსებულ და პოტენციურ ბილიკებთან ხელსაყრელი განლაგება; - ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლებთან ხელსაყრელი განლაგება; - მომიჯნავე სხვა რეკრეაციულ და საკურორტო ადგილებთან ხელსაყრელი განლაგება; - წყლის რესურსებზე და ელექტროენერგიაზე მეტ-ნაკლები ხელმისაწვდომობა; - დასახლებულ პუნქტებთან ხელსაყრელი განლაგება; - ეკოტურისტული თვალსაზრისით უკვე არსებულ პოპულარულ ადგილებთან ისეთი განლაგება, რომ მიღწევადი იყოს ტურისტული ნაკადების დივერსიფიცირება და არსებულ ლოკაციებზე ნეგატიური წნეხის შერბილება;
რელიეფი და ფართობი	- საჭირო ფართობი სივრცითი განვითარებისთვის; - მეტ-ნაკლებად ხელმისაწვდომი რელიეფი ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარებისთვის, მინიმალური სირთულეები მშენებლობასთან დაკავშირებით;
ბუნებრივი გარემოს სპეციფიკა	- მდგრადი საინჟინრო-გეოლოგიური პირობები. მეწყრული, ეროზიული, ღვარცოფული პროცესების გათვალისწინება; - მეტ-ნაკლებად ხელსაყრელი კლიმატურ-მეტეოროლოგიური პირობები; - პერსპექტივაში, სივრცითი განვითარების შედეგად გეოლოგიურ მდგრადობაზე მინიმალური ზემოქმედება.
ეკოლოგია და გარემოსდაცვითი რისკები	- მინიმალური ჩარევა ადგილობრივ ეკოსისტემაში, მაღალი კონსერვაციული ღირებულების მქონე ჰაბიტატების და განსაკუთრებულ დაცვას დაქვემდებარებული გარეულ ცხოველთა საბინადრო ადგილების მაქსიმალური შენარჩუნება. შესაბამისად პრიორიტეტის მინიჭება ადამიანის მიერ მეტ-ნაკლებად უკვე სახეცვლილი ადგილებისთვის; - ტურისტული ნაკადების სივრცითი დივერსიფიცირების და ამით ცნობად ლოკაციებზე წნეხის შემცირების შესაძლებლობა; - აუცილებელი ბუნებრივი რესურსების სიახლოვე და ამასთან ერთად ბუნებრივი რესურსების გამოყენების მინიმალური საჭიროება; - დამატებითი ინფრასტრუქტურის (მაგ. მისასვლელი გზები და ა.შ.) განვითარების ნაკლები საჭიროება; - ხანძრების განვითარების ნაკლები რისკები, ხანძრებზე ეფექტური რეაგირების შესაძლებლობა; - ხელსაყრელი გარემოება ნარჩენების მდგრადი მართვის თვალსაზრისით; - ხელსაყრელი პირობები წყალმომარაგება-წყალარინების მხრივ და ა.შ.
ადგილობრივი თემები	- მინიმალური გავლენა კერძო საკუთრებაზე და გარეშე ინვესტიორების მინიმალური კონკურენცია ადგილობრივ თემებთან; - დასახლებულ პუნქტებთან ხელსაყრელი განლაგება და მომიჯნავედ მაცხოვრებელი ადგილობრივებისთვის ეკონომიკური სარგებლის მიღების

	(საკუთარი პროდუქციის რეალიზაცია, კვების და მცირე ზომის სასტუმროების განვითარება და ა.შ.) თანაბარი შესაძლებლობა; • ინფრასტრუქტურული განვითარების ისეთი შესაძლებლობა, რომელიც მაქსიმალურად შეხამებული იქნება რეგიონის ისტორიულ-კულტურულ სპეციფიკურობასთან და ტრადიციებთან.
საინვესტიციო მიმზიდველობა	• მრავალფეროვანი ეკოტურისტული სერვისების განვითარების შესაძლებლობა; • ინტერესთა მინიმალური კონფლიქტი კერძო ბიზნესსა და ადგილობრივ მოსახლეობას შორის; • ადამიანურ და სხვა სახის რესურსებზე ხელმისაწვდომობა; • ტურისტულად აქტიური სეზონის მაქსიმალური ხანგრძლივობა.
სხვა.	• საქართველოს ეკოტურიზმის სტრატეგიის და მტირალას ეროვნული პარკის ეკოტურიზმის განვითარების სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმის ძირითად პრინციპებთან მაქსიმალური შესაბამისობა.

ცხრილში მოცემული კრიტერიუმების შესაბამისად, საოფისე და საველე სამუშაოების საფუძველზე გამოვლენილი იქნა ის ძირითადი ტერიტორია - „**მათ მტირალა**“-ს ლოკაცია, რომელიც ძალზედ პერსპექტიულია ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარებისთვის.

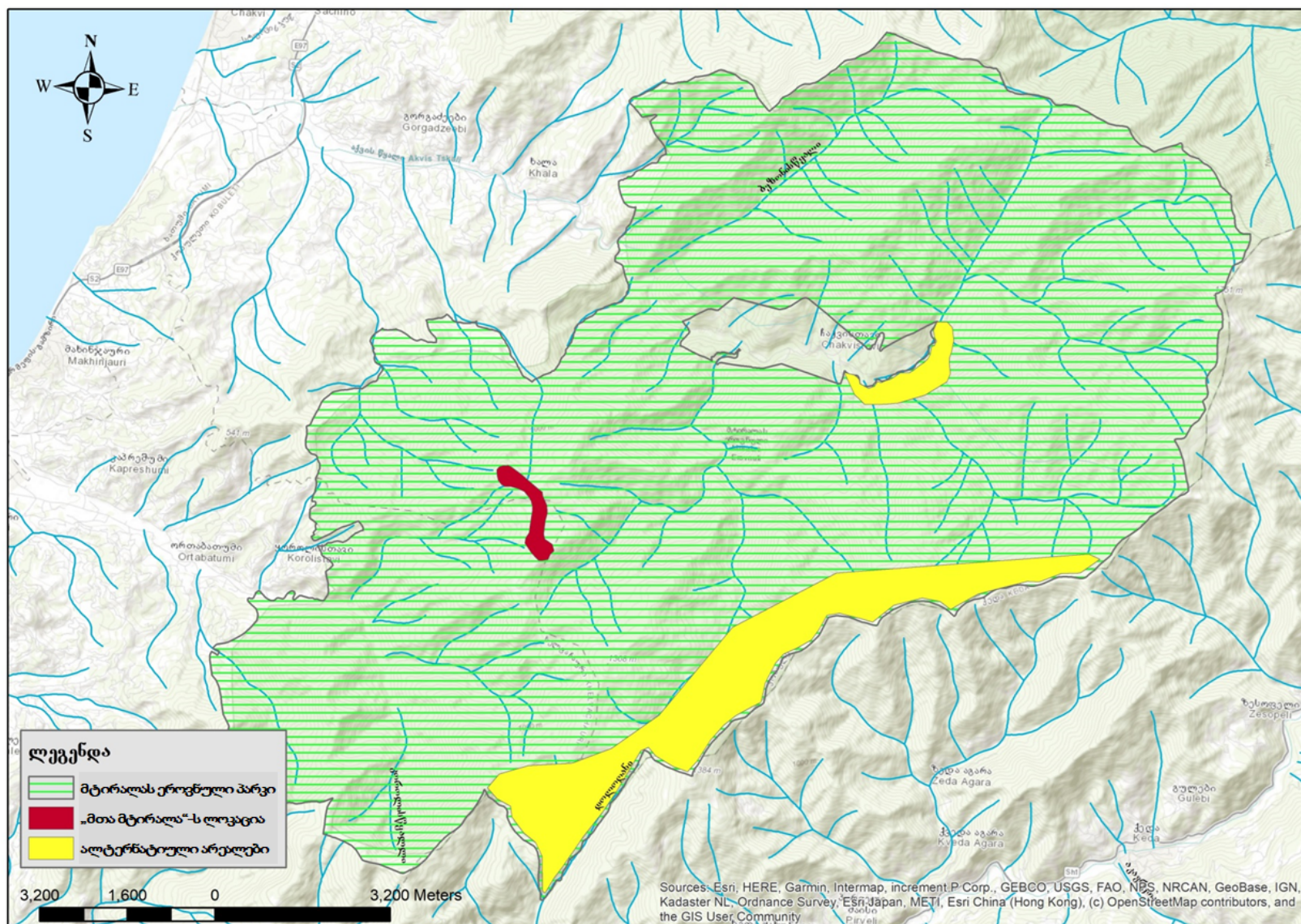
შერჩეულ ლოკაციაზე კონცეფტუალურად გამოიყო ოთხი ზონა, მათ შორის:

- ადმინისტრაციული ზონა, რომელიც ძირითადად განკუთვნილია დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის საჭიროებებისათვის და ვიზიტორთა ინფორმირებისთვის. ამ ზონაში შესაძლებელია საოფისე და საინფორმაციო-საგანმანათლებლო სივრცეების განვითარება, ასევე სხვადასხვა სერვისების დაწერვა, მათ შორის საველე აღჭურვილობის გაქირავება და ა.შ.
- სამშენებლო ზონა, რომელიც გამოყოფილია ძირითადად ღამის გასათევი და კვების ობიექტების ინფრასტრუქტურის შექმნისთვის;
- რეკრეაციული ზონა, სადაც მნიშვნელოვანი სამშენებლო სამუშაოების ჩატარება შეზღუდული უნდა იყოს და შემოიფარგლოს მხოლოდ მარტივი კონსტრუქციის ნაგებობებით. აქცენტი ძირითადად უნდა გაკეთდეს რეკრეაციული და მოსასვენებელი სივრცეების განვითარებაზე;
- სატრანსპორტო ზონა, რომელიც განკუთვნილი იქნება საპარკინგე სივრცეების განვითარებისთვის და ლოკაციის სხვა ზონების მიმართულებით ხელსაყრელი წვდომის უზრუნველსაყოფად.

გარდა ამისა, საოფისე და საველე სამუშაოების დროს განხილული იყო სხვა ალტერნატიული ტერიტორიების მოძიების შესაძლებლობა, მათ შორის ქედას მუნიციპალიტეტის ფარგლებში მდ. აჭარისწყლის ხეობის მხრიდან და ასევე სოფ. ჩაქვისთავის შემოგარენი.

შემოთავაზებული ეკოტურისტული ლოკაციის, ასევე კვლევის პროცესში განხილული სხვა ალტერნატივების ადგილმდებარეობები ნაჩვენებია ნახაზზე 4.2.1.

ნახაზი 4.2.1. შემოთავაზებული ეკოტურისტული ლოკაციის და სხვა ალტერნატიული ტერიტორიების განლაგება

4.2.1 „მთა მტირალა“-ს ლოკაცია

4.2.1.1 ადგილმდებარეობის აღწერა

ადგილმდებარეობა და ფართობი: „მთა მტირალა“-ს ლოკაცია მდებარეობს მტირალას მთის მწვერვალზე და მისი სამხრეთი ფერდობის ნაწილზე. სააგენტოს მიერ მოწოდებული ინფორმაციით ეროვნული პარკის განახლებული მენეჯმენტის გეგმით ეს ლოკაცია მაღალი ალბათობით მოექცევა ვიზიტორთა ზონის საზღვრებში. ადმინისტრაციული თვალსაზრისით ეს ლოკაცია წარმოადგენს ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტს. დამაკმაყოფილებელი რელიეფის და მცენარეული საფარის დაფარულობის შედარებით დაბალი სიხშირის გათვალისწინებით ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარება შესაძლებელია ტერიტორიის უდიდეს ნაწილზე, ადგილობრივ ეკოსისტემაში მინიმალური ჩარევით. პერსპექტიული ტურისტული ლოკაციის საერთო ფართობი 9.4 ჰა-ს შეადგენს.

1. რელიეფის და ლანდშაფტური სპეციფიკიდან გამომდინარე პირობითად გამოყოფილია ორი უბანი, თუმცა წინამდებარე დოკუმენტის მიხედვით შემოთავაზებულია მათი ერთიან ეკოტურისტულ ლოკაციად განვითარება. ეს უბნებია: **„ჩრდილოეთ უბანი** - მდებარეობს მტირალას მთის უმაღლეს წერტილში. მიახლოებითი კოორდინატები: (UTM WGS-84. Zone - T37): X – 733078; Y – 4615524; Z – 1300-1320;
2. **სამხრეთი უბანი** - მდებარეობს მტირალას მთის სამხრეთ ფერდობზე. მიახლოებითი კოორდინატები: (UTM WGS-84. Zone - T37): X – 733723; Y – 4614403; Z – 1200-1220.

ორივე უბნის ხედები მოცემულია სურათებზე 4.2.1.1.1.

სურათები 4.2.1.1.1. „მთა მტირალა“-ს ლოკაციის ხედები

ლოკაციის ჩრდილოეთ უბანი

ლოკაციის ჩრდილოეთ უბანი

ლოკაციის სამხრეთი უბანი

ლოკაციის სამხრეთი უბანი

ლოკაცია მდებარეობს ეროვნული პარკის სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილში, ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ორთაბათუმის თემის (სოფ. ყოროლისთავი) სიახლოვეს. ქ. ბათუმის

ცენტრიდან ლოკაციამდე საავტომობილო გადაადგილების მიახლოებითი მანძილია 20 კმ, ხოლო სოფ. ყოროლისთავიდან (ანუ დაცული ტერიტორიის საზღვრიდან) - დაახლოებით 10 კმ.

როგორც აღინიშნა ეს ტერიტორიები წარსულში გამოიყენებოდა საბჭოთა სამხედრო ბაზის ინფრასტრუქტურისთვის. შესაბამისად ორივე უბანზე წარმოდგენილია საბჭოთა დროინდელი სამხედრო ინფრასტრუქტურის ნარჩენები. ასევე ხაზგასასმელია, რომ ლოკაციის სამხრეთი უბნის აღმოსავლეთით მდებარეობს ნასოფლარი, სადაც განლაგებულია რამდენიმე შენობა, რომლებსაც წარსულში საცხოვრებელი დანიშნულების იყო, ხოლო დღეისათვის იშვიათად, ძირითადად მწყემსების მიერ ღამის გათევის მიზნით გამოიყენება. ადგილობრივებისგან მოპოვებული ინფორმაციით სოფლის დაცლა სწორედ საბჭოთა ხელისუფლებამ, სამხედრო ნაწილის მოწყობის მიზნით მოახდინა. გარდა ჩამოთვლილი შენობა-ნაგებობებისა, ადმინისტრაციის მიერ შერჩეული ლოკაციის სამხრეთ უბანზე მოწყობილია 2 ტურისტული კოტეჯი. ამ ეტაპზე კოტეჯები ექსპლუატაციაში არ არის მიღებული.

აღნიშნული ობიექტების ხედები მოცემულია სურათებზე 4.2.1.1.2.

სურათები 4.2.1.1.2. არსებული ობიექტები

ნასოფლარი

ადმინისტრაციის მიერ მოწყობილი კოტეჯები

განსახილველი ტერიტორიების სიახლოვეს ზედაპირული წყლის ობიექტები წარმოდგენილი არ არის, მიმდებარე არეალში გამოედინება მცირე დებიტის წყაროები.

რელიეფი და გეოლოგიური პირობები: ლოკაცია მდებარეობს ქობულეთ-ჩაქვის ქედზე, მდინარეების ჩაქვისწყლისა და ყოროლისწყლის წყალგამყოფის უმაღლეს ნიშნულებზე. რელიეფი ეროზიულ-დენუდაციურია. უშუალოდ ის ადგილები, სადაც შემოთავაზებულია ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარება, ძირითადად მოსწორებულია. მიმდებარედ, პრაქტიკულად ოთხივე მხარეს გაბატონებულია დამრეცი ფერდობები. ეს არეალი აგებულია შუაეოცენური ანდეზიტური განფენებით, ტუფებითა და ტუფ-ბრექჩიებით. გაბატონებულია მთის ტყის ყომრალი, საშუალო ან მსუბუქი თიხნარი.

შერჩეულ ლოკაციაზე მკაფიოდ გამოხატული საშიში-გეოდინამიკური პროცესები, რამაც შეიძლება მნიშვნელოვნად შეაფერხოს ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარება, არ აღინიშნება. თუმცა ცალკეული კომუნიკაციების (მათ შორის „ზიპ-ლაინების“ კომპურები და სხვა) მშენებლობის გადაწყვეტილების შემთხვევაში გასათვალისწინებელია ეროზიული და მეწყრული პროცესები. გრუნტის ტიპების, მოსწორებული ზედაპირის და მაღალნალექიანი პირობების გათვალისწინებით ზოგიერთ უბანზე აღინიშნება გრუნტის და ნიადაგის გაჯირჯება. ზოგიერთ ლოკალურ ადგილებში ასევე ფიქსირდება მცირე ზომის დაჭაობება. აქედან გამომდინარე ცალკეული ნაგებობების სათანადო დაფუძნების პირობების

უზრუნველყოფის მიზნით შეიძლება საჭირო გახდეს არსებული გრუნტების ჩანაცვლება სათანადო ფიზიკურ-მექანიკური თვისებების მქონე შემოტანილი გრუნტებით.

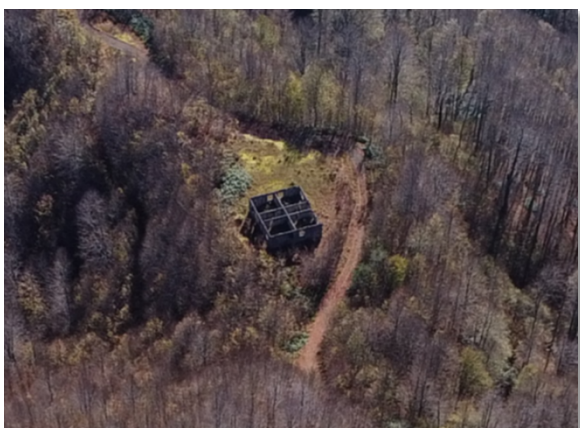
ჰაბიტატები და მცენარეული საფარი:

შერჩეული ლოკაციის ფარგლებში და მიმდებარე ფერდობებზე გაბატონებულია წიფლნარი ტყე. სახეობრივი შემადგენლობიდან გამომდინარე EUNIS ჰაბიტატების კლასიფიკაციით იგი შეიძლება მიეკუთვნოს G1.6 (წიფლნარი) ტიპის ჰაბიტატს. ჰაბიტატის ბუნებრიობის ხარისხი მნიშვნელოვნად დარღვეული და ფრაგმენტირებულია არსებული გზის, საბჭოთა დროინდელი ინფრასტრუქტურის და ნასოფლარის გავლენით. წარმოდგენილია საკმაოდ მძლავრი მარადმწვანე კოლხური ქვეტყე. ნოტიო ფერდობებზე, ძირითადად ლოკაციის დასავლეთით გვხვდება შპერიანების კომპლექსიც. ჰაბიტატში დომინანტ ადგილი უჭირავს წიფელს (*Fagus orientalis*). ასევე გვხვდება რცხილა (*Carpinus caucasica*), იფანი (*Fraxinus excelsior*). ქვეტყეში გვხვდება ჯონჯოლი (*Staphylea colchica*), შპერი (*Rhododendron ponticum*), იელი (*Rh. luteum*), წყავი (*Laurocerasus officinalis*). უშუალოდ შემოთავაზებულ ლოკაციაზე ბზის მნიშვნელოვანი გავრცელება არ ფიქსირდება (*Buxus colchica*). საერთო ჯამში ჰაბიტატი საკმაოდ სახეცვლილია და არ განეკუთვნება მაღალი საკონსერვაციო სტატუსის მქონე ბიოლოგიურ კომპონენტს.

წიფლნარი ტყე, მარადმწვანე ქვეტყით.
მნიშვნელოვნად ფრაგმენტირებული

ცხოველთა სახეობები და საბინადრო ადგილები: საკმაოდ შესამჩნევი ანთროპოგენული დატვირთვიდან და სახეცვლილი ჰაბიტატებიდან გამომდინარე შერჩეული ლოკაცია შეიძლება მივიჩნიოთ ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე გავრცელებული მაღალღირებული სახეობებისთვის ერთ-ერთ ყველაზე ნაკლებად მგრძნობიარე საბინადრო გარემოდ. ძალზედ დაბალია ტერიტორიაზე ისეთი მსხვილი ძუძუმწოვრების მოხვედრის ალბათობა, როგორიცაა დათვი, მგელი და სხვა. მათი ძირითადი საბინადრო არეალი ძირითადად ჩრდილოეთით, კინტრიშის დაცული ტერიტორიების სიახლოვეს ვრცელდება. შედარებით მაღალია ტერიტორიაზე შემოვიდეს საშუალო ზომის ძუძუმწოვრები, როგორიცაა მელა, ტურა და სხვა. თუმცა ამ სახეობების ცხოველქმედებისთვის შეუცვლელ ჰაბიტატს არ წარმოადგენს. ლოკაციისთვის ასევე დამახასიათებელია მცირე ზომის ტყის ფრინველები.

ყველაზე საყურადღებოდ შეიძლება მივიჩნიოთ ხელფრთიანებზე პოტენციური ზემოქმედების შესაძლებლობა. აქ წარმოდგენილი ძველი შენობა-ნაგებობები, ასევე წიფლნარი ჰაბიტატები მიმზიდველ საბინადრო გარემოს წარმოადგენს რეგიონში გავრცელებული ისეთი მნიშვნელოვანი სახეობებისთვის, როგორიცაა: *Miniopterus schreibersii*, *Myotis bechsteini*, *Rhinolophus ferrumequinum*, *Rhinolophus euryale* და სხვა. აქვე აღსანიშნავია, რომ ტერიტორიის დათვალიერების შედეგად ხელფრთიანების ან სხვა მცირე ზომის მნიშვნელოვანი სახეობების

კონცენტრაციის/ მათი მუდმივი საბინადრო ადგილები არ დაფიქსირებულა. მიუხედავად ამისა, საკითხი გასათვალისწინებელია და წინასამშენებლო ბიოლოგიური კვლევის პროცესში ეს მიმართულება ერთ-ერთ საკვანძო საკითხს უნდა წარმოადგენდეს.

არსებული კომუნიკაციები: ტერიტორია ადვილად, გრუნტის გზით უკავშირდება სოფ. ყოროლისთავის შესასვლელს. დღეისათვის გზაზე გადაადგილება შესაძლებელია მაღალი გამავლობის ავტომობილით. ლოკაციის განვითარების შემთხვევაში მისასვლელი გზის მნიშვნელოვანი სარეაბილიტაციო-სარეკონსტრუქციო სამუშაოების საჭიროება არ არსებობს, თუმცა აუცილებელი იქნება გზის ვაკისის და მოხვევის ადგილების მოწესრიგება, ასევე მისი წყალარინების კონსტრუქციებით აღჭურვა, მის გვერდულებზე ეროზიული პროცესების განვითარების პრევენციის მიზნით.

ლოკაციის მიმდებარე ფერდობებზე არსებობს რამდენიმე წყარო (დაახლოებით 4-5 ლოკაციაზე), რაც ხელშემწყობ გარემოებას ქმნისპერსპექტიული ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის წყალმომარაგების უზრუნველყოფის კუთხით. თუმცა როგორც ზემოთ აღინიშნა ეს წყაროები მცირე დებიტიანია და ახასიათებთ სეზონური არასტაბილურობა. აქედან გამომდინარე ლოკაციაზე წინამდებარე დოკუმენტით შემოთავაზებული ეკოტურისტული სერვისების დანერგვის შემთხვევაში, ობიექტის საჭირო რაოდენობის ხარისხიანი წყლით მომარაგების საკითხის გადაჭრა დამატებით ძალისხმევას მოითხოვს. ამ საკითხის აქტუალობა გამოიკვეთა ადგილობრივ ადმინისტრაციასთან შეხვედრების დროსაც.

საკითხის გადაჭრის ერთ-ერთი გზა შეიძლება იყოს ლოკაციის განვითარების დეტალური პროექტის შემუშავებისას სამარაგო რეზერვუარების ინფრასტრუქტურის გათვალისწინება, რომელთა შევსების სხვადასხვა ალტერნატიული ვარიანტი შეიძლება იყოს განხილული, მათ შორის: როგორც ადგილობრივი წყაროებიდან, ასევე ავტოცისტერნების საშუალებით.

ლოკაციის წყალმომარაგების უზრუნველყოფის ერთ-ერთ ვარიანტად ასევე შესაძლებელია განხილული იყოს ამ არეალში არსებული მცირე ზომის ხელოვნური ტბის რეკონსტრუქცია-რეაბილიტაციის ალტერნატივა, რომელიც წარსულში სწორედ საბჭოთა სამხედრო ინფრასტრუქტურის წყალმომარაგების სისტემის ერთ-ერთ კომპონენტს წარმოადგენდა. აღნიშნული ტბის მიახლოებითი კოორდინატებია: X - |734076;|Y – 4614861. დღეისათვის აღნიშნული ტბა თითქმის მთლიანად დამშრალია და მოშლილია მისი ხელოვნური დამბა. ტბის აღდგენის შემთხვევაში შესაძლებელია მან შეიძინოს სამეურნეო წყლის (ან შესაბამისი ფილტრაციული დანადგარების მოწყობის შემთხვევაში - სასმელი წყლის) რეზერვუარის ფუნქცია და მნიშვნელოვანი როლი შეასრულოს პერსპექტიული ლოკაციის წყალმომარაგების უზრუნველყოფის საკითხის გადაჭრაში.

ლოკაციის განვითარების გადაწყვეტილების შემთხვევაში ასევე გასათვალისწინებელი საკითხია სამეურნეო-ფეკალური წყლების მართვის საკითხი. შესაბამისი კომუნიკაციების დაშორების მანძილებიდან გამომდინარე წყალარინების მხრივ ყველაზე ოპტიმალური და გარემოსდაცვითი თვალსაზრისით მისაღები შეიძლება იყოს საასენიზაციო რეზერვუარების და ბიოტუალეტების კომბინაციის გამოყენება. ესეთი ინფრასტრუქტურა შესაძლებელია განვითარდეს ინდივიდუალურად ან ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის ცალკეული ჯგუფებისთვის.

შესაძლებელია შემოთავაზებული იყოს სხვა ალტერნატივაც, მაგ მცირე წარმადობის გაწმენდი დანადგარების მოწყობა და ერთიანი კოლექტორით გაწმენდილი წყლების გაყვანა დასავლეთით, ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის სოფლების მიმართულებით, დაახლოებით 8-9 კმ მანძილზე. შესაძლებელია გაწმენდილი წყლების წყალჩაშვება ეროვნული პარკის საზღვრებს გარეთ მდ. ყოროლისწყალში ან არსებულ კომუნიკაციებთან დაერთება.

ლოკაციის წყალმომარაგება-წყალარინების საკითხი პროექტირების ეტაპზე დეტალურ შეფასებას საჭიროებს. შეფასების პროცესში გათვალისწინებული უნდა იყოს ადგილობრივი წყაროების დებიტები და შემოთავაზებული უნდა იყოს წყალმომარაგების და წყალარინების სხვა დამატებითი ოპტიმალური ვარიანტები.

ლოკაციის ელექტრომომარაგებით უზრუნველყოფა შესაძლებელია ორთაბათუმის თემის მხრიდან (დაახლოებით 9-10 კმ მანძილის დაშორებით). საჰაერო და საკაბელო

ინფრასტრუქტურის განთავსებისთვის ყველაზე ოპტიმალურია არსებული მისასვლელი გზის დერეფნის გამოყენება. ამავე დროს ერთ-ერთი ალტერნატივაა მზის პანელების გამოყენება. თუმცა ამავე დროს ადგილმდებარეობის ბუნებრივი პირობებიდან გამომდინარე (იგი ერთ-ერთი ყველაზე ნისლიანი ადგილია საქართველოს მასშტაბით) ამ ტიპის განახლებადი წყაროების გამოყენება შესაძლებელია არ იყოს სათანადოდ ეფექტური. ასევე შესაძლებელია განხილული იყოს ქარის მცირე სადგურების მოწყობის ვარიანტიც, თუმცა მასაც გააჩნია საკმაოდ მნიშვნელოვანი ნაკლოვანება. მათ შორის ორნითუფაუნის მაღალღირებულ სახეობებზე ზემოქმედების რისკები. ლოკაციის განვითარების გადაწყვეტილების შემთხვევაში საკითხის დეტალური შეფასება აუცილებელი იქნება.

ლოკაცია მოქცეულია ინტერნეტის და მობილური ქსელის დაფარვის ზონაში.

საერთო ჯამში აღნიშნული ალტერნატიული ლოკაციისთვის კომუნიკაციების განვითარების პერსპექტიულობა ერთ-ერთ უპირატესობად შეიძლება იქნეს მიჩნეული.

ტურისტული ფონი: ბოლო წლებში მტირალას ეროვნული პარკის ადმინისტრაციის მიერ, დონორი ორგანიზაციების დახმარებით გადადგმულია გარკვეული ნაბიჯები აღნიშნული ლოკაციის ეკოტურისტულად განვითარების მიმართულებით. მათ შორის როგორც აღინიშნა მოწყობილია მცირე კოტეჯები, რომლებიც დღეისათვის ექსპლუატაციაში არ არის გადაცემული. მიუხედავად ძალზედ მაღალი პოტენციალისა, ამჟამად ლოკაცია გაცილებით ნაკლებად არის დატვირთული, ვიდრე ეროვნული პარკის ძირითადი ეკოტურისტული ლოკაცია სოფ. ჩაქვისთავში. ტერიტორიას ძირითადად სტუმრობენ ადგილობრივი მაცხოვრებლები და ლაშქრობის მოყვარული ის ვიზიტორები, რომლებიც ბილიკის საშალებით სოფ. ჩაქვისთავისკენ გადაადგილდებიან აქ არსებული ეკოტურისტული სერვისების მიღების მიზნით.

4.2.1.2 დადებითი და უარყოფითი ფაქტორების ანალიზი

დადებითი ფაქტორები:

ლოკაციის მთავარი ეკოტურისტული ღირებულებაა მისი ადგილმდებარეობა. ერთი მხრივ უზრუნველყოფილია განახლებულ ტურისტულ ბილიკებთან ხელსაყრელი განლაგება, ხოლო მეორე მხრივ იგი მოქცეულია ეროვნული პარკის სამხრეთ ნაწილში, ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის ადმინისტრაციულ საზღვრებში. ეს კი მნიშვნელოვანად შეუწყობს ხელს ტურისტული ნაკადების დივერსიფიცირებას და შედეგად უფრო ჩრდილოეთით, ქობულეთის მუნიციპალიტეტის სოფ. ჩაქვისთავში უკვე არსებულ, პოპულარულ ეკოტურისტულ ინფრასტრუქტურაზე ანთროპოგენული წნეხის შემცირებას.

აჭარის და ზოგადად საქართველოს ტურისტული მიზიდულობის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ცენტრთან - ქ. ბათუმთან სიახლოვე, ლამაზი ხედები ქალაქზე და შავ ზღვაზე, უნიკალური ლანდშაფტური გარემო განსაკუთრებულ ღირებულებას სძენს ამ ლოკაციას. ასეთი განლაგებით იგი შეიძლება გახდეს ზღვის და მთის კომბინირებული დასვენების ერთ-ერთი საკვანძო ადგილი, რომელიც განსხვავებული ინტერესის მქონე ვიზიტორებს მოიზიდავს.

ტერიტორიის ფართობი და რელიეფი საშუალებას იძლევა შემოთავაზებული იქნეს ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარების მრავალი ალტერნატივა, რაც თანხვედრაშია მიმდებარე დასახლებული პუნქტების მაცხოვრებლების ინტერესებთან. დამაკმაყოფილებელია გეოლოგიური პირობები და არ აღინიშნება საშიში პროცესების განვითარების ნიშნები.

უნდა აღინიშნოს მისასვლელი გზის არსებობა, რომელიც პერსპექტივაში შესაძლებელია გამოყენებული იქნეს როგორც მოტორიზებული, ასევე ელექტრო ტრანსპორტის გადაადგილებისთვის.

უარყოფითი ფაქტორები და სხვა გასათვალისწინებელი საკითხები:

ეკოტურისტული ლოკაციის განვითარების გადაწყვეტილების მიღების შემთხვევაში ძირითადი გასათვალისწინებელი საკითხები შემდეგი.

მიუხედავად იმისა, რომ ტერიტორიაზე ლანდშაფტი მნიშვნელოვნად სახეცვლილია, აღნიშნული არეალის ბიოლოგიური გარემო შეიძლება ჩაითვალოს როგორც მგრძნობიარე და შესაბამისად საჭიროა ამ მხრივ ყურადღების გამახვილება. მათ შორის წინასაპროექტო ეტაპზე ბიოლოგიური გარემოს დეტალური შეფასება და შესაბამისი შერბილების ღონისძიებების შემუშავება მშენებლობა-ექსპლუატაციის ეტაპისთვის. შერბილების ღონისძიებები ასევე უნდა ითვალისწინებდეს ისეთ ოპტიმალურ საპროექტო გადაწყვეტებს, როგორიცაა ეკომეგობრული განათების სისტემების გამოყენება, ელექტრომომარაგების, წყალმომარაგება-წყალარინების პრობლემის გადაჭრის საუკეთესო გზები და ა.შ. გათვალისწინებული უნდა იყოს ცხოველთა მნიშვნელოვანი საბინადრო ადგილების (მათ შორის ხელფრთიანების კოლონიები და სხვა) არსებობის და საჭიროების შემთხვევაში შესაბამისი საკომპენსაციო ღონისძიებების გატარების საკითხი.

მიუხედავად იმისა, რომ გამოკითხვით დასტურდება ადგილობრივი მოსახლეობის მაღალი ინტერესი და დადებითი განწყობა აღნიშნულ ლოკაციაზე ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარებასთან დაკავშირებით, მხედველობაში მისაღებია გარკვეული სოციალური საკითხები. მათ შორის უნდა აღინიშნოს ის გარემოება, რომ მიმდებარედ შემორჩენილია ნასოფლარის შენობა-ნაგებობები, რაზედაც მოსახლეობას გარკვეული ინტერესი გააჩნია. დაინტერესებულ მხარეთა ამ სეგმენტის ინტერესი აუცილებლად უნდა იქნეს გათვალისწინებული ლოკაციაზე ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარების გადაწყვეტილების მიღების შემთხვევაში. საჭირო იქნება მოსახლეობის მაქსიმალური ჩართულობის უზრუნველყოფა ამ პროცესში.

გასათვალისწინებელია ადგილმდებარეობის საკმაოდ სპეციფიური კლიმატური პირობები. მათ შორის უხვი ნალექები და დიდი სიმძლავრის თოვლის საფარი ზამთრის პერიოდში. ამ გარემოებამ შეიძლება მნიშვნელოვნად შეზღუდოს აქტიური ტურისტული პერიოდის ხანგრძლივობა, მათ შორის ზაფხულის პერიოდშიც. თუმცა ეს საკითხი შესაძლებელია დადებით კონტექსტშიც განვიხილოთ ეკოტურისტული სერვისების დანერგვის პროცესში და ვიზიტორებისთვის შეთავაზებული იყოს კლიმატურ პირობებთან ადაპტირებული ეკოტურისტული სერვისები.

როგორც აღინიშნა, შემოთავაზებულ ეკოტურისტულ ლოკაციაზე წარმოდგენილია საბჭოთა დროინდელი სამხედრო ინფრასტრუქტურის ნარჩენები. ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარების გადაწყვეტილების პროცესში გასათვალისწინებელი იქნება აღნიშნული შენობა-ნაგებობების დემონტაჟის და სამშენებლო ნარჩენების მართვის საკითხი, რაც შესაბამისობაში უნდა იყოს გარემოს დაცვის და დაცული ტერიტორიის კონსერვაციის პრინციპებთან.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, ასევე მნიშვნელოვან ყურადღებას საჭიროებს პერსპექტიული ლოკაციის წყალმომარაგება-წყალარინებით უზრუნველყოფის საკითხი. პროექტირების საწყის ეტაპზე გათვალისწინებული უნდა იყოს განსაზღვრული ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურისთვის მორგებული, შესაბამისი წარმადობის მქონე სისტემები. მათ შორის შესაძლებელია განხილული იყოს ისეთი სქემა, რომელიც ითვალისწინებს ობიექტის პერიოდულ მომსახურებას ავტოცისტერნებით და საასენიზაციო მანქანებით.

4.2.1.3 საპროექტო არეალის რეკომენდირებული ტურისტულ-რეკრეაციული განვითარების ზონირება

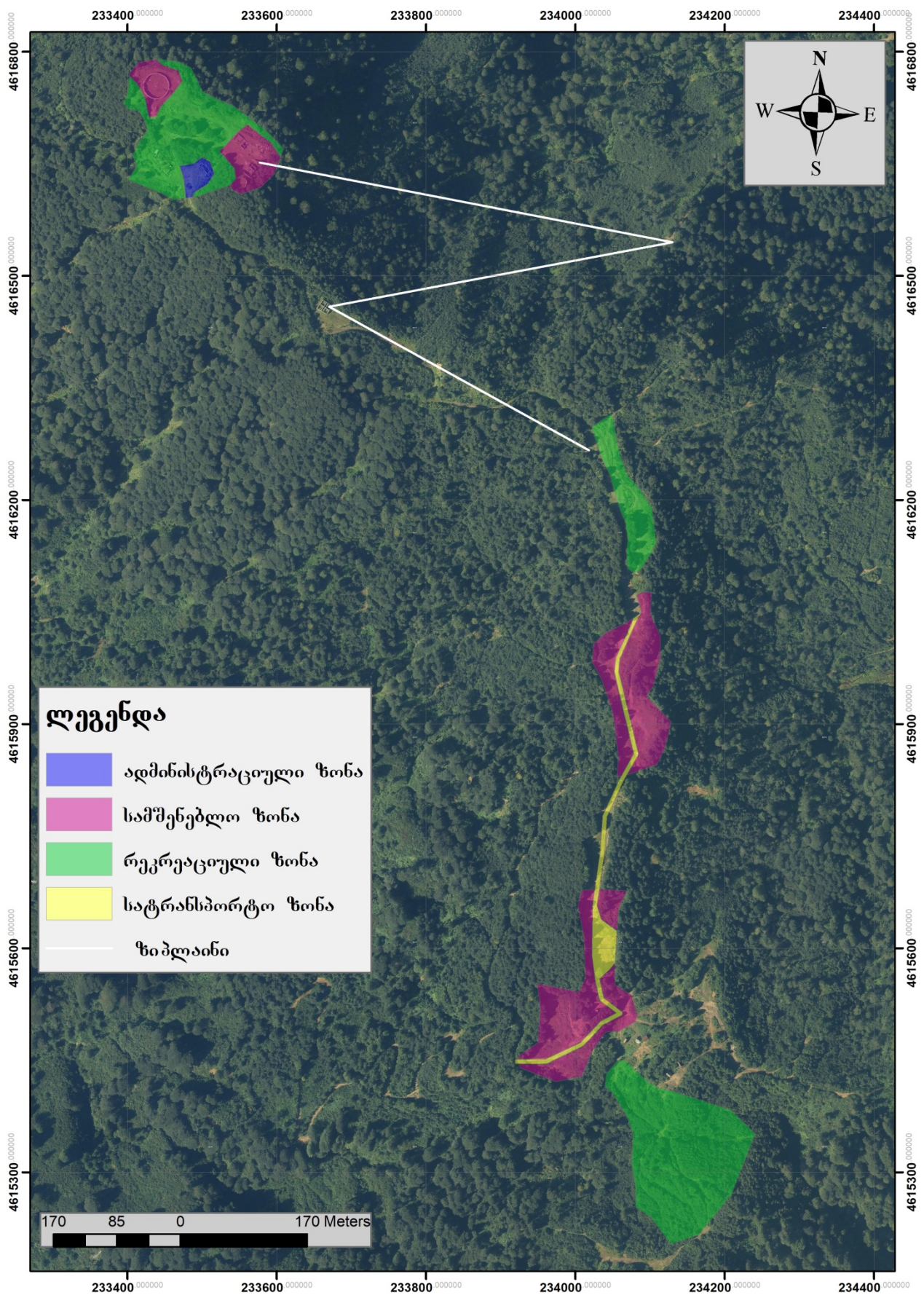
ხელსაყრელი ადგილმდებარეობიდან, რელიეფური პირობებიდან და ლანდშაფტური თავისებურებებიდან გამომდინარე „მთა მტირალა“-ს ლოკაცია მიმზიდველი ადგილია ტურისტულ-ინფრასტრუქტურული განვითარების თვალსაზრისით. არსებული სივრცე მრავალფეროვანი ეკოტურისტული სერვისების განვითარების შესაძლებლობას იძლევა.

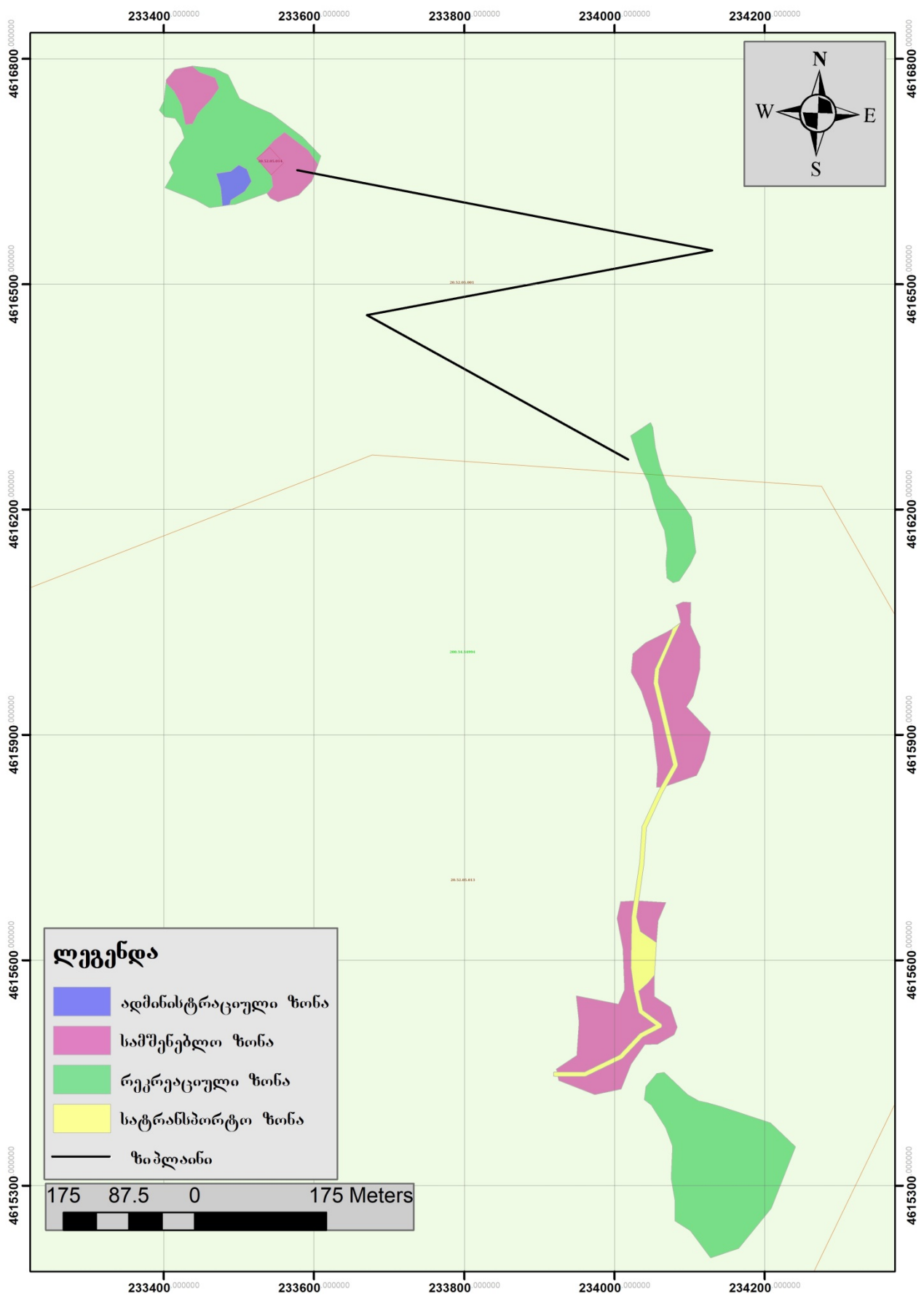
როგორც აღინიშნა, ლოკაციაზე პირობითან გამოიყო ორი უბანი: ჩრდილოეთით - უბანი და სამხრეთ უბანი. ჯამში ლოკაციის ორივე უბანზე გამოიყო 4 ზონა:

- ადმინისტრაციული ზონა, მიახლოებითი ფართობით: 1,5 ჰა;
- სამშენებლო ზონა, მიახლოებითი ფართობით: 3,6 ჰა;
- რეკრეაციული ზონა, მიახლოებითი ფართობით: 5,0 ჰა;
- სატრანსპორტო ზონა, მიახლოებითი ფართობით: 0,6 ჰა.

ლოკაციის ორივე უბანი წარმოდგენილია ქვემოთ მოყვანილ საერთო რუკებზე. დეტალური აღწერა მოცემულია შემდგომ პარაგრაფებში.

ნახაზი 4.2.1.3.1. „მთა მტირალა“-ს ლოკაციის ტურისტულ-რეკრეაციული განვითარების ზონირების კონცეფცია

„მთა მტირალა“-ს ლოკაციის ჩრდილოეთ უბანი

„მთა მტირალა“-ს ლოკაციის ჩრდილოეთ უბნის ფარგლებში გამოყოფილია ყველა ზონა გარდა სატრანსპორტო ზონისა. მისი განვითარების კონცეფცია გულისხმობს შენობა-ნაგებობების მოწყობას ძირითადად იმ ნაწილებში, სადაც წარმოდგენილია სამხრედო ინფრასტრუქტურის ნარჩენები. შესაბამისად ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარება შესაძლებელია ისე, რომ მინიმალური ზიანი მიაღწეს ხე-მცენარეულ საფარს და ბიომრავალფეროვნების სხვა კომპონენტებს. უბნის საერთო ფართობია 2,6 ჰა.

ადმინისტრაციული ზონა - გამოყოფილია დაახლოებით 0,15 ჰა ფართობი სამხრეთ ნაწილში და წარმოადგენს აღნიშნული უბნის საერთო ფართობის 5,8%-ს. შემოთავაზებულია, რომ ამ ზონაში მოეწყოს შემდეგი ინფრასტრუქტურა:

- სამუშაო სივრცე ადმინისტრაციის თანამშრომლებისთვის;
- ვიზიტორთა ცენტრი და საინფორმაციო სივრცე. ასევე შემოთავაზებულია ელექტრონული ბიბლიოთეკის და მუზეუმის მოწყობა. შესაძლებელია დაინერგოს ეკოსაგანმანათლებლო და შემეცნებითი პროგრამა, მოხდეს სამეცნიერო და საგანმანათლებლო კონფერენციების ორგანიზება;

სამშენებლო ზონა. სამშენებლო ზონებისთვის გამოყოფილია ტერიტორიები უბნის ჩრდილო-დასავლეთ და სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში, იქ სადაც წარმოდგენილია სამჭოთა დროინდელი შენობა-ნაგებობების ნარჩენები. ზონის საერთო მიახლოებითი ფართობი შეადგენს 0,75 ჰა-ს (უბნის საერთო ფართობის დაახლოებით 28,8%).

ადმინისტრაციის მიერ შემოთავაზებულია, რომ სამშენებლო ზონის ჩრდილო-დასავლეთ ნაწილში, აქ არსებული წრიული ფორმის ნაგებობის ნარჩენების ბაზაზე აშენდეს კოშკურას ტიპის ახალი ნაგებობა, რომელზეც მოეწყობა კვების ობიექტი (კაფეტერია), პანორამული ხედით ზღვაზე და ქ. ბათუმზე.

სამშენებლო ზონის სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში შემოთავაზებულია გადასახედების მოწყობა პანორამული ხედებით ქ. ბათუმზე და ეროვნული პარკის ტყით დაფარულ ტერიტორიებზე. აქვე შესაძლებელია სამ-საფეხურიანი „ზიპ ლაინი“-ს საწყისი წერტილის მოწყობა, რომელიც დაუკავშირდება „მთა მტირალა“-ს ლოკაციის სამხრეთ უბანს.

ამავე ზონაში ასევე შესაძლებელია მოეწყოს სხვადასხვა საზოგადოებრივი ინფრასტრუქტურა: მოსასვენებელი, საკვები სივრცე და ა.შ.

რეკრეაციული ზონა - ფართობით 1,7 ჰა და უბნის დაახლოებით 65,4%. ზონის შერჩევისას გათვალისწინებულ იქნა, ნაკლებად ანთროპოგენული ზემოქმედების ქვეშ არსებული უბნები, სადაც წარმოდგენილი არ არის ძველი შენობა-ნაგებობები. შესაძლებელია მოეწყოს შემდეგი ინფრასტრუქტურა:

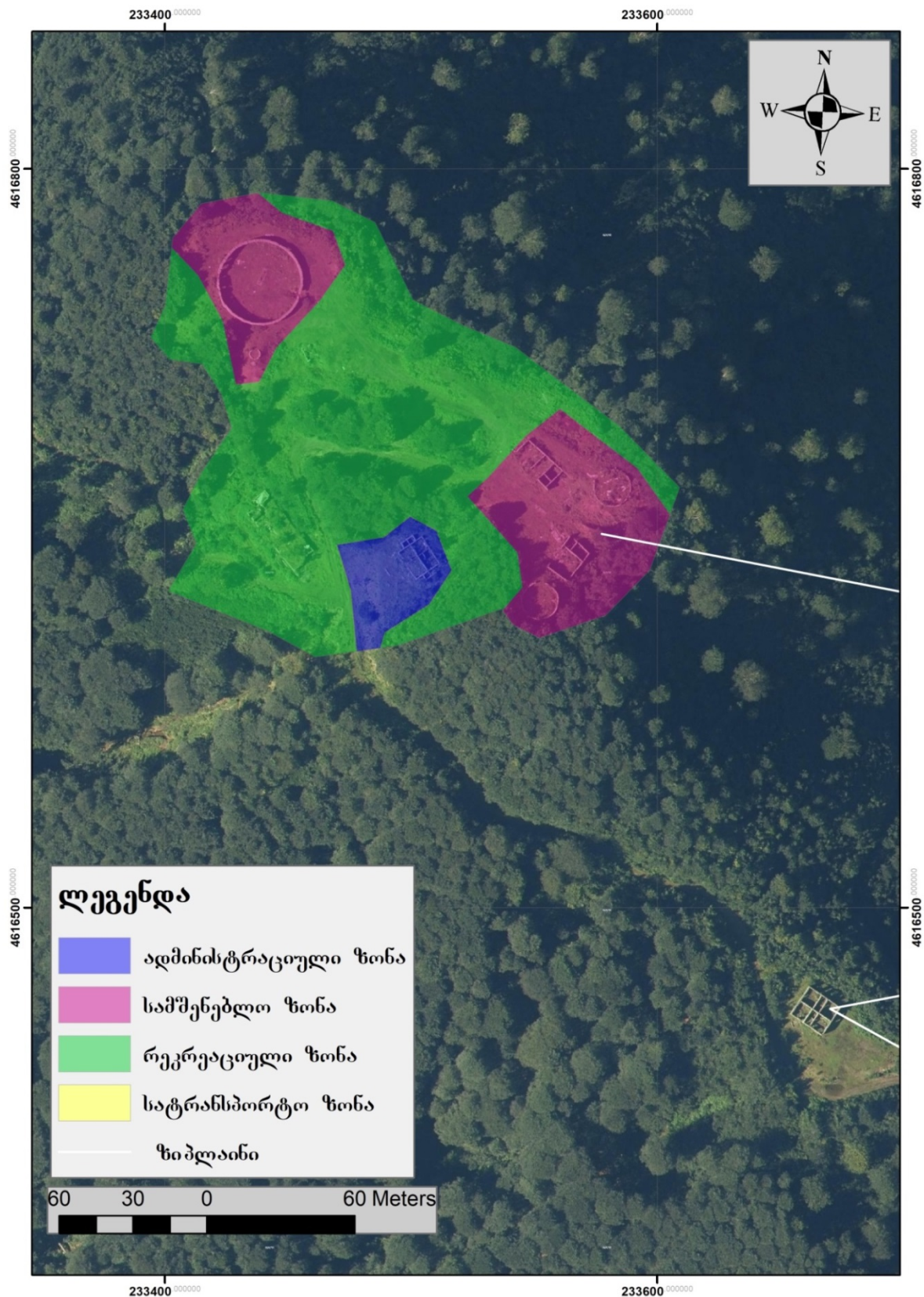
- საპიკნიკე და საკემპინგე სივრცეები, ფანჯატურები, გადასახედები;
- საგანმანათლებლო-შემეცნებითი სივრცეები, სადაც შესაძლებელი იქნება არაფორმალური განათლების მიღება;
- რეკრეაციული ზონის ერთ-ერთი გამორჩეული სერვისი შეიძლება იყოს საჰაერო ბურთი, რომლის საშუალებითაც ვიზიტორებს ექნება შესაძლებლობა უფრო მაღალი წერტილებიდან იხილონ ქ. ბათუმის, შავი ზღვის და ეროვნული პარკის ტყით დაფარული ტერიტორიების პანორამული ხედები (იხ. სურათები 4.2.1.3.1.). საჰაერო ბურთის სერვისის შეთავაზებისთვის ამ ეტაპზე შერჩეული წერტილი შემდეგ კოორდინატებში: X - 733021; Y - 4615487.

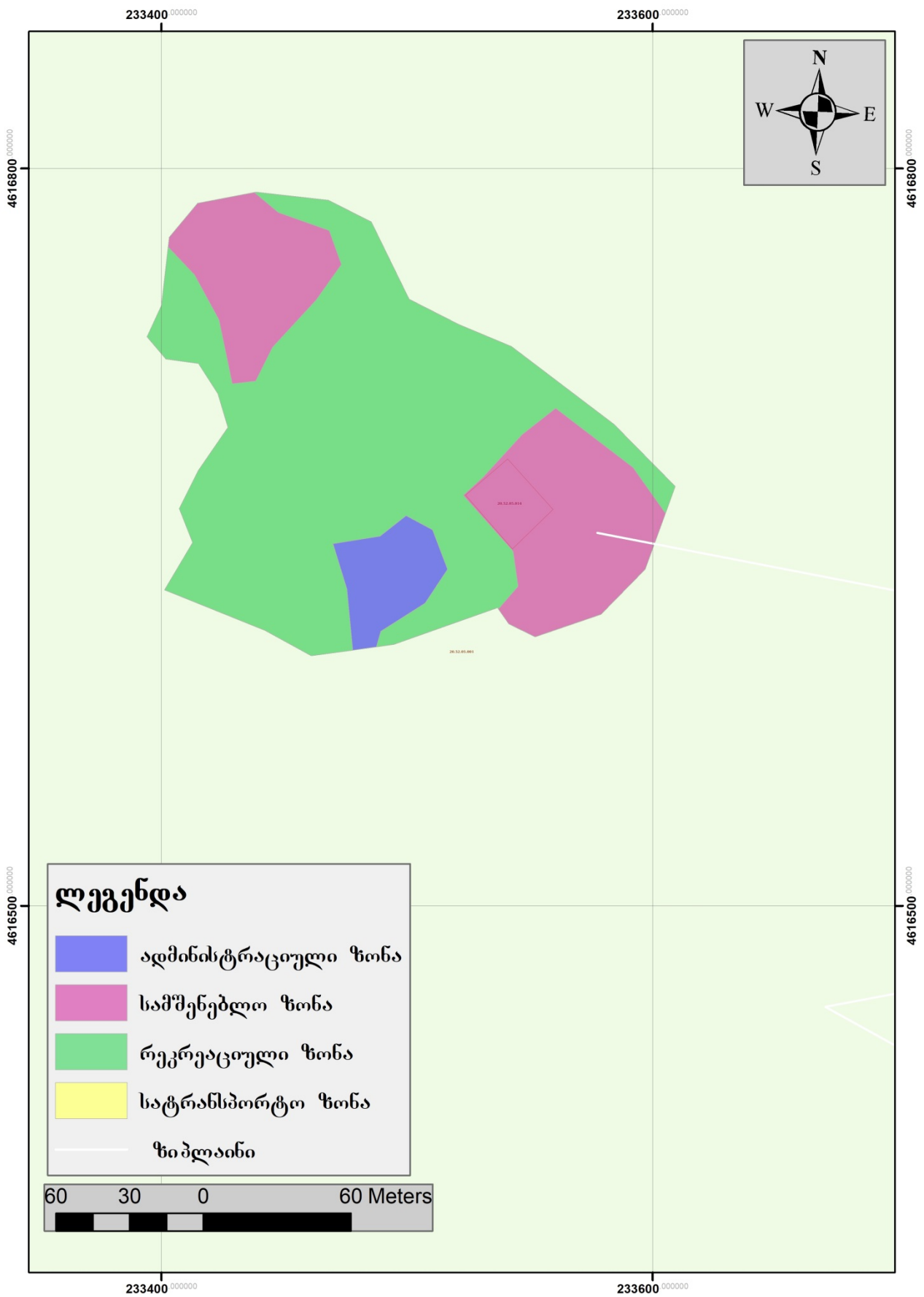
ხედი ქ. ბათუმზე შემოთავაზებული საჰაერო ბურთის სავარაუდო ლოკაციიდან

„მთა მტირალა“-ს ლოკაციის ჩრდილოეთ უბნის ტურისტულ-რეკრეაციული განვითარების ზონირების კონცეფცია მოცემულია ნახაზზე 4.2.1.3.2.

ნახაზი 4.2.1.3.2. „მთა მტირალა“-ს ლოკაციის ჩრდილოეთ უბნის ტურისტულ-რეკრეაციული განვითარების ზონირების კონცეფცია

„მთა მტირალა“-ს ლოკაციის სამხრეთი უბანი: „მთა მტირალა“-ს ლოკაციის სამხრეთი უბნის ფარგლებში გამოყოფილია ყველა ზონა გარდა ადმინისტრაციული ზონისა. ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარება შესაძლებელია ისე, რომ მინიმალური ზიანი მიაღწეს ხე-მცენარეულ საფარს და ბიომრავალფეროვნების სხვა კომპონენტებს. უბნის საერთო ფართობია 6,8 ჰა.

სამშენებლო ზონა - წარმოადგენს ორ დამოუკიდებელ ტერიტორიას. ზონის საერთო მიახლოებითი ფართობია 2,8 ჰა. (უბნის საერთო ფართობის დაახლოებით 41,2%). შერჩეული ზონის ფარგლებში ნაკლებად არის გავრცელებული ხე-მცენარეები. შესაძლებელია მოეწყოს შემდეგი ინფრასტრუქტურა:

- მცირე ზომის სასტუმრო კოტეჯები;
- ახალგაზრდული საგანმანათლებლო საბანაკე სივრცის მოწყობა, სადაც შესაძლებელი იქნება სხვადასხვა კულტურული და გასართობი წარმოდგენების გამართვა.

რეკრეაციული ზონა - უბნის საერთო ფართობის დაახლოებით 48,5%. ეს ზონა ვრცელდება სამშენებლო ტერიტორიების ჩრდილოეთით და სამხრეთით. შესაძლებელია მოეწყოს შემდეგი ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურა:

- „ზიპ-ლაინი“. ადგილობრივი რელიეფი შესაძლებლობას იძლევა მოეწყოს სამ-საფეხურიანი (ზიგზაგისებური) „ზიპ-ლაინი“, ხე-მცენარეულ საფარზე მინიმალური ზემოქმედებით. როგორც აღინიშნა, საწყისი (უმაღლესი) წერტილისთვის საუკეთესო ადგილია მთა მტირალას ლოკაციის ჩრდილოეთ უბანი (კოორდ: X - 733174; Y - 4615504). აღნიშნული წერტილიდან დაშვება შესაძლებელია აღმოსავლეთით, შემდეგ მიახლოებით კოორდინატებში: X - 733710; Y - 4615361. მონაკვეთის მიახლოებითი სიგრძე - 530 მ; შემდეგ დაშვება შესაძლებელია დასავლეთით, ორი მთის ბილიკთან, შემდეგ მიახლოებით კოორდინატებში: X - 733280; Y - 4615282. მონაკვეთის მიახლოებითი სიგრძე - 450 მ. საბოლოო დაშვების წერტილია მთა მტირალას ლოკაციის სამხრეთი უბნის რეკრეაციული ზონა, შემდეგ მიახლოებით კოორდინატებში: X - 733657; Y - 461536. მონაკვეთის მიახლოებითი სიგრძე - 430 მ. „ზიპ-ლაინი“-ს დერეფნიდან იშლება შესანიშნავი ხედები შავ ზღვაზე, ქ. ბათუმზე და ეროვნული პარკის სხვა ტერიტორიებზე.

- რეკრეაციული ზონის ჩრდილოეთ ტერიტორია, თავისი რელიეფით და ხე-მცენარეული საფარის დაბალი დაფარულობიდან გამომდინარე საუკეთესო ადგილია ისეთი ექსტრემალური სერვისების დანერგვისთვის, როგორიცაა: პლასტმასის ბურთის კაფსულებით (zorbing), მთის ციგებით (mountain coasters, mountain luge) ან სველ ზედაპირზე (slip and slide) დაშვება. საწყისი და ბოლო წერტილის მიახლოებითი კოორდინატებია: X - 733702; Y - 4615133. და X - 733717; Y - 4614978. შესაზღვრელია ამ ზოლში მოეწყოს მცირე საბაგირო ან მთის ესკალატორი, სერვისით მოსარგებლეების ზედა (საწყის) წერტილში გადაადგილებისთვის.

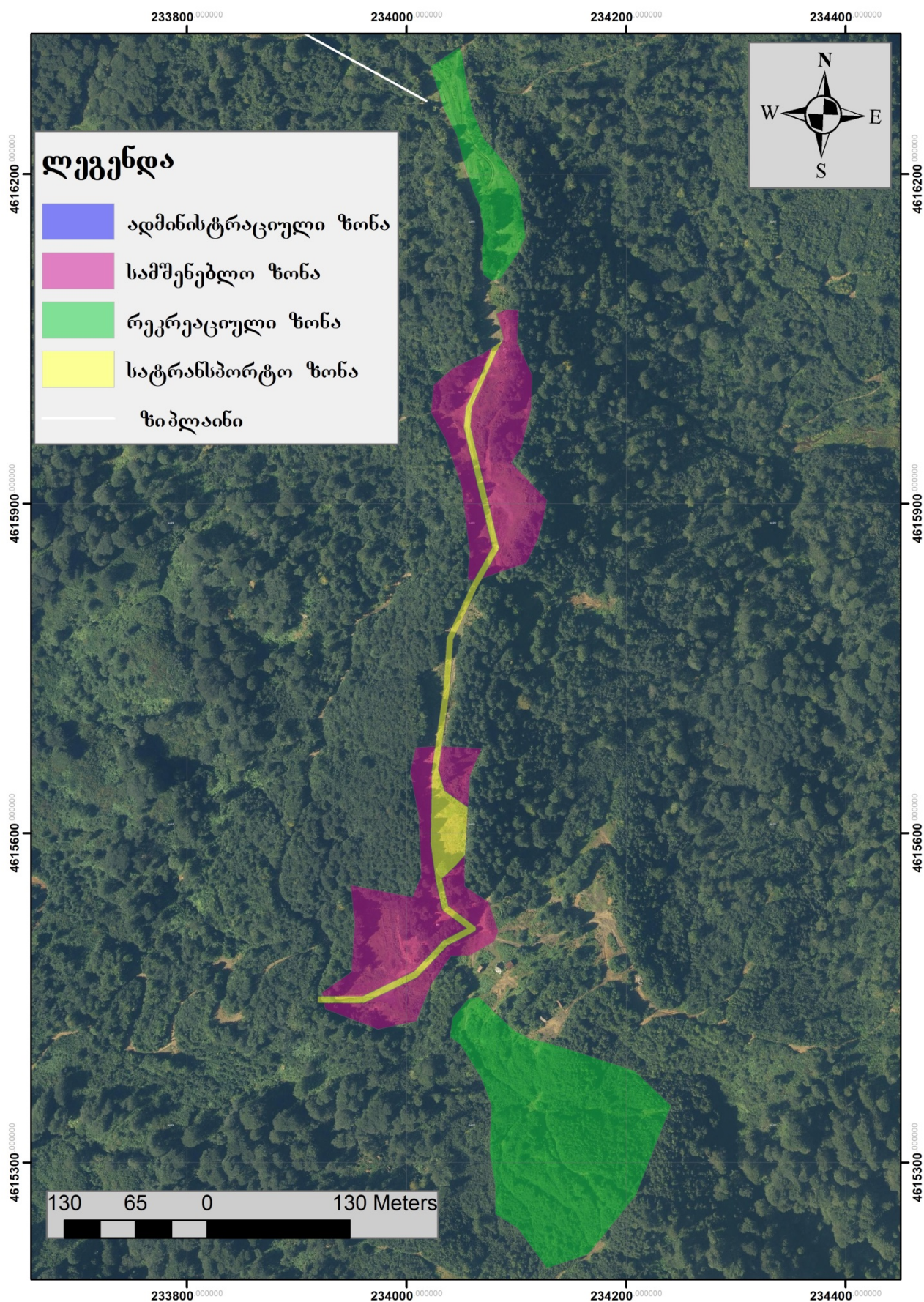

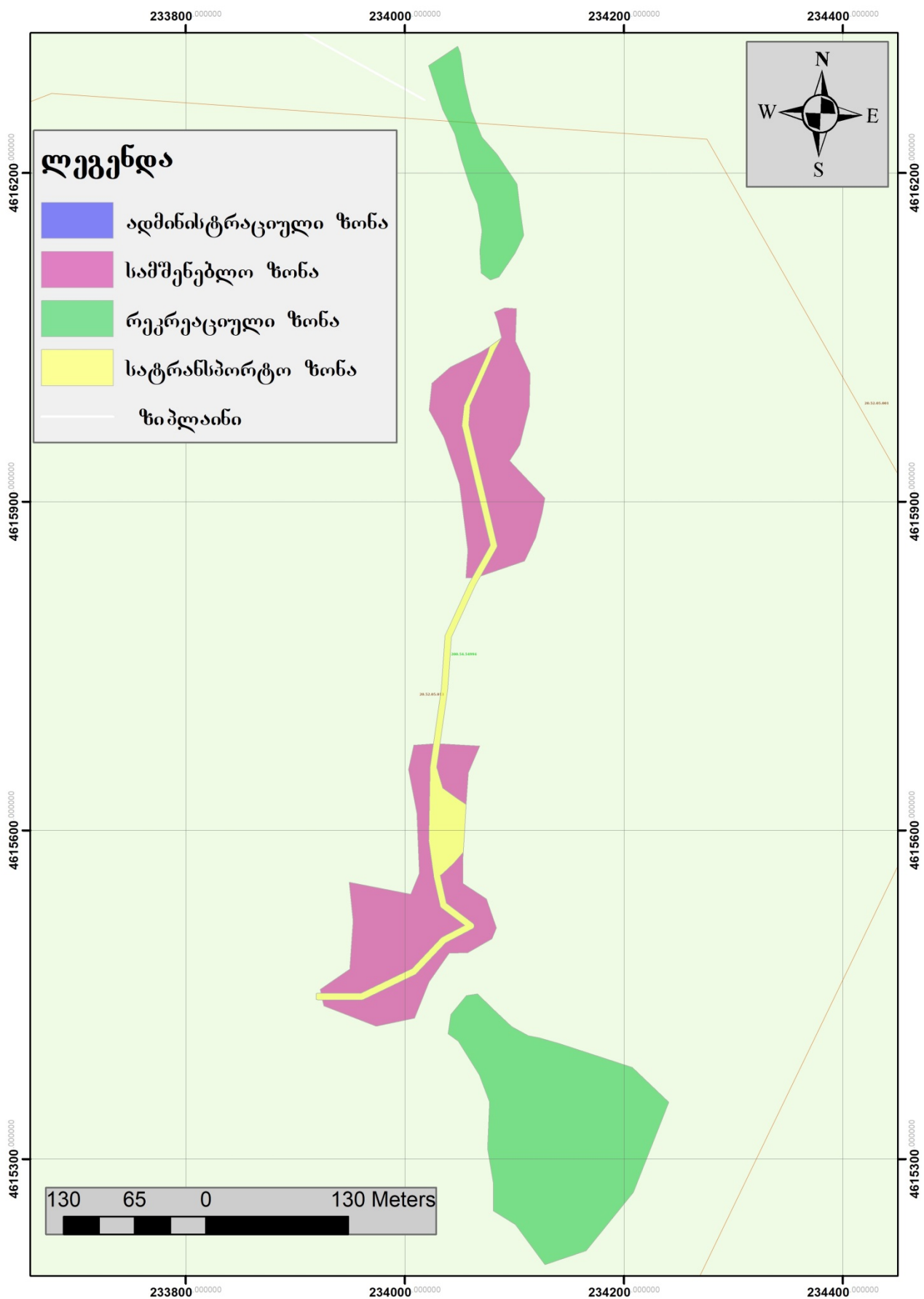
- რეკრეაციული ზონის სამხრეთ ნაწილში (მიახლოებით კოორდინატებში: X – 733665; Y – 4614333) შესაძლებელია ექსტრემალური ველობილიკების და სკეიდპარკის განვითარება.
- გარდა ამისა, რეკრეაციულ ზონაში შესაძლებელია განვითარდეს საკემპინგე, საბავშვო შემეცნებითი, სავაჭრო და ინვენტარის გაქირავების სივრცეები, გადასახედები და სხვა.

სატრანსპორტო ზონა - სატრანსპორტო ზონა შერჩეული იქნა რეკრეაციული და სამშენებლო ზონების ეფექტური კავშირის უზრუნველყოფისთვის შეადგენს მთლიანი ტერიტორიის დაახლოებით 8,8%-ს. სატრანსპორტო ზონა განკუთვნილია საპარკინგე სივრცეებისთვის და შესაბამისი საგზაო ინფრასტრუქტურისთვის.

„მთა მტირალა“-ს ლოკაციის სამხრეთი უბნის ტურისტულ-რეკრეაციული განვითარების ზონირების კონცეფცია მოცემულია ნახაზზე 4.2.1.3.3.

ნახაზი 4.2.1.3.3. „მთა მტირალა“-ს ლოკაციის სამხრეთი უბნის ტურისტულ-რეკრეაციული განვითარების ზონირების კონცეფცია

4.2.1.4 შეთავაზებული ტურისტული მარშრუტები და სერვისები

„მთა მტირალა“-ს ლოკაციაზე ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარების შემთხვევაში იგი შეიძლება იქცეს აჭარის ერთ-ერთ ყველაზე საინტერესო ადგილად. ლოკაციამ პოპულარობა შეიძლება შეიძინოს ლაშქრობის, სათავგადასავლო და ექსტრემალური ტურიზმის მოყვარულ, ასევე შედარებით მაღალი კომფორტის და რეკრეაციული სერვისების მამიებელ ვიზიტორებში. სათანადო ინფრასტრუქტურის დაგეგმარების პროცესში ადგილობრივი კლიმატური პირობების სათანადოდ გათვალისწინების შემთხვევაში შესაძლებელი იქნება ტურისტული სეზონის მაქსიმალურად გახანგრძლივება.

ექსტრემის მოყვარულ ვიზიტორებს შესაძლებლობა ექნებათ ისარგებლონ არაერთი სერვისით ადგილზე. ლაშქრობის მოყვარულ ვიზიტორებისთვის მნიშვნელოვანია, რომ შესაძლებელია ეროვნული პარკის ტურისტული ბილიკების ქსელთან დაკავშირება, მათ შორის სოფ. ჩაქვისთავის და კინტრიშის დაცული ტერიტორიების მიმართულებით გადაადგილება და აქ არსებული და დაგეგმილი მრავალფეროვანი სერვისებით სარგებლობა.

დაინტერესებულ მხარეებთან კონსულტაციების დროს გამოიკვეთა, რომ მოსახლეობის მაღალი ინტერესი არსებობს გარკვეული სერვისების მიწოდების შესაძლებლობა დაინერგოს სოფ. ყოროლისთავის შესასვლელის სიახლოვეს (მიახლოებითი კოორდინატები: X – 729510; Y – 4615142). ეს ტერიტორია ეროვნული პარკის საზღვრებში არ არის მოქცეული. ამასთანავე შეზღუდულია სივრცე მსხვილი ინფრასტრუქტურის განვითარებისთვის. ამიტომ ეს ტერიტორია, ცალკე ლოკაციად არ არის გამოყოფილი. მიუხედავად ამისა, აქ შესაძლებელია განვითარდეს ისეთი ინფრასტრუქტურა, რომელიც მჭიდრო კავშირში იქნება „მთა მტირალა“-ს ლოკაციასთან. მათ შორის შესაძლებელია ცხენების და არამოტორიზებული ტრანსპორტის, ასევე სხვადასხვა საველე ინვენტარის გაქირავების სერვისის დანერგვა, რომლის საშალებითაც ვიზიტორები შეძლებენ „მთა მტირალა“-ს ლოკაციის მიმართულებით გადაადგილებას. აქვე ასევე შესაძლებელია გამოიყოს ტერიტორია ადგილობრივი მოსახლეობის სავაჭრო სივრცეებისთვის.

საერთო ჯამში, ლოკაციამ ვიზიტორებს შეიძლება შესთავაზოს არანაკლებ 2-3 დღიანი საინტერესო და განსხვავებული ეკოტურისტული სერვისები.

4.2.1.5 გარემოს დაცვა და უსაფრთხოება

შეთავაზებული ლოკაციის განვითარება არ მოითხოვს გარემოზე ზემოქმედების შეფასების (გზშ) პროცედურის წარმოებას. ექვემდებარება საქართველოს მთავრობის №17 დადგენილებით დამტკიცებული გარემოსდაცვითი ტექნიკური რეგლამენტების რეგულირების სფეროს.

კომპლექსის ცალკეული ობიექტები (მაგ. საკანალიზაციო სისტემის და გამწმენდი ნაგებობის მოწყობა, ელექტროგადამცემი ინფრასტრუქტურის განვითარება, ასევე ნაპირდამცავი და ეროზიის საწინააღმდეგო ღონისძიებების გატარება და ა.შ.) გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსის მოთხოვნების შესაბამისად შეიძლება დაექვემდებაროს სკრინინგის პროცედურას (კოდექსის II დანართით წარმოდგენილი საქმიანობების ნუსხა).

ევროპის ველური ბუნებისა და ბუნებრივი ჰაბიტატების დაცვის კონვენციის („ბერნის კონვენცია“) მოთხოვნების შესაბამისად აუცილებელი იქნება ეკოტურისტული ლოკაციის განვითარების პროცესში ზურმუხტის ქსელის ტერიტორიაზე მოსალოდნელი ზემოქმედების შეფასება (ე.წ. „ზოშ“). ზოშ-ს დოკუმენტი შესათანხმებლად წარედგინება გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტს.

საქართველოს კანონის „ნარჩენების მართვის კოდექსი“-ს მოთხოვნების შესაბამისად ეკოტურისტული ობიექტის როგორც მშენებლობის, ასევე ექსპლუატაციის ეტაპისთვის

საჭირო იქნება ნარჩენების მართვის გეგმის მომზადება და საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ნარჩენების მართვის დეპარტამენტთან შეთანხმება. ნარჩენების მართვის ინდივიდუალური გეგმა შესაბამისობაში უნდა იყოს დაცული ტერიტორიების ნარჩენების მართვის ძირითად გეგმასთან.

საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკის გათვალისწინებით რეკომენდირებულია სხვა გარემოსდაცვითი და უსაფრთხოების დოკუმენტაციის მომზადება, როგორცაა გარემოსდაცვითი მართვის გეგმა (გმგ). გმგ ორიენტირებული უნდა იყოს როგორც ბუნებრივ კომპონენტებზე ზემოქმედების პრევენციის, ასევე სოციალური საკითხების მიმართულებით. ასევე რეკომენდირებულია უსაფრთხოების მართვის გეგმის, სანაპირო გეგმის, სახანძრო უსაფრთხოების გეგმის, სატრანსპორტო მართვის გეგმის მომზადება და შეთანხმება დაცული ტერიტორიების სააგენტოსთან. ასეთი გეგმების მომზადების და საქმიანობის დროს მათი გათვალისწინების ვალდებულება რეკომენდირებულია გაწერილი იყოს ინვესტორებთან გაფორმებულ ხელშეკრულებებში.

4.2.2 სხვა ალტერნატიული ლოკაციების მიმოხილვა და მათი პერსპექტიულობის შეფასება

საოფისე და სხვა სამუშაოების დროს, გარდა „მთა მტირალა“-ს ლოკაციისა განხილული იქნა სხვა ალტერნატიული ტერიტორიების მოძიების შესაძლებლობა მსგავსი ეკოტურისტული ცენტრების განვითარებისთვის. ასეთ არეალებად განიხილებოდა ტერიტორიები სოფ. ჩაქვისთავის სიახლოვეს და ეროვნული პარკის სამხრეთ-აღმოსავლეთით, მდ. აჭარისწყლის ხეობის მხრიდან. ეს ადგილები მდებარეობს ეროვნული პარკის იმ ნაწილებში, რომლებიც სააგენტოს მიერ მოწოდებული წინასწარი ინფორმაციით განახლებულ მენეჯმენტის გეგმაში შეტანილი იქნება როგორც ტრადიციული გამოყენების ან ვიზიტორთა ზონები.

განხილული არეალები მიახლოებით მონიშნულია რუკაზე 4.2.1.

აღნიშნულ არეალებში საინტერესო ლოკაციების მოძიების მთავარი მიზანი იყო ეკოტურისტული სერვისების დივერსიფიცირება, მათ შორის ქედას მუნიციპალიტეტის მხრიდან დამატებითი შესასვლელის მოწყობა და ხეობის მოსახლეობისთვის დამატებითი შესაძლებლობების შექმნა. თუმცა მონიშნულ არეალებში საჭირო ფართობის, რელიეფის და რაც მთავარია ეკოტურისტული თვალსაზრისით ისეთივე პერსპექტიული ადგილების მოძიება ვერ მოხერხდა. ერთ-ერთ მნიშვნელოვან შემზღუდველ ფაქტორად გამოიკვეთა მისასვლელი გზების და საჭირო კომუნიკაციების არარსებობა. აქედან გამომდინარე მონიშნულ არეალებში საბაზისო ეკოტურისტული ცენტრების შექმნის პერსპექტივები მინიმალურია, თუმცა ლოკალურ ადგილებში შესაძლებელია განვითარდეს ისეთი მცირე ზომის ინფრასტრუქტურა, როგორცაა მცირე ღამის გასათევი ადგილები რამდენიმე ადამიანზე (მაგ. მცირე ზომის კოტეჯები) და სხვა.

4.3 ტურისტული გამტარუნარიანობის შეფასება

ტურისტული გამტარუნარიანობის გათვალისწინება აუცილებელია შერჩეულ ლოკაციებზე დეტალური პროექტების შემუშავების პროცესში. ეს მნიშვნელოვანია, როგორც ადმინისტრაციისთვის, რათა მან საჭიროებისამებრ შეიმუშაოს და პრაქტიკაში დანერგოს კონკრეტული რეგულაციები, ასევე ინვესტორისთვის, რათა სწორად განსაზღვროს ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურისა და სერვისების მახასიათებლები. წინამდებარე დოკუმენტის მომზადების პროცესში მოხდა ტურისტული გამტარუნარიანობის წინასწარი შეფასება.

ტურისტული გამტარუნარიანობის წინასწარი შეფასება განხორციელდა როგორც არსებული 3 ბილიკისთვის, ასევე ა(ა)იპ „სათავგადასავლო ტურიზმის განვითარების ასოციაციის“ მიერ

მოწოდებული კარტოგრაფიული მასალით განსაზღვრული პერსპექტიული მონაკვეთებისთვის. მტირალას ეროვნული პარკის ეკოტურისტული ბილიკების აღწერა მოცემულია პარაგრაფში 3.

გარდა ამისა, პრაქტიკული მოსაზრებებიდან გამომდინარე მოხდა ორი მთის ბილიკის 2 პირობით სეგმენტად დაყოფა: 1. საწყისი წერტილიდან ჩვენს მიერ შერჩეულ პერსპექტიულ ლოკაციამდე და 2. ამ პერსპექტიული ლოკაციიდან ბოლო წერტილამდე.

ტურისტული გამტარუნარიანობის შეფასებისთვის ეკოტურისტული ბილიკების ჩამონათვალი და სეგმენტური დაყოფა მოცემულია ცხრილში 4.3.1.

ცხრილი 4.3.1. ეკოტურისტული ბილიკების ჩამონათვალი და სეგმენტური დაყოფა ტურისტული გამტარუნარიანობის შეფასებისთვის

ბილიკის № და სახელწოდება	სეგმენტის № და სახელწოდება	ბილიკის სიგრძე, კმ	მახასიათებელი (წრფივი ან წრიული)	მარშრუტის მიახლ. სიგრძე, კმ
1. წაბლნარას ბილიკი (არსებული)	1. წაბლნარას ბილიკი	7,0	ნაწილობრივ წრფივი, ნაწილობრივ წრიული	10,0
2. ცივწყაროს ბილიკი (არსებული)	2. ცივწყაროს ბილიკი	15,0	წრფივი	30,0
3. ორი მთის ბილიკი (არსებული) ²	3.1. სოფ. ყოროლისთავი-მთა მტირალას ლოკაცია	9,0	წრფივი	18,0
	3.2. მთა მტირალას ლოკაცია-ეროვნული პარკის სამხრეთი საზღვარი	9,0	წრფივი	18,0
4. მთა მტირალა-სოფ ჩაქვისთავის პერსპექტიული ბილიკი	4. მთა მტირალა-სოფ ჩაქვისთავი	7,0	წრფივი	14,0
5. ორი მთის ბილიკის ცივწყაროს ბილიკთან დამაკავშირებელი პერსპექტიული მონაკვეთი	5. ორი მთის ბილიკი-ცივწყაროს ბილიკი	8,0	წრფივი	16,0
6. მტირალას ეროვნული პარკის კინტრიშის დაცულ ტერიტორიებთან დამაკავშირებელი პერსპექტიული ბილიკი სოფ. ჩაქვისთავიდან	6. მტირალას ეროვნული პარკი- კინტრიშის დაცულ ტერიტორიები (ჩრდილოეთის დერეფანი)	10,0	წრფივი	20,0
7. მტირალას ეროვნული პარკის კინტრიშის დაცულ ტერიტორიებთან დამაკავშირებელი პერსპექტიული	7. მტირალას ეროვნული პარკი-კინტრიშის დაცულ ტერიტორიები (სამხრეთის დერეფანი)	11,0	წრფივი	22,0

² შენიშვნა: ორი მთის ბილიკის დერეფნის ნაწილი ეროვნული პარკის საზღვრებს გარეთ გადის. ტურისტული გამტარუნარიანობის შეფასებისას ვითვალისწინებთ მხოლოდ ეროვნული პარკის საზღვრებში გამავალ 18 კმ-იან მონაკვეთს.

ბილიკი ცივწყაროს ბილიკის ბოლო წერტილიდან ეროვნული პარკის აღმოსავლეთ საზღვრის გასწვრივ.				
---	--	--	--	--

ტურისტული გამტარიანობის გაანგარიშება განხორციელდა მეთოდოლოგიით (Methodology for Estimating Protected Area Carrying Capacity, Cifuentes, 1992), რომელიც ითვალისწინებს სამ დონეს: ფიზიკური გამტარიანობა (ფგ), რეალური გამტარიანობა (რგ) და ეფექტური გამტარიანობა (ეგ). თითოეული დონე წარმოადგენს წინა დონის დაზუსტებულ შეფასებას, რომელიც ეფუძნება სხვადასხვა ფაქტორებს. ამ დონეებს შორის დამოკიდებულება წარმოდგენილი უნდა იყოს შემდეგნაირად:

$$\text{ფგ} > \text{რგ} \geq \text{ეგ}$$

გამტარუნარიანობის შესაფასებლად გაკეთდა შემდეგი დაშვებები:

- ვიზიტორები გადაადგილდებიან ერთი მიმართულებით ბილიკის გასწვრივ. წრფივი ბილიკების შემთხვევაში ბრუნდებიან უკან იმავე მარშრუტით;
- ვიზიტორს თავისუფლად გადაადგილებისთვის მინიმალური სივრცე სჭირდება და მტირალას ეროვნული პარკისთვის ეს არის 3 გრძივი მეტრი.

ფიზიკური გამტარიანობა (ფგ):

ფიზიკური გამტარიანობა (ფგ) არის ვიზიტორთა მაქსიმალური რაოდენობა, რომელიც ფიზიკურად შეიძლება მოთავსდეს განსაზღვრულ სივრცეში, კონკრეტულ დროში და გამოხატულია შემდეგი ფორმულის მიხედვით:

$$\text{ფგ} = A \times V/a \times Rf$$

სადაც,

- A არის ხელმისაწვდომი ფართობი საზოგადოებრივი გამოყენებისთვის, ბილიკების სიგრძის და საშუალო სიგანის გათვალისწინებით ეს მაჩვენებელი მიახლოებით შეადგენს (იხ. ცხრილი 4.3.2.):

ცხრილი 4.3.2.

სეგმენტი №	დასახელება	ბილიკის მიახლ. სიგრძე, მ	ბილიკის მიახლ. სიგანე, მ	A -ფართობი, მ².
1	წაბლნარას ბილიკი	7000	1	7000
2	ცივწყაროს ბილიკი	15000	1	15000
3.1.	ორი მთის ბილიკის მონაკვეთი სოფ. ყოროლისთავიდან მთა მტირალას ლოკაციამდე	9000	3	27000
3.2.	ორი მთის ბილიკის მონაკვეთი მთა მტირალას ლოკაციიდან ეროვნული პარკის სამხრეთსაზღვრამდე	9000	1	9000
4	მთა მტირალა-სოფ ჩაქვისთავი	7000	1	7000
5	ორი მთის ბილიკი- ცივწყაროს ბილიკი	8000	1	8000
6	მტირალას ეროვნული პარკი- კინტრიშის დაცულ ტერიტორიები (ჩრდილოეთის დერეფანი)	10000	1	10000
7	მტირალას ეროვნული პარკი- კინტრიშის დაცულ ტერიტორიები (სამხრეთის დერეფანი)	11000	1	11000
ჯამი				94000

- V/a არის ვიზიტორი/დაკავებული ფართობი. როგორც აღინიშნა ერთ ვიზიტორის თავისუფლად გადაადგილებისთვის მინიმალური სივრცედ განსაზღვრულია 3 გრძივი მეტრი და ერთი ვიზიტორისთვის საჭირო ფართობი არის 3 მ². შესაბამისად $V/a = 1 / 3 \approx 0,34$ (წრიული ბილიკებისთვის).

რაც შეეხება წრფივ ბილიკებს. როგორც აღინიშნა ჩაითვალოს, რომ ვიზიტორები უკან ბრუნდებიან იმავე მარშრუტით, შესაბამისად თავისუფლად გადაადგილებისთვის მინიმალური სივრცედ ამ შემთხვევაში აღებულია 5 მ². შესაბამისად $V/a = 1 / 5 \approx 0,2$ (წრფივი ბილიკებისთვის).

- R_f არის ბრუნვის ფაქტორი (დღეში დასაშვები ვიზიტების რაოდენობა). R_f გამოითვლება შემდეგნაირად:

$$R_f = \text{დაცული გახსნის პერიოდი} / \text{თითო ვიზიტის საშუალო დრო}$$

მტირალას ეროვნული პარკის ბილიკების სპეციფიკის გათვალისწინებით R_f კოეფიციენტად აღებულია 1.

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით ბილიკების სეგმენტების მიხედვით ფიზიკური გამტარუნარიანობა შეადგენს (იხ. ცხრილი 4.3.3.).

ცხრილი 4.3.3.

სეგმენტი №	დასახელება	A -ფართობი, მ ² .	V/a	R_f	ფგ - ვიზიტორი დღეში
1	წაბლნარას ბილიკი	7000, მათ შორის:			600+1360=1960
		40% წრფივი	0,2	1	
		60% წრიული	0,34	1	
2	ცივწყაროს ბილიკი	15000	0,2	1	3000
3.1.	ორი მთის ბილიკის მონაკვეთი სოფ. ყოროლისთავიდან მთა მტირალას ლოკაციამდე	27000	0,2	1	5400
3.2.	ორი მთის ბილიკის მონაკვეთი მთა მტირალას ლოკაციიდან ეროვნული პარკის სამხრეთ საზღვრამდე	9000	0,2	1	1800
4	მთა მტირალა-სოფ ჩაქვისთავი	7000	0,2	1	1400
5	ორი მთის ბილიკი- ცივწყაროს ბილიკი	8000	0,2	1	1600
6	მტირალას ეროვნული პარკი-კინტრიშის დაცულ ტერიტორიები (ჩრდილოეთის დერეფანი)	10000	0,2	1	2000
7	მტირალას ეროვნული პარკი-კინტრიშის დაცულ ტერიტორიები (სამხრეთის დერეფანი)	11000	0,2	1	2200
ჯამი					19360

რეალური გამტარიანობა (რგ):

რეალური გამტარიანობა (რგ) არის ვიზიტების მაქსიმალური დასაშვები რაოდენობა, მას შემდეგ, რაც მაკორექტირებელი (ანუ შემცირების) ფაქტორები (C_f), რომლებიც გამომდინარეობს დაცული ტერიტორიების კონკრეტული მახასიათებლებიდან, გათვალისწინებული იქნება ფიზიკურ გამტარიანობასთან (ფგ) მიმართებით. ეს

მაკორექტირებელი ფაქტორები შეიძლება იყოს ბიოფიზიკური, ეკოლოგიური, ეკოლოგიური, სოციალური და სხვა. რე განგარიშდება შემდეგი ფორმულით:

$$R_g = F_g \times ((100 - C_{f1}) / 100) \times ((100 - C_{f2}) / 100) \times \dots \times ((100 - C_{fn}) / 100)$$

მაკორექტირებელი ფაქტორები (C_f) მჭიდროდ არის დაკავშირებული დაცული ტერიტორიების სპეციფიკურ პირობებთან და მახასიათებლებთან. ისინი გამოხატულია პროცენტული თვალსაზრისით, შემდეგი ფორმულის გამოყენებით:

$$C_f = M_i / M_t \times 100$$

სადაც,

- M_i არის ცვლადის შემზღუდველი სიდიდე, ხოლო M_t არის ცვლადის მთლიანი სიდიდე.

ჩვენს შემთხვევაში მაკორექტირებელ ფაქტორებად გათვალისწინებულია:

- არახელსაყრელი ამინდი;
- ხელმისაწვდომობა - რელიეფი და ეროზიული პროცესები;
- ველური ბუნების შემფოთება;
- სოციალური ფაქტორები (მათ შორის ადგილობრივი მსოახლეობის მიერ სათიბ-სამოვრად გამოყენება, ტყის არამერქნული რესურსებით სარგებლობა და სხვ.)

არახელსაყრელი ამინდის ფაქტორი:

არახელსაყრელი ამინდის მაკორექტირებელი კოეფიციენტი აღებულია მტირალას მეტეოპირობების მონაცემების ანალიზის საფუძველზე (წყარო: სნწ „სამშენებლო კლიმატოლოგია“ (პნ 01. 05-08). როგორც აღინიშნა განსახილველი დაცული ტერიტორიის საზღვრებში მოქცეულია ყველაზე ნალექიანი ადგილი საქართველოში. განსაკუთრებით გამოსარჩევია დიდი მტირალას ზღვისკენ მოქცეული ფერდობები, სადაც ნალექების წლიური რაოდენობა გაცილებით მეტია, ვიდრე ეროვნული პარკის ჩრდილოეთ და აღმოსავლეთ ნაწილში. ზღვისკენ მოქცეულ ფერდობებზე ასევე ხშირია ნისლიანობა. აქედან გამომდინარე დიდი მტირალას ზღვისკენ მიქცეულ ფერდობებზე გამავალი ბილიკისთვის (სეგმენტი 3.1) გადაადგილების შეზღუდვა დაახლოებით 240 დღის განმავლობაში შეიძლება გაგრძელდეს. დანარჩენი ბილიკებისთვის შეზღუდვის ხანგრძლივობად აღებულია 220 დღე. შესაბამისად:

- სეგმენტისთვის 3.1.- $C_{f_{\text{ამინდი}}} = 240 / 365 \times 100 = 65\%$
- სხვა სეგმენტებისთვის - $C_{f_{\text{ამინდი}}} = 220 / 365 \times 100 = 60\%$

ხელმისაწვდომობა - რელიეფი და ეროზიული პროცესების ფაქტორი:

ეს ფაქტორი დაკავშირებულია ხელმისაწვდომობის სირთულის ხარისხთან, ბილიკის დახრილობის და ეროზიის გამო, რომელსაც ვიზიტორები განიცდიან გადაადგილებისას. როგორც პარაგრაფში 3.1.11.1.-ია აღნიშნული წაბლნარას ბილიკი მარტივი სირთულისაა. მარტივია ასევე ორი მთის ბილიკის მთა მტირალას ლოკაციამდე მისასვლელი მონაკვეთი, ვინაიდან ეს ნაწილი ინტეგრირებული საავტომობილო გზასთან. საშუალო სირთულისაა ცივწყაროს ბილიკი და ორი მთის ბილიკის მეორე მონაკვეთი. პერსპექტიული ბილიკები შეფასდა როგორც რთული. ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით უხეში შეფასებით განსაზღვრულია ხელმისაწვდომობის კოეფიციენტები, რაც შეადგენს:

- სეგმენტებისთვის 1 და 3.1. - $C_{f_{\text{ხელმისაწვდომობა}}} = 40\%$
- სეგმენტებისთვის 2 და 3.2. - $C_{f_{\text{ხელმისაწვდომობა}}} = 60\%$
- დანარჩენი სეგმენტებისთვის - $C_{f_{\text{ხელმისაწვდომობა}}} = 80\%$

ველური ბუნების შემფოთების ფაქტორი:

ველური ბუნების შემფორების ფაქტორის განსაზღვრისას გათვალისწინებულია მტირალას ეროვნული პარკისთვის დამახასიათებელი ფაუნის მგრძნობიარე პერიოდი, რაც უხეში შეფასებით: მკაცრი დაცვის ზონის სიახლევს გამავალი ბილიკებისთვის 3 თვე (აპრილიდან ივნისის პერიოდი), ხოლო სხვა ტერიტორიებისთვის 2 თვეა აღებული. შესაბამისად:

- სეგმენტებისთვის 1, 2, 3.1., 3.2., 4 და 5 - $Cf_{\text{ველური ბუნება}} = 2 / 12 \times 100 = 16,7\%$
- სეგმენტებისთვის 6 და 7. - $Cf_{\text{ველური ბუნება}} = 3 / 12 \times 100 = 25,0\%$

სოციალური ფაქტორები

როგორც ზემოთ აღინიშნა, ადგილობრივი მოსახლეობა გარკვეულწილად სარგებლობს დაცული ტერიტორიების ბუნებრივი რესურსებით. თუმცა ბუნებრივი რესურსების მოხმარება, მაგალითად როგორცაა სათიბ-სამოვრებით სარგებლობა და ა.შ. განსაკუთრებით ინტენსიური არ არის. შედარებით გამოსარჩევია მთა მტირალას დასავლეთ ფერდობებზე, ასევე სოფ. ჩაქვისთავის სიახლოვეს გამავალი ბილიკები. უხეში შეფასებით აღებულია, რომ ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის აქტიური პერიოდი 2 თვეს არ აჭარბებს. სხვა ბილიკებისთვის განსაზღვრულია 1 თვე. შესაბამისად:

- სეგმენტებისთვის 1, 2, 3.1., - $Cf_{\text{სოციალური}} = 2 / 12 \times 100 = 16,7\%$
- სეგმენტებისთვის 3.2., 4, 5, 6 და 7 - $Cf_{\text{სოციალური}} = 1 / 12 \times 100 = 8,3\%$

ზემოთ მოყვანილი მნიშვნელობების გათვალისწინებით რეალური გამტარუნარიანობა (რგ) შეადგენს (იხ. ცხრილი 4.3.4.):

ცხრილი 4.3.4.

სეგმენტი №	დასახელება	ფგ - ვიზიტორი დღეში	Cf ამინდი (%)	Cf ხელმისაწვ. (%)	Cf ბიომრ. (%)	Cf სოციალ. (%)	რგ - ვიზიტორი დღეში
1	წაბლნარას ბილიკი	1960	60	40	16,7	16,7	326
2	ცივწყაროს ბილიკი	3000	60	60	16,7	16,7	333
3.1.	ორი მთის ბილიკის მონაკვეთი სოფ. ყოროლისთავიდან მთა მტირალას ლოკაციამდე	5400	65	40	16,7	16,7	787
3.2.	ორი მთის ბილიკის მონაკვეთი მთა მტირალას ლოკაციიდან ეროვნული პარკის სამხრეთ საზღვრამდე	1800	60	60	16,7	8,3	220
4	მთა მტირალა-სოფ ჩაქვისთავი	1400	60	80	16,7	8,3	86
5	ორი მთის ბილიკი-ცივწყაროს ბილიკი	1600	60	80	16,7	8,3	98
6	მტირალას ეროვნული პარკი-კინტრიშის დაცულ ტერიტორიები (ჩრდილოეთის დერეფანი)	2000	60	80	25	8,3	110
7	მტირალას ეროვნული პარკი-	2200	60	80	25	8,3	121

კონტრიშის დაცულ ტერიტორიები (სამხრეთის დერეფანი)							
ჯამი							2081

ეფექტური (დასაშვები) გამტარიანობა (ეგ):

ეფექტური ანუ დასაშვები გამტარუნარიანობა ეს არის ვიზიტორების ის მაქსიმალური რაოდენობა, რომელიც დაცულ ტერიტორიას შეუძლია მიიღოს ადგილობრივი ადმინისტრაციის მართვის შესაძლებლობების (MC) გათვალისწინებით. ეფექტური გამტარუნარიანობა გამოიხატება შემდეგი ფორმულით:

$$ეგ = რგ \times MC$$

სადაც,

- MC არის ადგილობრივი ადმინისტრაციის მენეჯმენტის შესაძლებლობა (პერსონალი, აღჭურვილობა, ინფრასტრუქტურა) და განისაზღვრება ოპტიმალური მართვის შესაძლებლობების პროცენტულად, შემდეგი ფორმულით:

$$MC = (100 - Fm) / 100$$

სადაც,

Fm არის მენეჯმენტის კორექტირების ფაქტორი და გამოიხატება ფორმულით:

$$Fm = (Imc - Amc) / Imc \times 100$$

სადაც,

Imc არის იდეალური მართვის უნარი, ხოლო Amc რეალური მართვის უნარი (ხელმისაწვდომია).

პირობითად იდეალური მართვის უნარი შეიძლება შევავსოთ 100 ქულით. მაშინ, მიახლოებითი შეფასებით რეალური მართვის უნარი საკმაოდ მაღალია (ადგილობრივი ადმინისტრაციის გამოკითხვის და ადგილზე სიტუაციის შეფასების გათვალისწინებით) შეადგენს 80 ქულას.

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით:

$$ყველა სეგმენტებისთვის Fm = (100-80) / 100 \times 100 = 80\%$$

შესაბამისად:

$$MC = (100-80) / 100 = 0,8$$

ზემოთ მოყვანილი მნიშვნელობების გათვალისწინებით ეფექტური გამტარუნარიანობა (ეგ) შეადგენს (იხ. ცხრილი 4.3.5.):

ცხრილი 4.3.5.

სეგმენტი №	დასახელება	რგ - ვიზიტორი დღეში	MC	ეგ - ვიზიტორი დღეში
1	წაბლნარას ბილიკი	326	0,8	261
2	ციფყაროს ბილიკი	333	0,8	266
3.1.	ორი მთის ბილიკის მონაკვეთი სოფ. ყოროლისთავიდან მთა მტირალას ლოკაციამდე	787	0,8	629

3.2.	ორი მთის ბილიკის მონაკვეთი მთა მტირალას ლოკაციიდან ეროვნული პარკის სამხრეთ საზღვრამდე	220	0,8	176
4	მთა მტირალა-სოფ ჩაქვისთავი	86	0,8	68
5	ორი მთის ბილიკი- ცივწყაროს ბილიკი	98	0,8	78
6	მტირალას ეროვნული პარკი- კინტრიშის დაცულ ტერიტორიები (ჩრდილოეთის დერეფანი)	110	0,8	88
7	მტირალას ეროვნული პარკი- კინტრიშის დაცულ ტერიტორიები (სამხრეთის დერეფანი)	121	0,8	97
ჯამი				1665

დასკვნა:

წინასწარი შეფასებით დადგინდა, რომ მტირალას ეროვნული პარკის რეალური ტურისტული ტურისტული გამტარუნარიანობა შეადგენს 2081 ვიზიტორს დღეში, ხოლო ადმინისტრაციის რესურსების გათვალისწინებით ეფექტური გამტარუნარიანობა არის 1665 ვიზიტორი დღეში. ტურისტული ნაკადების რეგულირება, ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურისა და სერვისების მახასიათებლების განსაზღვრისას გათვალისწინებული უნდა იყოს მესამე დონის - ეფექტური გამტარუნარიანობის მნიშვნელობა.

როგორც პარაგრაფში 3.2.1.-ია აღნიშნული, სტატისტიკური მონაცემების მიხედვით ბოლო წლებში მტირალას ეროვნული პარკის ვიზიტორთა წლიური რაოდენობამ 93 000-ს აღწევდა (2023 წლის არასრული მონაცემებით). თუმცა აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ სტუმართა ზუსტი აღრიცხვის პრაქტიკა არ არსებობს და ფაქტიური ვიზიტების რაოდენობა უფრო მეტი შეიძლება იყოს.

მიუხედავად ზემოაღნიშნულისა, დადგინდა, რომ დაცული ტერიტორიების გამტარუნარიანობის რესურსი მნიშვნელოვნად მაღალია ფაქტიურ მდგომარეობასთან შედარებით (დაახლოებით 6,5-ჯერ). ადგილობრივი ადმინისტრაციის მიერ სათანადო რეგულაციის პირობებში შესაძლებელია, რომ დაცულმა ტერიტორიებმა გაცილებით მეტი სტუმარი მიიღოს. ამასთანავე ეფექტური (დასაშვები) გამტარუნარიანობის (ეგ) გაზრდის გარკვეული პოტენციალი არსებობს ადგილობრივი ადმინისტრაციის მენეჯმენტის შესაძლებლობების გაუმჯობესების გზით.

ზემოთ წარმოდგენილი გაანგარიშებები წინასწარია და ითვალისწინებს გარკვეულ დაშვებებს. რეკომენდირებულია, რომ შერჩეულ ლოკაციებზე ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის დაგეგმარების ეტაპზე განხორციელდეს ტურისტული გამტარუნარიანობის დეტალური შეფასება დაზუსტებული მონაცემების საფუძველზე, ანალოგიური მეთოდოლოგიით. მნიშვნელოვანია დაინერგოს ვიზიტორთა უფრო ზუსტი აღრიცხვის მექანიზმი, რის შემდგომაც უფრო რეალისტური გახდება ფაქტიური ვიზიტების დასაშვებ გამტარუნარიანობასთან შედარება და ამის საფუძველზე დაცული ტერიტორიების რესურსების შეფასება. ფაქტიური ვიზიტების მეტ-ნაკლებად ზუსტი აღრიცხვის ერთ-ერთი გავრცელებული პრაქტიკაა სიმბოლური გადასახადების დაწესება დაცული ტერიტორიების შესასვლელებთან.

4.4 კონსერვაციის პრინციპების დაცვა და უსაფრთხოება

მტირალას ეროვნული პარკში დღეისათვის არსებული და წინამდებარე დოკუმენტით შერჩეული ლოკაციის განვითარებისას აუცილებელი პირობაა მდგრადი განვითარების და

ბუნებრივი კომპონენტების კონსერვაციის პრინციპების მაქსიმალური დაცვა. ამ მხრივ მნიშვნელოვანია გათვალისწინებული იყოს საქართველოს ეკოტურიზმის სტრატეგიით და მტირალას ეროვნული პარკის ეკოტურიზმის განვითარების სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმით განსაზღვრული მნიშვნელოვანი საკითხები.

ეკოტურიზმის განვითარების სტრატეგიის ერთ-ერთ საკვანძო საკითხს წარმოადგენს მიზნობრივი ტურისტული ჯგუფების იდენტიფიცირება და მათი მოთხოვნების გათვალისწინებით ტურისტული ნაკადების სხვადასხვა ლოკაციებზე მაქსიმალური დივერსიფიცირების ხელშეწყობა. საკითხი განსაკუთრებით აქტუალურია ბოლო პერიოდში, დაცული ტერიტორიით დაინტერესების მზარდი ტენდენციის პირობებში. ასეთი მიდგომით შესაძლებელი იქნება დღეისათვის ცნობად ლოკაციებზე ტურისტების მაღალი კონცენტრაციის და ამის გამო ბუნებრივი რესურსების არამდგრადი გამოყენების პრევენცია, ასევე ეკოტურისტული ბილიკების ფარგლებში მაღალღირებულ ბიოლოგიურ კომპონენტებზე შემაწუხებელი ფაქტორის შემცირება.

შერჩეულ პერსპექტიულ ლოკაციაზე ეკოტურისტული სერვისების დაგეგმვა-განვითარების პროცესში აუცილებელია ეროვნული კანონმდებლობით და საერთაშორისო კონვენციებით განსაზღვრული გარემოსდაცვითი კვლევების ჩატარება და შესაბამის სახელმწიფო უწყებებიდან შეთანხმებების/ნებართვების/ლიცენზიების მიღება. (სავარაუდო კვლევების და საჭირო გარემოსდაცვითი/უსაფრთხოების დოკუმენტების ჩამონათვალი მოცემულია მე-4 თავის შესაბამის პარაგრაფში).

მტირალას ეროვნული პარკის ლანდშაფტური და კლიმატური სპეციფიკის გათვალისწინებით განსაკუთრებით საყუდარლებოა საშიში-გეოდინამიკური (მათ შორის მეწყერულ-გრავეიტაციული) პროცესები და უხვი ნალექები. მათ შორის აღსანიშნავია ზამთრის პერიოდში თოვლის დიდი საფარი.

ლოკაციის განვითარების გადაწყვეტილების მიღების შემთხვევაში, საწყის ეტაპებზე უნდა გაანალიზდეს არსებული საფონდო მასალა, არსებული რისკების შესახებ, მათ შორის მნიშვნელოვანია გარემოს ეროვნული სააგენტოს საინფორმაციო გეოლოგიური ბიულეტენების ანალიზი და ამის შესაბამისად ლოკაციის განვითარების კონცეფციის განსაზღვრა. საკუთრივ პროექტირების და მშენებლობის ნებართვების მიღების პროცესში კი ეროვნული კანონმდებლობის მოთხოვნებიდან გამომდინარე განხორციელდება დეტალური საინჟინრო-გეოლოგიური კვლევები, რომლის მთავარი აქცენტი საშიში-გეოდინამიკური პროცესების შეფასება უნდა იყოს.

ყველა შეთავაზებული ლოკაციის განვითარების გადაწყვეტილების მიღების შემთხვევაში, გარდა ეროვნული კანონმდებლობით მოთხოვნილი კვლევების და სანებართვო დოკუმენტებისა, რეკომენდირებულია მომზადდეს საერთაშორისო საუკეთესო პრაქტიკით განსაზღვრული სპეციფიური დოკუმენტები. მტირალას ეროვნული პარკის შემთხვევაში ესენი უნდა იყოს: გარემოსდაცვითი მართვის გეგმა (საკვანძო მიმართულებებია: ბიომრავალფეროვნება, საშიში გეოდინამიკური პროცესები, კლიმატური პირობები), უსაფრთხოების მართვის გეგმა, სავაკუაციო გეგმა, სახანძრო უსაფრთხოების გეგმა, სატრანსპორტო მართვის გეგმა. ასევე რეკომენდირებულია, რომ მსაგვს დოკუმენტებში გათვალისწინებული იყოს კლიმატის ცვლილების საკითხები.

აუცილებელია საჭირო კვლევების და სანებართვო დოკუმენტაციების მიღების, ასევე სხვა დამატებითი (არა ეროვნული კანონმდებლობით მოთხოვნილი) დოკუმენტების და მართვის გეგმების მომზადების ვალდებულება დეტალურად გაწერილი იყოს კერძო ბიზნესთან გაფორმებულ ხელშეკრულებებში. კვლევების და სანებართვო პროცედურების შესრულების ხარისხს მონიტორინგს გაუწევს დაცული ტერიტორიების სააგენტო.

როგორც წესი, კერძო ინვესტორს სურს მიიღოს იჯარის რაც შეიძლება ხანგრძლივი პერიოდი, რათა უზრუნველყოს საწყისი ინვესტიციის ამოგება. დაცულ ტერიტორიებზე გრძელვადიანი

საქმიანობის რისკი არის ის, რომ ბიზნესი შეიძლება წარუმატებელი აღმოჩნდეს, უარი თქვას ან შეეცადოს შეცვალოს საიჯარო ხელშეკრულების პრინციპები. ამრიგად, ისეთი გარანტიები, როგორიცაა უფლებებისა და პასუხისმგებლობების მონახაზი, მონიტორინგის პროცესები და არადამაკმაყოფილებელი შესრულების შემთხვევები, ასევე დეტალურად უნდა გაიწეროს ხელშეკრულებებში.

ინვესტორთან გაფორმებულ ხელშეკრულებებში აუცილებელია აისახოს ადგილობრივი მოსახლეობის ინტერესები. ამისთვის საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკაა, რომ ლოკაციის განვითარების გადაწყვეტილების მიღების შემდომ, პროექტირების საწყის ეტაპებზევე გაიმართოს ადგილობრივ მოსახლეობასთან ინტენსიური შეხვედრები და მოხდეს მათი მოსაზრებების გათვალისწინება.

5 დასკვნები და რეკომენდაციები

- მტირალას ეროვნული პარკი საკმაოდ დიდ ინტერესს იწვევს ტურისტული თვალსაზრისით, როგორც ადგილობრივი ისე საერთაშორისო ვიზიტორებისათვის. აუცილებელია ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარება და მართვა განხორციელდეს მდგრადი განვითარების პრინციპების, ეროვნული და საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად, დაცული ტერიტორიების გამტარუნარიანობის გათვალისწინებით, რესურსებით ჭარბი სარგებლობის პრევენციის გზით.
- მტირალას ეროვნული პარკის მომიჯნავე დასახლებულ პუნქტებში სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურა და კომუნიკაციების ქსელი საკმაოდ განვითარებულია. საჭიროა უშუალოდ ეკოტურიზმთან დაკავშირებული სერვისებისა და ინფრასტრუქტურის განვითარება, ამ პროცესში ადგილობრივი მოსახლეობის ჩართვა, რაც მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს ტურისტული სეზონის გახანგრძლივებას და შესაბამისად ადგილობრივი მოსახლეობისა თუ ტურიზმში ჩართული სხვა ოპერატორების სოციო-ეკონომიკური მგომარეობის გაუმჯობესებას.
- მტირალას ეროვნული პარკის ფარგლებში ეკოტურიზმის განვითარების მთავარი ხელშემწყობი ფაქტორი იქ არსებული თვითმყოფად ბუნებრივი გარემო და ლანდშაფტებია. მნიშვნელოვანია ეკო-ტურიზმის განვითარება მოხდეს შესაბამისი ობიექტების მართვასა და დაცვასთან დაკავშირებულ სახელმწიფო და არასამთავრობო სტრუქტურებთან ერთად.
- ეკოტურიზმის განვითარებისათვის ერთ-ერთ ხელშემწყობ ფაქტორს წარმოადგენს ის ფაქტი, რომ მტირალას ეროვნული პარკი ახლოს მდებარეობს საქართველოს ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან ტურისტულ ცენტრთან - ქ. ბათუმთან;
- მტირალას ეროვნული პარკი ეკოტურიზმის სხვადასხვა მიმართულებების განვითარების შესაძლებლობას იძლევა, როგორიცაა საგანმანათლებლო, სათავგადასავლო, ექსტრემალური, კულტურული, აგრო და გასტრონომიული ტურიზმი და მათთან დაკავშირებული სხვადასხვა ტურისტული სერვისები.
- რეკომენდირებულია ეკოტურიზმის განვითარების პარალელურად დაცული ტერიტორიების თანამშრომლების, მათ შორის გიდების, მიმდებარედ მცხოვრები ტურიზმის სფეროში ჩართული წარმომადგენლების და სხვა ტუროპერატორების კვალიფიკაციის ამაღლება ტურისტული სერვისების განვითარების მიმართულებით.
- ეკოტურიზმის განვითარების ღონისძიებების დაგეგმვისას აუცილებელია უსაფრთხოების ნორმების გათვალისწინება და შესაბამისი გეგმების მომზადება,

როგორცაა ტურისტების გადაადგილების მარშრუტებზე უსაფრთხოების წესების შემუშავება, ხანძარსაწინააღმდეგო გეგმების მომზადება, ბიომრავალფეროვნების მართვის გეგმა და ა.შ).

- ტურისტული ობიექტების მშენებლობის დაგეგმვამდე საჭიროა მოხდეს წინასწარი შეფასება და დასაბუთება შემუშავებული პროექტის ეკონომიკური, სოციალური და ეკოლოგიური მიზანშეწონილობის შესახებ. გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში აუცილებელია გათვალისწინებული იყოს მოსახლეობის ინტერესები და მოსაზრებები;
- გენერალური გეგმის პროექტის იმპლემენტაციის პროცესში გარემოსდაცვითი ღონისძიებების გატარება საჭიროა ეროვნული კანონმდებლობის და საერთაშორისო კონვენციების მოთხოვნების ზედმიწევნით დაცვით.

6 გამოყენებული ლიტერატურა

- მტირალას ეროვნული პარკის მენეჯმენტის გეგმა, 2015;
- მონოგრაფია „საქართველოს ლანდშაფტების სივრცე-დროითი ანალიზი“ (დალი ნიკოლაიშვილი; ივ. ჯავახიშვილის სახ. თსუ. - [თბ.], 2009 წელი;
- დაპროექტების ნორმები - „სამშენებლო კლიმატოლოგია“ (პნ 01.05-08). საქართველოს ეკონომიკური განვითარების მინისტრის ბრძანება #1-1/1743, 2008 წელი;
- სამშენებლო ნორმების და წესები – „სეისმომედეგი მშენებლობა“ (პნ 01.01-09). საქართველოს ეკონომიკური განვითარების მინისტრის ბრძანება №1-1/2284, 2009 წელი;
- მტირალას ეროვნული პარკის ეკოტურისტული პროდუქტის განვითარება, CNF, 2017.

ვებ-გვერდები:

- დაცული ტერიტორიების სააგენტო - www.apa.gov.ge
- საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური - www.geostat.ge
- ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია www.gnta.ge